

Parade in neslavni konci

Pred petdesetimi leti, ob 550-letnici kosovske bitke, so se na Kosovem polju zbrali predstavniki vseh vej jugoslovanske vojske in izvedli za tiste čase imenitno parado. Parada naj bi bila na pragu druge svetovne vojne demonstracija moči, izurjenosti in predvsem odločnosti jugoslovanske vojske, da brani domovino do zadnjega moža. Dve leti pozneje se je ta armada v manj kot dveh tednih neslavno sesula.

Petdeset let pozneje, ko tečejo obsežne priprave za praznovanje 600-letnice znamenite bitke, se po Kosovem polju valijo tanki, nad njim pa se podijo letala. Je tudi sedanja »parada« napoved, da se bo v kratkem zgodil nesladen konec?

Če bomo zaradi tankov in letal na Kosovu doživeli kakšen konec, bo to zagotovo najprej gospodarsko razsulo, z njim pa seveda tudi konec sanj o »novem socializmu«. V tem trenutku se šele računa, koliko sploh stane vsak dan izrednih ukrepov v Pokrajini, pri čemer je seveda treba upoštevati tudi zastoje v proizvodnji; jasno pa je, da bo cena astronomska, tako velika, da je SR Srbija ne bo mogla plačati sama.

Če k temu prištejemo še ceno, ki jo bo treba plačati zavoljo sedanje mitingaške revolucije v Jugoslaviji, se pokaže, da se materialni okviri za uresničitev ekonomske filozofije novega premiera, Anteja Markovića, hitro zožujejo. Zdi se, da se je pod vplivom teh in nekaterih drugih dejstev ekonomska doktrina srbskega partijskega štaba v zadnjem času začela bistveno spreminjati. Najbolj nedvoumno opozorilo, da Miloševićeva ekipa spreminja kurz, je prišlo te dni v obliki razprave Stanka Radmilovića na zadnjem plenumu vojvodinske partije, v kateri član zveznega partijskega predsedstva polemizira s pluralizmom trga, lastninskih oblik itd. Ne bi smeli preslišati tudi govoric v Beogradu, da iz Miloševićevega štaba odhaja Jurij Bajec.

Vse to so znamenja, da je srbski partijski vrh v zadnjem času začel razmišljati bolj »plansko« in bolj »razredno«, kar je naposled tudi razumljivo spričo potaplajočih se gospodarskih ladij Srbije, Vojvodine in Kosova ter upadanje življenjske ravni, ki utesne postati neprijemno celo za Miloševića. S tem pa se nedvomno začne erozija edinega dogovora v Jugoslaviji, ki je še kolikor toliko veljal – dogovora o popolni rehabilitaciji tržnega gospodarstva. Konsenz glede koncepta gospodarske reforme je naposled omogočil tudi izvolitev Markovića.

Zdi se, da se je ta konsenz začel vse hitreje krhati v zadnjih dneh pred Markovićevo nominacijo, saj je bodoči premier svoj koncept »novega socializma« od izjave do izjave odedal v čedalje ohlapnejše obleke. Novinar Drago Buvač sicer o pripisuje Markovićevo politični pretkanosti, vendar se je treba vprašati, zakaj je bilo sploh potrebno to popuščanje. In se je v zadnjih dneh zataknilo le pri notranjem ministru Petru Gračaninu?

Kakorkoli že, marsikaj govori, da Markovićeve vlada odhaja na pot s precej manjšo popotnico, kot ji je bilo obljubljeno, predvsem pa ne more že vnaprej računati s polno podporo vseh federalnih enot. Sicer pa je verjetno le v Libanonu mogoče, da se zunaj streljajo in kamenjajo, v poslovnem svetu pa trgovina še naprej cvete. V jugoslovanskih razmerah kaj takšnega ni mogoče; gospodarstvo je preveč centralizirano, pozabiti pa ne gre niti psihologije, ki pripelje celo do trgovinskih vojn med republikami.

Popolna iluzija je torej – kot nekateri napovedujejo, da se bo partija začela izčrpavati v notranjih obračunih, da bo s tem slabil njen vpliv na centralno oblast, Markoviću pa da se bo širil manevrski prostor za ukrepanje. V ideološkem, informacijskem, političnem in ekonomskem spopadu, kakršen je v Jugoslaviji, je nesmiselno pričakovati, da se nekdo ne bo skušal polastiti tako strateško pomembne kote, kot je ZIS, ali je vsaj »onesposobiti«.

Poleg tega mora biti jasno, da ima Marković pravzaprav zvezane roke s tako imenovanimi posebnimi ukrepi na Kosovu; ne le, da vsa ta velika igra s štrajki, tanki in policijo veliko stane, temveč tudi jemlje veter iz jader gospodarske reforme. Jugoslavija brez tujega kapitala ne bo naredila preboja v novo, višjo ekonomsko orbito. Le kdo bo investiral v državi, ki je ves čas na robu državljanske vojne!?

Če potegnemo črto, novi predsednik zveznega izvršnega sveta ni prav nič na boljšem, kot sta bila Branko Mikulić in Milka Planinc. Za sicer formalno soglasno podporo njegovi ekipi in njeni ekonomski filozofiji je mračno politično zakulisje, polno spletk, prevratniških načrtov in duha po krvi, ki lahko v hipu odpihne tako Markovićevo ekipo kot njeno platformo.

Zato velja čimprej prekiniti z vsemi paradami na Kosovem polju. Nič dobrega ne morejo prinesiti.

Boris Jež

Iz vsebine

Na 2. strani: Aktualna pogovora

Na 4. strani: Roman, ki je razburkal muslimanski svet

Na 6. strani: Huda kri zaradi vodnega zadrževalnika

Na 8. strani: Ob obletnici pokola na Poreznu

Na 12. strani: Nagradna križanka

Na 16. strani: SZDL o invalidih

Eden od načinov negovanja revolucionarnih tradicij NOB

Kurirčkova pošta – že sedemindvajsetič

»Zbrali smo se, da sedemindvajsetič zapored pošljemo na pot Kurirčkovo pošto, da se spomnimo naše revolucionarne preteklosti, da sedemindvajsetič in tisočkrat potrdimo, da želimo mir na svetu, ljubezen in srečo in da si tega ne bomo pustili vzeti, pa četudi bi se morali bojevati in ravnati tako kot so nekdanji mladi kurirji.«

S temi besedami je letos 21. marca začela svojo pot Kurirčkova pošta. Pet torbic, ki jih je ljubljanskim pionirjem izročil predsednik sveta Zveze pionirjev Slovenije tovariš Janez Učakar je izpred Muzeja ljudske revolucije v Tivoliju krenilo proti Gorenjski, Primorski, Dolenjski, Štajerski in Koroški. Kurirčkova pošta bo obiskala vse pionirske odrede v Sloveniji ter občin Delnice in Čabar. Svojo pot bo končala 20. maja na srečanju pionirjev v Mariboru. Ob tej prilož-

nosti se bodo obenem srečali tudi pionirji zgodovinarji na svojem običajnem vsakoletnem srečanju, na republiški pionirski konferenci pa se bodo pionirji pogovarjali o prenovi pionirske organizacije. Skratka, petek 19. maja bo v Mariboru zelo delaven, sobota naslednjega dne pa zabavna.

Kurirčkova pošta je v Titovem življenju prinašala pionirske čestitke predsedniku republike. Tudi po njegovi smrti se je ohranila kot izvirna oblika spominjanja na vojne dni, ko so tudi otroci na svojstven način prispevali k osvoboditvi domovine. Takrat so namesto Titu pionirji prinašali sporočila najvišjim predstavnikom družbenega življenja Slovenije in Jugoslavije. Zadnja leta je Kurirčkova pošta doživela vsebinsko obogatitev. Postala je bolj »pionirska«, ustvarjalna in zanimiva. Tradicionalno pi-

smo so zamenjale naloge, ki jih pionirji zastavljajo sosednjemu pionirskemu odredu. Izkušnje so pokazale, da so najzanimivejše naloge, ki jih pionirji sami oblikujejo, zato je v letošnjem letu še posebej poudarek na samoiniciativnosti pionirjev.

Pa še nekaj ob rob: Mestna zveza organizacij za tehnično kulturo v sodelovanju z zvezami prijateljev mladine Ljubljana razpisuje ob 100-letnici prvega fotokluba v Sloveniji nagradni natečaj pionirske fotografije prav na temo: Prihod in počastitev kurirčkove pošte v posameznih sredinah – osnovnih šolah. Pionirji fotografiraj naj pripravijo iz zanimivih aktivnosti fotoreportaže, temu pa bo sledila razstava na 13. srečanju mladih tehnikov Ljubljane v osnovni šoli Marjan Novak Jovo 13. maja, pozneje pa še v posameznih občinah.

Živa Drole

Referenduma ne bo

Predsedstvo republiške konference SZDL Slovenije je na ponedeljkovi seji sklenilo, da se bomo v nedeljo, 2. aprila letos, izrekli samo o možnih kandidatih za člana predsedstva Jugoslavije iz naše republike. Bilo je namreč nekaj predlogov, da bi imeli tudi referendum o podpori politiki slovenskega vodstva.

V razpravi so člani predsedstva večinsko ugotovili, da je politični referendum zelo zahtevna stvar, ki je ni mogoče pripraviti v tako kratkem času, seveda pa to ne pomeni, da smo se mu odrekli.

Razprava je tudi pokazala, da so si člani predsedstva enotni naj slovensko politično vodstvo preverja zaupanje baze v legitimnih institucijah. V zvezi s tem je predsednik republiške SZDL Jože Smole že napovedal glasovanje o svoji zaupnici.

B. K.

Lojze Blenkuš:

Petrol se bo transformiral v podjetje

Vsakič, ko se z avtomobilom vozimo po cestah in mimo nas bežijo bencinske črpalke, jih pogosto niti ne opazimo. Postale so sestavni del cest, stvar, ki je sama po sebi razumljiva. Skoraj vse črpalke v Sloveniji pa so sestavni del delovne organizacije Petrol. Toda bodimo pošteni in priznajmo, če bi nas kdo vprašal, naj povemo nekaj več o tej delovni organizaciji, bi verjetno našli prodajo naftnih derivatov na črpalkah, nato pa bi utihnili. Toda Petrol ni samo prodaja goriva na črpalkah, ampak je še kaj drugega. Za odgovor na vprašanje, kaj vse se skriva za besedo Petrol, smo vprašali predsednika poslovnega odbora te delovne organizacije Lojza Blenkuš.

»Petrol je sestavljena delovna organizacija združene dela, katere dejavnost delimo na več področij. Delamo na področju trgovine doma in v tujini, imamo lastno proizvodnjo. Trenutno je pod okriljem Petrola deset delovnih organizacij, od tega so štiri trgovske. To so delovna organizacija Trgovina z naftnimi derivati, delovna organizacija Istra Benz, ki sta si leta 1984 razdelili območja, ki jih oskrbuje z naftnimi derivati.

Ena pokriva Slovenijo do Postojne, druga pa obalno-kraško regijo in ima tri črpalke tudi v Istri. Ostali dve trgovski organizaciji pa sta delovna organizacija Zemeljski plin, ki skrbi za plinifikacijo z zemeljskim plinom. Dobro leto obstaja Petrol commerce, ki skrbi za nakup naftnih derivatov doma in v tujini. Svoje dejavnosti širi tudi na področje petrokemije, kjer skuša izvažati njene izdelke. Delovna organizacija Transport iz Ilirske Bistrice, se že, kot ime pove, ukvarja s prevozi naft-

nih derivatov in posebnih tekočin doma in na tujem. Rafinerija Maribor je do nedavnega predelovala odpadna motorna olja, zdaj pa smo to proizvodnjo ukiniли zaradi ekoloških razlogov. Tako je prešla na proizvodnjo klasičnih motornih olj in zimskih tekočin za avtomobilске motorje. Olma iz Ljubljane izdeluje razna posebna maziva. Od začetka tega leta pa je v naši sestavi tudi tovarna Pinus iz Rač, ki izdeluje različna zaščitna sredstva za kmetijstvo in druge izdelke. Zaradi raziskav nahajališč nafte in zemeljskega plina je v Petrol vključena tudi Ina Nafta Lendava. Ta je tako vključena v naš sozd, kot tudi v sozd Ina, kar omogoča jugoslovanska zakonodaja. V svoji sestavi pa imamo tudi delovno organizacijo Gostinstvo, ki ima svoje objekte ob avtocestah, predvsem pa hotel Špik v Gozd Martuljku. Tako nas je v Petrolu zaposlenih 5500 delavcev.»

Kako je Petrol gospodaril v lanskem poslovnem letu?

»Vse delovne organizacije so poslovale brez izgub, s tem da so se pojavljali problemi v DO Gostinstvo, predvsem zaradi hotela Špik, ki ima nad seboj hipoteko velikih dolgov. S stalnimi težavami se srečuje DO Transport iz Ilirske Bistrice. Gre za problem cen prevozov doma in vedno hujšo konkurenco v tujini. Pri nas določa ceno takomimovanih belih derivatov rafinerija in vedno so težave pri priznavanju cene prevoza. To je določen absurd, da je cena prevoza vključena v ceno derivata. Vsako leto se slabša položaj DO Trgovina z naftnimi derivati in DO Istra Benz. Marža je namreč tudi vezana na rafinerijsko ceno derivata, toda inflacija narédi svoje in učinek ni takšen, kot bi želeli. V tujini so marže nekajkrat večje kot pa pri nas. Ti dve delovni organizaciji se preživljata z bančnimi posli, to je s posojanjem denarja, ne pa s prodajo goriv.

Toda tudi tu se področje delovanja oži, predvsem zaradi novih zakonskih predpisov. Veliko breme zanjso interencijski uvozi, ko morata pogosto plačati derivate dražje, kot pa jih kasneje prodata. Enako je tudi, če si jih sposodita pri državi. Seveda je treba takoj povedati, da gre tukaj za desetine milijard dinarjev. Vse to se pozna pri investicijskih možnostih. Ne gre toliko za gradnjo črpalk, ampak za gradnjo skladiščnih

zmogljivosti, večjo ekološko varnost in zaščito. Večina črpalk ima enoplaščne rezervoarje, zdaj pa jih počasi nadomeščamo z dvoplaščnimi.»

Se pravi, da tudi vas kriza ni obšla. Vsi veliko pričakujemo od nove zakonodaje na področju gospodarstva. Kaj pri vas menite o zakonu o podjetjih?

»V Petrolu smo pozdravili ta zakon. Menimo, da smo

ozirati za nakupi surove nafte na prostem trgu?

»To je zadeva, ki je zelo državno obarvana. Mi pa menimo, da bi morali imeti na tem področju čim več komercialnih pogodb. Pri nas namreč velja pravilo, da se vsa nafta, ki pride v Jugoslavijo deli med tistimi delovnimi organizacijami, ki imajo rafinerije. Tako so pri nas rafinerije temelj za uvoz ne pa potroš-

Predsednik poslovnega odbora sozd Petrol ing. Lojze Blenkuš

z njim naredili korak naprej. Že kot sestavljena delovna organizacija smo bili krepko povezani. Vsi sestavni deli Petrola so čutili, da moramo biti tesno povezani med seboj. Že do zdaj smo imeli močno združeno nabavo in izvoz. Prizadevamo pa si združiti tudi informatiko, tako da bo imela v končni fazi vsaka črpalka svoj terminal. Večji del prostih denarnih sredstev delovnih organizacij združujemo na ravni sozda in tako skušamo doseči večjo učinkovitost. Načrtujemo, da bomo v prihodnosti sozd transformirali v sestavljeno podjetje, ki bo imelo štiri dejavnosti, in sicer razvoj in plan, finance, informatiko in komercialno.»

Jugoslavija se je tudi začela, dokaj sramežljivo sicer,

nik, kot je to v razvitem svetu. Končno se bomo morali tudi odločiti, ali nafto uvažamo zato, da imajo rafinerije delo, ali pa zaradi tega, ker jo kupec potrebuje. Toda tudi na tem področju se stvari premikajo na bolje in letos naj bi Jugoslavija uvozila 10 odstotkov nafte, kupljene na prostem trgu. Mi pa smo dobili dovoljenje, da letos uvozimo 300 tisoč ton surove nafte.»

Kako je založen slovenski trg, ki ga vi oskrbujete z naftnimi derivati?

»Pri oskrbi slovenskega trga z naftnimi derivati ni nobenih motenj ali problemov. Ti pa so zelo prisotni v rafinerijah. Nekatere med njimi so polne nafte, vendar nimajo srednjih derivatov, to so razne vrste bencinov in dizelskih goriv in jih moramo trenutno uvažati.»

Pred časom se je pojavila ideja o gradnji nove rafinerije v naši republiki. Kaj vi menite o njej?

»Ideja o novi rafineriji se je porodila v Lendavi, saj je stara zastarela. V njej lahko predelajo 600 tisoč ton surove nafte, vendar ne daje vseh derivatov in je torej po svoji tehnologiji za časom. Če pa upoštevamo še leto 1992 je popolnoma za staro šaro. Povsem razumljivo je, da so začeli v Lendavi razmišljati o novi rafineriji, saj stara zaposluje precej ljudi in je torej pomembna za tamkajšnje ljudi. Nova rafinerija naj bi predelala milijon ton surove nafte, ali pa celo več na leto. Če bi našli povezavo z avstrijskim trgom in kapitalom so možnosti gradnje dokaj realne. Pa tudi Slovenija potrebuje sodobnejše naprave, ki bodo dajale bencin evropske kakovosti, če se bomo hoteli še iti turizem. Po drugi strani pa bodo prav gotovo prišli časi, ko bomo v določenih letih uvozili tudi dva milijona ton surove nafte in jih dali predelati tistim rafinerijam, ki bodo ponudile najbolj ugodne pogoje, seveda pa bodo morale delati kakovostno. Menim, da morajo v Lendavi izdelati podrobnejši načrt. Pri odločitvi, ali graditi, ali ne graditi, mora imeti zadnjo besedo stroka, ne pa politika.»

Zadnje čase se vse bolj govori o gospodarski vojni v Jugoslaviji. Ali jo čutite tudi vi?

»Petrol prodaja samo v Sloveniji. V Ininih rafinerijah v Sisku, na Reki in Lendavi kupimo devetdeset odstotkov derivatov, deset odstotkov pa v Bosanskem Brodu. Lani pa smo kupovali tudi v rafineriji v Pančevu. Vse to poteka tako, kot smo se dogovorili in o kakšni gospodarski vojni, vsaj v našem primeru, ne moremo govoriti.»

Zapisal Bojan Kuntarič

Milan Cvelbar:

Ali morajo biti majhne šole res poskusni zajci?

Še vedno jo poznajo pod starim imenom »gimnazija«, čeprav so jo ob uvedbi usmerjenega izobraževanja poimenovali Srednja naravoslovno-matematična šola Jurij Vega Idrija in čeprav ji bodo z novim šolskim letom rekli le Srednja šola Jurija Vege. Zakaj? Zato, ker jo je Izobraževalna skupnost Slovenije uvrstila med tistih šest srednjih šol usmerjenega izobraževanja v Sloveniji (Tolmin, Ajdovščina, Sežana, Črnomelj, Ljutomer in Idrija), ki naj z novim šolskim letom uvedejo (ob dosedanjih) splošno izobraževalno smer, in sicer kot del naravoslovno-matematične usmeritve. Ob tem se nam seveda takoj porodi misel na dobro staro splošno gimnazijo. Pa bo nova splošno izobraževalna smer res to? Predmetnik je že določen in se po številu ur ne razlikuje kaj dosti od tistega gimnazijskega predmetnika npr. iz leta 1975/76. Toda to je le okvir brez slike, ki mu bo še treba določiti vsebino – od predmeta do predmeta. Jasno je, da vsebine izpred desetih in več let ne zadoščajo sedanjemu času in njegovim potrebam.

Od kod navdih za takšno odločitev? Pa neposredni povod, načrtovanja, pričakovanja, boji na področju šolstva... vse to nas je navedlo na obisk tistih, ki jih novost neposredno zadeva. Čisto naključno smo se odločili za Idrijo. Po pogovoru z ravnateljem Milanom Cvelbarjem nam je bilo marsikaj bolj jasno. Neposredni povod: finance! V času priprav na reformo je Izobraževalna skupnost Slovenije uvedla vrsto racionalizacijskih ukrepov. Tako na primer s 1. 1. ne financira več interesnih dejavnosti. Šolam, ki nimajo po normativih napolnjenih oddelkov (30 do 36 učencev) po odstotkih od-

bijajo dohodek. Če je učenec manj kot 23 pa sploh ne morejo imeti oddelka. Zmanjševanje sredstev dalje pomeni manjši osebni dohodek učiteljem, to pa pa potegne za seboj izgubo kadra, ki se raje zaposli drugje kot v šolstvu. Za šole v večjih centrih je drugače, ker se lahko dopolnjujejo z izmenjavo kadrov (polovične obveznosti), šole v manjših krajih pa nimajo teh možnosti, ker so pač edine.

»Mislim,« pravi ravnatelj, »da nas izobraževalna skupnost skuša spraviti do priznanja, da šola finančno ni sposobna izpeljati programa, kar v nadaljevanju pomeni uki-

Ravnatelj srednje šole Jurija Vege v Idriji Milan Cvelbar

njanje manjših šol. Morda je taka šola za družbo nasploh res neracionalna, za sam kraj pa je zelo pomembna, saj v bistvu pomeni njegov razvoj. V kraju se tega zavedajo. Z delovnimi organizacijami imamo podpisane samoupravne sporazume, po katerih nam finančno pomagajo tako pri opremljanju šole, kakor tudi pri kritju drugih materialnih stroškov. Toda to je le rešitev od danes do jutri, stvar dobre volje in tudi poslovne uspešnosti te ali one delovne organizacije. Sprašuj-

jem se, zakaj je šolstvo vedno na koncu. In vendar vemo – če hočemo v družbeno reformo (politično in gospodarsko), potrebujemo znanje. Mi pa ga puščamo ob strani. Zato se nam ne zdi prav, da nam odbijajo dohodek po številu učencev. Ali nam mar ni treba predelati programa z enako kvaliteto in v enakem obsegu ne glede na to, ali je v razredu 26 ali 36 učencev?!

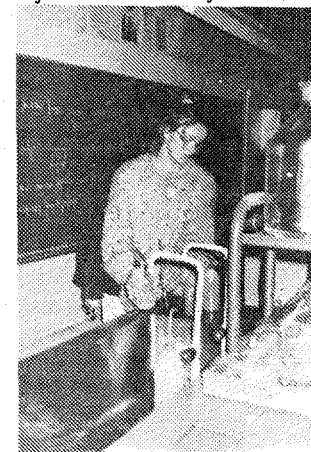
V takem položaju je Izobraževalna skupnost Slovenije ponudila manjšim šolam rešilno bilko – splošno izobraževalni program, v katerega se lahko vključuje širša populacija v kraju in tako pomaga napolniti oddelke, da bodo doseženi kriteriji. »Vendar pa,« meni tovariš Cvelbar, »s tem finančni problemi še ne bodo rešeni. Oddelke bomo sicer napolnili, še vedno pa jih ne bo toliko (moralo bi jih biti vsaj dvajset), da bi šoli lahko rekli »racionalna«. V Idriji konča osnovno šolo letno od 200 do 250 učencev. Približno 120 od generacije se jih odloči za »gimnazijo«, ki ima trenutno oko 400 učencev v vseh oddelkih.»

Na zadnjem informativnem dnevu se je pokazalo izredno zanimanje za splošno izobraževalno smer, ki enakovredno vključuje vsa predmetna področja: tako naravoslovje, družboslovje in jezikoslovje ter daje dobro podlago za različne visokošolske študije. Lahko pa se učenec po opravljenem splošnem programu tudi zaposli in se ob delu

z dodatnim programom izpopolni za opravljanje poklica.

»V splošni smeri seveda je prihodnost,« pravi tovariš ravnatelj.

Ne nazadnje to dokazujejo izkušnje iz evropskega prostora, kjer ima večina držav splošne srednje šole in si na njih 20 do 25 odstotkov populacije po osnovni šoli nabira znanje za nadaljnji študij. Usmerjeno izobraževanje je res prineslo razbijanje gimnazije. Izkazalo se je tudi, da

V laboratoriju za kemijo na va-jah četrtega letnika.

v bistvu ne daje zaželenega znanja za nek dokončen poklic. Ne moremo pa pričakovati, da bodo šole, ki so v teh letih razvile nek program, odstopile od njega in ga zavrgle kot slabega. Vsak kraj pač hoče uveljavljati svoje interese. Tako tudi v Idriji. Matična šola bo ostala naravoslovno-matematična, saj so jo tako tudi opremljali, za raziskovalno in eksperimentalno delo, glede na potrebe v kraju.

Pa še en pomislek: Majhne šole so prve, ki jim je določen splošno izobraževalni program. Ali ne bo s tem izgubil vrednosti? Ali bodo naši učenci na višjih in visokih šolah drugače obravnavani? Tako pomišljajo ravnatelji »poskusnih« šol, če jih lahko tako imenujemo, in vztrajajo, da splošni program ne more biti le za manjše šole. Uspeli so pa le, da Izobraževalna skupnost Slovenije ponudi to smer tudi drugim šolam (spet ob določenih kriterijih glede oddelkov), najprej naravoslovnim ki jo lahko sprejmejo, lahko pa tudi ne.

Živa Drole

lesnina

podčrtano z rumeno

AKTUALNO IZ RO • AKTUALNO IZ RO • AKTUALNO IZ RO • AKTUALNO IZ

Stališča predsedstva RO ZZB NOV Slovenije do zbora v Cankarjevem domu

Ob vse večji zaskrbljenosti borcev zaradi poglobljanja kriznih razmer v Jugoslaviji, še posebej mednarodnih sporov, ki so se stopnjevali s štrajkom rudarjev v Starem trgu, smo se priključili skupnemu zboru v Cankarjevem domu. Sprejeli smo izjavo kot odziv na množične zahteve Slovencev za človeško solidarnost s stavkajočimi kosovski rudarji. Izrazili smo zaskrbljenost za življenje, mir in sožitje na Kosovu in v Jugoslaviji ter obsodili neobčutljivo ravnanje in neodzivanje najvišjih državnih teles v SFRJ, SR Srbiji in SAP Kosovo na vabila rudarjev. Zavzeli smo se za enakopravnost narodov in narodnosti in udeležanje temeljnih načel, na katerih je zgrajena federativna, samoupravna socialistična Jugoslavija.

Izjavo, sprejeto soglasno od strani vseh organiziranih sil SZDL, je v naslednjih dneh podpisalo preko milijon delovnih ljudi in občanov Slovenije ter tako izrazilo množično enotnost in podporo ne samo izjavi, temveč tudi slovenskemu političnemu vodstvu.

Na seji predsedstva RO ZZB NOV Slovenije dne 8. marca 1989 je ob oceni delovanja delegatov RO ZZB NOV Slovenije na izredni seji zveznega predsedstva borčevske organizacije, katerim je bila dana popolna zaupnica, ponovno poudarjeno, da slovenski borci trdno stojimo za iskrenim in humanim sporočilom zbora v Cankarjevem domu. Ne sprejemamo groženj, žaljivega diskreditiranja celotnega slovenskega naroda in poizkusov njegovega razdvajanja od slovenskega političnega vodstva. Na RO ZZB NOV Slovenije je bilo ponovno poudarjeno, da zavračamo, tako kot smo to vedno v preteklosti, tudi danes kakršnekoli aktivnosti, ki so povezane s sejanjem strahu, represivnimi ukrepi in nezaupanjem v sposobnosti ljudstva za razvoj prave demokracije, miru in sožitja.

Odločno obsojamo poizkuse takoimenovanih izvoznikov revolucije in odbijamo organiziranje mitingov v Sloveniji, katerih vsebina je ustvarjanje incidentov, izrednih razmer, itd.

Ne sprejemamo metod ponarejanja dejstev in polresnic, ki se pojavljajo v pisanju nekaterih časopisov, smo proti političnim, gospodarskim, kulturnim in drugim bojkotom, ki žalijo slovenski narod in ki v končni konsekvenci lahko koristijo samo separatističnim in nacionalističnim elementom, tako v Sloveniji kot tudi drugih delih Jugoslavije.

Odbijamo tudi tiste ocene iz zveznega predsedstva ZZB NOV Jugoslavije, v katerih so posamezniki dajali samo v svojem imenu oceno slovenskih borcev in njihovo nestrinjanje z borčevskim vodstvom Slovenije.

Zbor v Cankarjevem domu proti uvedbi izrednega stanja, za mir in sožitje na Kosovu, je bil odraz odprtosti slovenske družbe in skupni dogovor vseh dobronamernih ljudi v frontno organizirani socialistični zvezi. Borci se ne strinjamo z zlorabo Davidove zvezde, niti z deli govorov nekaterih predstavnikov novoorganiziranih zvez, ki ob manifestaciji miru in sožitju v Cankarjevem domu niso sodili v vsebino zbora. Kljub temu pa vse to ne spreminja potrebe in namena zbora in sprejema izjave. Tudi dan, dva pozneje je bila na mitingih v Beogradu in Novem Sadu izrečena vrsta pozivov, ki so jih celo potrdili nekateri govorniki, tujih bratstvu in enotnosti, skupnemu življenju in sožitju narodov in narodnosti Jugoslavije. Zato zahtevamo, da se vodstva borčevskih organizacij, kjer so potekali mitingi s protislovensko vsebino, ogradijo od izjav, ki poglobljajo nacionalno nestrpnost, neenakopravnost, strah in nezaupanje.

ki celo zahtevajo, naj bi celo ustavo spreminjali z večinskimi glasovanjem, ne pa s soglasjem, napad na temeljna načela jugoslovanskega federalizma in na avnojsko bistvo Jugoslavije.

V podpoglavju istega poglavja: o nasprotjih glede suverenosti delovnih ljudi in narodov Tomac med drugim razvršča različne kritike sedanjega ustavnega ureditve in jih pregledno razgrinja:

»... Vse kritike ustavne ureditve teh zapletenih odnosov niso dale kakšne zasnove, ki bi narodom in narodnostim zagotavljala takšno enakopravnost, kot jo vsakemu v avtonomnih pokrajinah zagotavlja ustava, in pravico do uresničevanja enotnih funkcij SR Srbije v zvezi z vsemi tistimi zadevami, za katere je s to ustavo določeno, da jih delovni ljudje, narodi in narodnosti kot svoje suverene pravice uresničujejo v republiki.

Odnosi v Socialistični republiki Srbiji, ustavna zasnova avtonomnih pokrajin in SR Srbije so vzbudili največje zanimanje in povzročili tudi naj-

k Ustavi SR Srbije kot izraz volje srbskega naroda ter vseh narodov in narodnosti v SR Srbiji in v avtonomnih pokrajinah v njeni sestavi urejale te odnose samostojno. Predlog dopolnil k Ustavi SFRJ tako kot predlog dopolnil k Ustavi SR Srbije kot države v vseh tistih funkcijah, ki jih mora imeti, da bi se konstituirala kot država na vsem svojem območju.

2. Preoblikujejo naj se vsa tista določila v normativnem delu Ustave SFRJ, ki niso jasna in ki bi lahko vplivala ali pa so z različnimi tolmačenji tudi vplivala na to, da je bila SR Srbija v nasprotju s temeljnimi načeli omejena le na svoje ožje območje.

3. Spremenijo naj se tista določila normativnega dela Ustave SFRJ, ki so širše kot temeljna načela Ustave SFRJ načelno izenačevala položaj avtonomnih pokrajin in republik, zlasti v zvezi z opravljanjem državnih funkcij.

Po daljšem obdobju političnih bojev in različnih stališč v zvezi z ustavnimi spremembami v SR Srbiji je bilo v Ju-

Nova knjiga v resnejše branje

Sončne in senčne strani federacije

Pred dnevi je prišla iz tiskarne nova knjiga Cirila Ribičiča in Zdravka Tomina Sončne in senčne strani federacije, ki jo je izdal ob petdesetnici izida Speransovega Razvoja slovenskega narodnega vprašanja, sicer pa je ob pripravah na pisanje nove jugoslovanske ustave še kako dobrodošla, (glede na sprejemanje amandmajev pa žal zakasnela). Delo dveh avtorjev na 320 straneh v več strnjenih poglavjih in podpoglavjih strne aktualne polemike o ustavni zamisli federacije, o jugoslovanskem federalizmu po meri prihodnosti in nenazadnje, v tej knjigi oba avtorja opozarjata na številne vidike vprašanja o demokraciji, nacionalizmu, unitarizmu, o vprašanju referenduma, o funkciji in funkcioniranju skupščine SFRJ ter še o nekaterih, ta čas nadvse aktualnih političnih dilemah.

O samoodločbi sumira Zdravko Toma nekatera stališča v poglavju O samoodločbi, suverenosti in odnosih v federaciji z vidika razrednega in nacionalnega. Decidirano navaja različna stališča, Moša Pijadeja in Kardelja v preteklosti, o sedanjih smereh razmišljanj pa pravi takele:

»... Mnoge aktualne razprave o tem nas znova spominjajo na omenjene razlike

v takratnih pogledih, ki pa so bile na podlagi Kardeljevih razlag že takrat odpravljene. Od takrat je bila v vseh jugoslovanskih ustavah pravica do samoodločbe ena temeljnih pravic. O tem je v temeljnih načelih Ustave SFRJ iz leta 1974 med drugim rečeno:

»Izhajajoč iz pravice vsakega naroda do samoodločbe, ki vključuje tudi pravico do odcepitve, so se narodi Jugoslavije na podlagi svobodno iz-

ražene volje v skupnem boju vseh narodov in narodnosti v narodnoosvobodilni vojni in socialistični revoluciji v skladu s svojimi zgodovinskimi težnjami, zavedajoč se, da je nadaljnja krepitev bratstva in enotnosti skupni interes, skupaj z narodnostmi, s katerimi živijo, združili v zvezno republiko svobodnih in enakopravnih narodov in narodnosti in ustvarili socialistično zvezno skupnost delovnih ljudi – Socialistično federativno republiko Jugoslavijo, v kateri v interesu vsakega naroda in narodnosti skupaj uresničujejo in zagotavljajo...«

Kaj to pomeni? To pomeni, da pravica do samoodločbe ni bila porabljena, ni konzumirana pravica, da še naprej obstaja in se uresničuje tudi s samim načinom ustavnih sprememb, da nihče ne more nobenemu narodu in v neki obli-

ki tudi ne narodnosti vsiliti takšnih ustavnih rešitev, ki si jih ne želi, ki niso v njegovem interesu. Jugoslavija je prostovoljna skupnost prostovoljno združenih narodov. Je najvišja stopnja sožitja prav zato, ker se narodi in narodnosti v revoluciji niso samo opredelili za to, da bodo živeli skupaj prav zato, ker si to želimo, temveč so to porazili tudi nasprotnike tega v svojih vrstah. Jugoslovanski narodi pa se niso združili v kakršnokoli Jugoslavijo, združili so se v socialistično federativno Jugoslavijo, skupnost enakopravnih narodov in narodnosti, v kateri ni malih in velikih, zaslužnih in manj zaslužnih, osvoboditeljskih in osvoboditeljskih narodov. Združili so se v Jugoslavijo, v kateri večina ne more vsiliti manjšini nobene svoje volje v bistvenih zadevah, v kateri je treba skupni interes graditi z upoštevanjem enakopravnosti vseh. Zato so vsi predlogi, takšnih pa je veliko, ki zahtevajo opustitev soglasja pri odločanju tudi, kadar je to predpisano z ustavo, ki zahtevajo takšne spremembe v federaciji, ki bi zvezne organe spremenile v oblasti nad republikami in pokrajinami brez njihovega soglasja,

več razlik v javni razpravi o ustavnih spremembah.

Pri določanju predloga ustavnih amandmajev k Ustavi SFRJ, ki urejajo odnose v SR Srbiji ter odnose med avtonomnimi pokrajinami, republiko in federacijo, se je izhajalo iz stališč, ki so bila potrjena v vseh legalnih in legitimnih organih pokrajin, republike in federacije in iz stališč XII. kongresa ZKJ, da je treba pripraviti ustavne spremembe, pri tem pa ne spreminjati temeljnih ustavnih načel.

Zato je bilo treba v normativnem delu Ustave SFRJ spremeniti vse tiste ustavne ovire, ki so povzročale nejasnost pri uresničevanju enotnosti in sožitja v SR Srbiji, pri tem pa ne omajati temeljnih načel ustavne zasnove pokrajin, republik in federacije.

Kljub velikim razlikam v mnenjih so bila glede amandmajev k Ustavi SFRJ dosežena naslednja soglasja:

1. Ustava SFRJ naj v normativnem delu čim manj posega v urejanje odnosov v SR Srbiji, da ne bi prejudicirala rešitev v srbski ustavi in ustavah avtonomnih pokrajin, temveč le odprla mnoge širše možnosti, da bodo dopolnila

goslaviji doseženo soglasje o tem, da spremembe v ustavi ureditvi SR Srbije niso samo potrebne (ne da bi z njimi ogrozili položaj avtonomnih pokrajin v jugoslovanski federaciji, kot je določen s temeljnimi ustavnimi načeli), temveč je bilo doseženo tudi soglasje, da je zasnova amandmajev k Ustavi SR Srbije v skladu s takšno usmeritvijo.

Vendar pa se javne polemike, nesporazumi, delitve in spori še nadaljujejo, ker se v javnosti še naprej pojavljajo mnogi predlogi in zamisli, ki presegajo okvire, določene z amandmaji k Ustavi SFRJ in amandmaji k Ustavi SR Srbije, bodisi da gre za zamisli in predloge, ki oporekajo nujnosti takšnih sprememb, bodisi da gre za zamisli in predloge, ki objektivno zahtevajo odpravo avtonomije in spremembo načelnega položaja avtonomnih pokrajin in republik v okviru federativne ureditve Jugoslavije.

Zato je pričakovati, da se bodo ob pripravljanih nove Ustave SFRJ spet pojavili novi problemi o zasnovi avtonomnih pokrajin in odnosih v SR Srbiji...«

Hitro rešiti demografski problem

Bi spet o Kosovu ali pa bi kazalo vendarle reči kaj o Jugoslaviji širše? Pa poskusimo. In začnimo na tem zavrženem severozahodu. Naše pokvarjene in dekadentne Slovenke »Tako mlada, pa več Slovenka (marsikje na našem jugu jih omenjajo v obliki svarilne karakteristike), ne rojevajo več otrok, da bi jih vrag. Kaj storiti? Sociologi poznajo vrsto globljih vzrokov za takšno stanje. Če ostanemo pri pomembnejših: pride Slovenka domov s šihla – ob treh, že malo omočena od dela, pa gre skuhat kosilo, ker Francelj in otroci tako radi doma (poceni in dobro) jedo. Potem pride Mihec in mamica se z njim uči SND in podobno. Potem pride Francelj in gresta zidat na parcelo, ker je zidar predrag. Potem prideta spet domov in se Francelj pripravi za jutrišnjo službo, žena spravi otroka spat in se umita zvali v posteljo. Pa pride Francelj in – žena že spi. Tako prespita vse tiste nevarne dneve, ko bi lahko zanesljivo po Klaus-Oginu namigala še kakšnega Slovenčka. Namesto tega si prekopljeta vrt, posadiata krompir in špinačo, »prišparata«, nekaj malega za na morje in, če ni dovolj, jo mahmeta v hribe. Po počitnicah je vse spet po starem...«

Tam doli pa, nam pravijo, rojevajo Albanke zanalašč. Zanalašč rojevajo in zanalašč potem otrok ne morejo pre-

hraniti in zanalašč ostajajo doma za visokimi zidovi – tiste tihe gospodinje in sužnje lastnega doma. Vse delajo zanalašč, česar se dotaknejo. Zanalašč ostaja zlasti ženska deca neuka, zanalašč jih možijo (in ženijo) že pri desetih, enajstih letih... Mogoče pa to počno zato, ker s tem postajajo živ etnološki rezervat srednjeveškega življenja, ki bo (ob pomoči iredente) privabljal vse več turistov s severa, ki so že pozabili, kakšno je bilo nekoč življenje velikih družin in plemen?

Ampak dajmo za hip obešenjaško šalo na stran in cinične tone tudi. Zadeva ima najmanj obrazov, ki jih ni mogoče spregledati v desetih letih in tudi rešiti ne v »najkrajšem času«. Osveščanje (in ne prisila), pomoč strokovnjakov (psihologov, sociologov, medicincev...) vseh, ki se s svojimi vešerami znanosti dotikajo demografije, je potrebna tako na severu kot na jugu, kajti tudi podatek, da postaja Slovenija dežela starcev, ni nič kaj spodbuden, čas pa je ravno prav nabrušen, da mladih v teh naših podalpskih krajih ne spodbuja posebno k rojevanju novih Slovenčkov, mar ne?

Pri tem je vsaj ena stvar jasna kot beli dan: nobenega Slovenca ne bo nihče prisilil, naj naredi več otrok, pa tudi nobenega Albanca ne, naj jih naredi manj. Če bi bilo kaj takega mogoče, bi bila naša Zemlja že zdavnaj raj. B. Ž. J.

Pred beograjsko konferenco neuvrščenih

Vse manjše zanimanje za gibanje v Latinski Ameriki

V pripravi na »vrh« neuvrščenosti, ki naj bi bil prve dni septembra v Beogradu, je zadnje čase pogosto tema razprave odnos Latinske Amerike do gibanja. Sliši se, da so pri koordinacijskem odboru ustanovili posebno skupino, ki se ukvarja s tem vprašanjem.

Dejstvo je namreč, da je Latinska Amerika, neglede na njene politične in sociološke stičnosti z značilnostmi gibanja, v njem ves čas najbolj odsotna. Že na prvi konferenci neuvrščenih v Beogradu leta 1961 so mnogi govorniki naglašali pomen »zelenih celin« kot ključnega dejavnika v nadaljnjem razvoju gibanja. Stvarnega in obetavnega stika pa v bistvu še danes ni.

V pripravi na bližnjo beograjsko konferenco, ki je zaenkrat čvrsto na programu jugoslovanske zunanje politike, navzlic notranjim peripetijam, ki jih doživlja Jugoslavija, je opazno, da so začeli napore za prenovno gibanje povezovati tudi s tem, da ne bi bilo več značilno v glavnem po tem, da je v njem navzoča predvsem afriška celina. Ta, kot vemo, je v svetovni sferi, najbolj zaostala, tako politično, kot tudi sicer.

Ena poglobitvenih novosti, s katerimi skušajo navdahniti gibanje, je zdaj ta, da bi pričeli bolj uveljavljati dialog med nerazvitimi in razvitimi deželami, da bi gibanje takorekoč decentralizirali, in da bi bilo čim manj vezano na okostenele strukture in poglede, ki mu preprečujejo razvoj. No, vseeno je značilen podatek, da na primer blagovna menjava med deželami Latinske Amerike in državami afriške celine ne presega 7 odstotkov vsega latinsko-ameriškega izvoza, se pravi, da ne dosega niti 250 milijonov dolarjev letno.

Odnos Latinske Amerike do gibanja neuvrščenih je v pripravi na beograjsko konferenco v ospredju razmišljanj tudi zato, ker bi morala prav Latinska Amerika biti tokrat gostitelj vrhunškega sestanka neuvrščenih. Kandidat je bila Nikaragva, česar pa gibanje ni sprejelo zavoljo opredeljenosti tamkajšnje države, ki ni dovolj jasno usmerjen v neuvrščenost.

Tedaj se je pokazala možnost, da bi vlogo gostitelja prevzela Argentina, kar bi prejšnji zanesljivo sprejela večina držav v gibanju. Toda Argentina v to ni privolila, deloma, ker se je preveč obotavljala, deloma pa tudi za to, ker ima objektivne ovire. Ena izmed teh je, da bodo maja letos argentinske predsedniške volitve, in da, denimo, zmaga sedanjega predsednika Alfonsina ni stoddostno zagotovljena. Če bi Alfonsin vnovič zmagal, bi bilo kajpak njegovo predsednikovanje v gibanju v naslednjih treh letih (toliko namreč traja mandat) tudi naravno, če pa ne bi, se pravi, če bi zmago odnesel njegov nasprotnik Angeloz, ki je izrecno pro-zahodno usmerjen, potem bi bila glavna koordinat

torska vloga Argentine v gibanju res vprašljiva.

To je nekakšna imanentna ovira. So pa seveda še druge, ki so še večje in v bistvu zadevajo večino dežel Latinske Amerike. Dobršen del ovir kajpak izhaja predvsem iz notranjih stanj držav na srednje in južnoameriški celini. Ta stanja so si sicer zelo različna, imajo pa vrsto skupnih elementov. Eden od teh je, recimo, dolžniška kriza.

Ta je, kot vemo, v Latinski Ameriki, najbolj pekoča. Dežele tega dela ameriške celine dolgujejo okroglo tisoč milijard dolarjev, dolg pa se zlasti pri njih dviguje skokovito. Latinska Amerika si kajpak prizadeva za korenite olajšave (na primer, da obrestna mera na posojila ne bi smela, v glavnem, preseči 5 odstotkov ter da bi moral moratorij trajati vsaj deset let), dosedaj pa je spoznala (kar je bilo povedano tudi na nedavni ministerski konferenci neuvrščenih na Cipru), da posredovanje gibanja pri tem ni bilo dovolj »stvarno«.

Druga takorekoč ovira je v tem, da srednjeameriška kriza še zmeraj traja, in da tudi v zadnjem času ni kakih znamenj pomiritve in pričetka urejanja problemov. Novi element v tej krizi so tudi zdajšnji dogodki v Venezueli, deželi, ki je takorekoč slovela po svojem bogastvu in stabilnosti in sta jo izkoriščevalska politika Združenih držav in zdajšnji padec cene nafte, spravila domala v bankrot. Značilnost srednjeameriške krize pa ima v vsakem primeru, zlasti politična obležja.

In tudi v zvezi s to krizo latinskoameriške dežele ugotavljajo, da jim gibanje neuvrščenih ni kaj prida pomenilo. Tudi v tem primeru je bilo dosedaj, po njihovi sodbi, premalo »stvarno«. Tretja ovira, ki seveda velja zlasti za Argentino, pa je v tem, da si ta dežela želi jasnejšega stališča neuvrščenih o Falklandskih otokih, ki jih ima še zmeraj za svoje. Tudi o tem je bila politika neuvrščenih dosedaj domnevno takšna, da je hkrati izrekala in zanikala podporo.

Skratka, dežele Latinske Amerike so tiste, ki se najbolj odkrito očitajo gibanju, da se tako pri globalnih kot tudi pri nekaterih takorekoč področnih problemih, resnično ni odrezalo. Argentinski predsednik je bržkone utemeljeno rekel, da »se ugled krepi s konkretnostjo«; mnenje o tem, da je bilo dosedaj le preveč deklaracij, ki so ga domala enotno poudarili na Cipru, kajpak obsega tudi območje Latinske Amerike, do katere bi moralo biti gibanje takorekoč še bolj občutljivo, saj je najbolj oddaljena. To ni protislovje, posebno ne, če namerava gibanje vztrajati na svoji viziji in vlogi svetovnega dejavnika.

Priprave na beograjsko konferenco so stekle neglede na zdajšnje jugoslovanske neprijetnosti. Seveda pa ne bodo brez težav. Kakorkoli že pa je prav, da so z njimi pričeli orati novo ledino.

Miro Kocjan

Odkrivanje manj razvitih

Drug za drugim se v naši soseščini vrstijo politični dogodki, zaradi katerih nastaja vprašanje: Kam se obrača Zahodna Evropa, kaj prinašajo nenadni zasuki v razpoloženju evropskih volilcev?

Če se najprej ustavimo pri sosedih Avstriji, vidimo, da se je tudi pri njih začela naglo vzpenjati politična desnica. Na deželnih volitvah na Koroškem so svobodnjaki Jörga Haiderja za 100 odstotkov povečali število svojih sedežev deželnem parlamentu, na Tirolskem za prav toliko, na Salzburškem pa za eno tretjino. Na Koroškem si nadejajo, da bodo dobili mesto namestnika deželnega glavarja, morda pa celo mesto predsednika vlade. Poznavalci pravijo, da utegne ta desničarski pohod vplivati celo na razmere na avstrijski zvezni ravni. Čeprav uradno izjavljajo, da deželne volitve ne ogrožajo sedanje koalicijske vlade na Dunaju, in da ne napovedujejo predčasnih volitev, Haider še vztraja pri svojih načrtih, da bo strmoljavil koalicijo in dosegel razpis volitev.

Tudi v ZR Nemčiji se otepajo s političnimi šoki. Po desničarskem udarcu v Berlinu je prišel udarec iz Frankfurt. Nekam hitro se tam zgodovina ponavlja. Ko so pred slabim desetletjem začeli vladajoči socialni demokrati izgubljati večino v mestih kot so Stuttgart, München, Düsseldorf in Frankfurt, se je začel njihov odhod z oblasti. Zdaj je v Frankfurtu izgubil kancler Kohl, zato se že zastavlja vprašanje, ali je zdaj krščansko-socialna koalicija ostala brez odgovora na vprašanja, kot svojčas socialni demokrati. Pravijo, da kancler Kohl ni kriv, da se ni spremenil, pač pa so se spremenile razmere v državi. Nemci so definitivno bogati, tržišče je zasičeno, število brezposelnih že nekaj let presega dva milijona, struktura gospodarstva se vse bolj spreminja, v njem pa je vedno manj dela za tiste, ki prihajajo z juga in z vzhoda.

Evropa spoznava neizogibnost modernizacije industrijske družbe in zastarelost konzervativnih receptov, na katere se opirajo stranke politične unije. Za reformo družbe vladajoče strukture še niso pripravljene,

zato so desničarske sile napolnile politični vakuum, ki je pri tem nastal. Haider v Avstriji razglaša »zgodovinsko zmago«, ki jo usmerja v rušenje velikih strank in omejevanje narodnih manjšin. Za desničarje so bile manjšine vedno tista tema, ob kateri so najlažje razvneli strasti svojih privrženecv in širili svojo rovarsko slavo.

V ZR Nemčiji se je jeza zlila na drugo nemško državo in na tuje v državi. Nenadoma gledajo nanje drugače, kakor pa v šestdesetih in sedemdesetih letih, ko je bilo tržišče lačno

je tolikšna, da res ni bila potrebna še afera Rushdie za eksplozijo nakopičenega sovraštva. Francozi so nekdanji sila radi sprejemali naše delavce in tiste iz severozahodne Afrike, zdaj pa enako kot Nemci poskušajo celo z denarnimi premijami spraviti priseljence tja, od koder so prišli, ali pa kamorkoli.

Zbadanje tujcev, še posebno tistih, ki niso enakega političnega prepričanja kakor domača struktura, je bilo Nemcem na primer znano že prej. S pripombami v potnih listih ljudi,

Desnica postavlja v Evropi novo železno zaveso – kdo je na pravi strani?

delovne sile. Drugače gledajo tudi na tiste, ki prosijo za politični azil in na rojake, ki množično prihajajo iz vzhodnoevropskih držav, kjer so živeli in delali že stoletje. Oglašajo se vedno več strank, ki pridigajo rasno čistost in kričijo: tujci ven.

Vsako obračunavanje s tujci, pa četudi so to samo vstopni vizumi ali možnosti za kompletiranje družin, so voda na mlin desničarjem, pa ne le v ZR Nemčiji, temveč tudi v Franciji, v Veliki Britaniji, na Nizozemskem in še bi lahko naštevali. V Londonu so vedno v strahu, da ne bi eksplodiralo v tistih četrtih glavnega mesta in drugih večjih krajih, kjer živi koncentrirana manjšina iz nekdanjih kolonij. Socialna stiska

ki jih še od daleč niso spraševali za delo ali politično zatočišče, so vsakemu, ki zna brati, povedali, da se mu pri njih ne obeta nič dobrega že če se bo napačno prestopil. Švedi so bili svojčas, kakšno desetletje svoje najnovejše zgodovine, zgledna država glede ravnanja s tujimi delavci, potem pa se je začelo ločevanje na črno glave in ljudi druge polti ter barve las.

Nekateri spoznavajo, da so se zaleteli in sklicujejo zborovanja v prid tujcem. Žal je že prevečkrat čutili, da je takšno prizadevanje podrejeno predvsem lastnim političnim ciljem, blaginja tujcev, ki ustvarjajo njihovo blaginjo, pa jim je bolj malo mar.

n-

Kolikšna je moč pisane besede?

Spor med barbarstvom in civilizacijo

S. Rushdie: Satanski stih

Žrtve med množičnimi demonstracijami v Pakistanu in Indiji, sežiganje knjig v angleškem Bradfordu in protestni pohodi bojovitih muslimanov v Londonu, organizirani mitingi desetisočev sfanatiziranih solarjev in zagrnenih žensk v Iranu, velikanski val zgražanja nad hudičevim izdelkom – romanom, vse to so značilnosti zdajšnjih dogajanj v sodobnem islamskem svetu. Potem ko so Alahovi pridigarji začeli gonjo, je ta s prekletstvom grozljivega sodnika dosegla vrhunec: iranski verski voditelj Homeini je pozval pravoverne kjerkoli na svetu, naj usmrtijo britanskega pisatelja Salmana Rushdieja. Skoraj pet milijonov dolarjev je iranska duhovna elita razpisala kot nagrado za Rushdiejevo glavo. Priče smo drami, ki ji v takšni obliki ni primerjave v literarni zgodovini.

Zaradi prekoračenih meja so reakcije Evrope na obsodbo iz Teherana nenavadne. Vseh 12 držav Evropske skupnosti je soglasno sklenilo odpoklicati svoje diplomatske predstavnike iz Irana, ministri za kulturo pa so bojkotirali knjižni sejum v Teheranu. Zahodnonemški zunanji minister Genscher je sklep takole komentiral: »Odloučen poziv za obrambo civilizacije, človekovih pravic, za pravico do govorenja in izme-

njave mnenj na našem svetu.«

Dobitnik več literarnih nagrad, pisatelj indijskega rodu, čigar knjiga »Satanskih stih« je povzročila tako ogorčenje v vseh muslimanskih fundamentalističnih ločinah po svetu, je obžaloval »bolečino, ki jo je z objavo svoje knjige povzročil pravovernim privrženecem islama«. Ali to pomeni, da se je odpadnik vživel v posledice svojega dejanja in se spomnil, da živimo v svetu številnih ver-

skih prepričanj, v katerem se moramo zavedati občutljivosti vseh in vsakogar? Ali pa gre morda za kapitulacijo človeka pred mogočnim državnikom in varuhom Mohamedovega nauka?

Kakorkoli že, kesanje je bilo zaman. Sivolasi mož iz Teherana ne pozna milosti. Medtem ko je iransko državno vodstvo še razpravljalo o teži te žalitve, je iranska časopisna agencija IRNA šest ur pozneje objavila

Satanski stih: Salman Rushdie je v svoji knjigi podvrnil islam ekspresivnim tehnikam modernizma.

nepreklicno odločitev 88-letnega imama: »Tudi če se Salman Rushdie spreobrne v najbolj pobožnega človeka našega časa, je dolžnost vsakega musli-

mana, tudi za ceno svojega življenja in imetja, da pisatelja pošlje k hudiču.« Salman Rushdie je po fundamentalistični razlagi islamskega prava preganjana divjad. Iranski skrajneži, pripravljeni ustanoviti kazensko skupino, so se zavili v mrtvaški prt. Tudi pakistanski skrajneži so storili enako.

»Rushdie je odprl peklenska vrata,« je v radijskem intervjuju za BBC izjavil v britanskem izgnanstvu živeči iranski filmski režiser Reza Fazeli, človek, ki mu je tudi grozila Homeinijeva smrtna obsodba in čigar sina so leta 1986 ubili med nekimi terorističnim napadom v Londonu. »Treba se je ne neumno ozirati nazaj, kajti če te ubijejo, je s teboj konec,« je dejal. »V položaju kakršen je zdaj, ko je Rushdie obsojen, ne pa usmrčen, je v bistvu ubit stokrat na dan,« pravi iranski politični begunec.

Vse odtlej živi Salman Rushdie skrit pred javnostjo in muslimanskimi komandosi smrti in pod stražo agentov Scotland Yarda. Britanski policisti so zastražili tudi hišo njegovega za-

ložnika, založbe Penguin Books. Z grožnjami letalski družbi British Airways skušajo moralci prisiliti britansko vlado, da bi jim izdala pisateljevo skrivališče. Nadzor na londonskem letališču Heathrow so poosttrili, še zlasti po govoricah, da se je iz Španije v London odpravila posebna skupina islamskih skrajnežev, trdno odločena, da bo našla pisateljevo skrivališče. Zaradi pritiska je založba Penguin preselila svojo newyorško podružnico, ni pa ustavila prodaje knjige na ameriškem trgu.

Zahodnonemška založba Ki-epenhauer und Witsch, ki je odkupila pravice za prevod Satanskih stihov v nemščino, se je nekoliko umaknila s tržišča in se skoraj odrekla temu »hudičevemu izdelku«. Pravijo, da zaradi tega, da ne bi ogrozili življenja svojih sodelavcev. Založnik Neven Du Mont je pozval politike in industriale, naj storijo vse, kar morejo, kajti knjižne založbe same ne morejo obvladati nastalega položaja.

n-

(se bo nadaljevalo)

Politkomisar Sime zbira in komentira

Mateja Aubrecht tekmovala bolna

Sofija – Uvrstitev jugoslovanske državne prvakinje v umetnostnem drsanju Mateja Aubrecht na 14. zimski univerziadi v Sofiji na šele 18. mesto med dvajsetimi tekmovalkami iz štirinajstih držav ima svoje nerazveseljivo ozadje, ki ga je še pred prostim programom razkril zdravnik naše študentske reprezentance na igrah v Sofiji dr. Milorad Jerkan:

»Mateja Aubrecht, varovanka trenerke Brede Marinšek, zaradi hudega prehlada v Sofiji ni tekmovala najbolj zdrava, celo veliko več: da je sploh nastopila v prostem programu, potem ko je imela vročino blizu 39 stopinj, sem jo spravil na noge pravzaprav samo z antibiotiki in vitamini. Njen nastop je bil negotov vse do zadnjega trenutka.« (Delo, 8. marca)

Slovensko zdravniško društvo javno vprašujem: ali je bilo opisano ravnanje zdravnika v skladu z zdravniško etiko?

TV-15 bo odgovor zagotovo objavil!

Pustite nas delati!

V sarajevskem časniku sem bral zanimivo pismo bralca:

»Predlažem da se dva miliona komunistov u ovoj zemlji povuku i sestanče po cio dan, neka se svadjaju i čine šta hoće, samo neka puste ostalih dvadeset miliona Jugoslovena da na miru radimo. Svima bi tada bilo bolje.«

Med jugoslovanskimi državljani, ki prosijo v Zvezni republiki Nemčiji za »politični azil«, je največ Albancev in Romov.

Zares hudo se piše deželi, iz katere bežijo že Romi...

Ozadje Vllasijeve aretacije

Že dolga leta redno berem tržaški Primorski dnevnik, edini slovenski dnevnik v zamejstvu. Ta me doslej s svojim natančnim poročanjem še ni nikoli pustil na cedilu. Zato list kratko predstavljam bralcem:

PRIMORSKI DNEVNIK je začel izhajati v Trstu 13. maja 1945, njegov predhodnik PARTIZANSKI DNEVNIK pa 26. novembra 1943 v vasi Zakriž nad Cerknim, razmnožen na ciklostil. Od 5. do 17. septembra 1944 so ga tiskali v tiskarni »Doberdob« v Govcu pri Gorenji Trebuši, od 18. septembra 1944 do 1. maja 1945 v tiskarni »Slovenija« pod Vojskim pri Idriji, do 8. maja 1945 pa v osvobodjenem Trstu, kjer je izšla zadnja številka. Bil je edini tiskani partizanski DNEVNIK v zaslužnji Evropi.

Po aretaciji Azema Vllasija je Primorski dnevnik 3. marca med drugim zapisal: »Pred dobrim mesecem naj bi predsednik Milošević poklical Vllasija in mu predlagal: Postavil te bom za predsednika pokrajinskega komiteja ZK Kosova, za člana predsedstva

ZK Srbije in člana predsedstva ZK Jugoslavije. Toda ti moraš zagotoviti sprejem srbskih ustavnih sprememb. Vllasi naj bi to odločno odklonil, češ da z Miloševićem v nobenem primeru ne more sodelovati, ker Albanci nikoli ne bodo prostovoljno sprejeli nove ustave, ki bistveno krni njihovo avtonomijo. Takrat naj bi tudi dejal, da je vedel, da ga bo poklical, ker ga bo potreboval, da pa ni tega pričakoval tako kmalu.«

Tako je torej zdaj sledil Miloševićev odgovor značilen za partijske veljake, ki izvajajo staro politiko, v sedanjem jugoslovanskem uveljavljenem besednjaku označeno kot boljševisko.

5. marca pa je Primorski dnevnik objavil tudi posebno poročilo iz Prištine Dejana Verčiča, v katerem je med drugim tudi tole: »Pisec teh besed je v Prištini sam srečal emisarje, ki so iz Beograda prišli na Kosovo iskat nove zagovornike spreminjanja ustave. Zdaj, ko je pokrajinsko partijsko vodstvo ostalo povsem brez ljudskega zaupanja, je potrebno najti nove ljudi. Metode se pri tovrstnih prepričevanjih sploh ne izbirajo.«

Osupljivo pa je, da ti srbski emisarji na Kosovu sploh ne skrivajo, da v igri ni le ustavni položaj pretežno albanske pokrajine. Sogovorniku povsem mirno razložijo, da bo v bližnji prihodnosti potrebno povsem preurediti celo državo, ker da imajo republike bistve-

no preveč pravic!

Do enakih ocen se je dokopal tudi Hido Biščević v članku Načelo »osme« za vseh osem (zagrebški Nedeljni Vjesnik 5. marca), odkoder navajam:

»Danes se po vsej državi širi potres, za katerega je Kosovo samo povod, za katerega je ideologija odločilen vzrok in za katerega je danes že tudi cilj povsem prepoznavan: ustavev demokracije in ugotavljanje federativnosti, ali metaforično rečeno, uvajanje načela »Osme seje« v vseh osem jugoslovanskih nacionalnih enot, tako da bi vse republike in pokrajini doživele isto usodo kot tisti srbski politiki in posamezniki, ki niso delili vladajočega političnega programa.«

Tako je povsem jasno, da sploh ne gre samo za Kosovo, ustavo in »Srbijo iz treh delov« ter podobne povode in gesla, temveč smo priče nečemu mno-

go večjemu, nečemu, zaradi česar smo že priče tihega umiranja demokracije in pokopavanja federalizma!« (podčrtal Sime)

Edini, še živeči jugoslovanski general s štirimi zvezdicami, narodni heroj in poldrugo desetletje zvezni sekretar za ljudsko obrambo, sedaj član Predsedstva SFRJ iz SR Srbije Nikola Ljubičić, pa je pred nedavnim izjavil (navajam po beograjski DUGI št. 391 z 19. februarja do 4. marca):

»Svi koji su zabrinuti za ono što se dešava u Srbiji neka dodju i na licu mesta se uvere što se to u Srbiji radi. Srbija je za sve dobronamjerne uvijek bila otvorena...«

»I na Osmoj sednici CK SK Srbije bio sam ubedjen u ispravnost te politike... Osmo sednica je nastavak Titovog kursa...«

(Vse podčrtano že v originalu, pripomba Sime)

Zgodovinska uganka: le

kdo bo še ustavil srbskega »vožda« Slobodana Miloševića?

Zamenjani vlogi

Bivši šef kosovske policije Rahman Morina je postal po Miloševiću zaslugi šef kosovskih komunistov. V svoji novi vlogi je Rahman (Albanci so ga že prekrstili v Radovana) Morina že začel govoriti v jeziku svojega šefa Slobodana Miloševića.

Le-ta pa je najbrže v zamejno za to začel govoriti v značilnem slogu prejšnje službe Morine. Sloba je na beograjskem mitingu namreč gromoglasno dejal: »Sve ćemo kazniti i hapsiti...«

Seveda si nedotakljivi »vožd« srbskega naroda Slobodan Milošević prav nič ne beli glave s tako malenkostjo, kot je na primer prejudiciranje kazenskih postopkov...

Vaš Sime

Spoštovani tovariš Sime!

Redno berem in spremljam vaše nasvete, ki mi jih pošiljate v TV-15. Hvala za vašo skrb. Vendar vam moram povedati, da me je presenetilo vaše stališče v deveti številki TV-15, ki je izšla 9. marca 1989, kjer tudi vi uporabljate metode mitingov za zamenjavo zakonito izbranih funkcionarjev v federaciji. Znano mi je, da je vaša dežela kategorično proti takšnim metodam.

Toda vi ste si vzeli še večjo pravico, kot si jo je vzel narod na mitingih. Na njih postavlja takšne zahteve tisoče ljudi in jih zato lahko, kljub vsemu, imamo za nekakšnega ustavnega reprezentanta (svojevrstno volilno telo) in jih lahko po nekaterih mnenjih do neke mere opravičimo. Toda vi, s takšno zahtevo nastopate kot posameznik, ki ne navaja v čigavem imenu in na temelju katere pravice (pooblastila) nastopa.

Hkrati pa me samovoljno in brez kakršnegakoli argumenta (spet nasprotno vaši deželi) uvrščate med posameznike izven Zveznega odbora ZZB NOV, čeprav moj forum, ki me je izvolil, meni, da uresničujem samo politiko Zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, CK ZKJ in predsedstva SFRJ. Skladno s tem je moja ocena slovenskega vodstva in slovenskega ljudstva popolnoma v skladu z oceno predsedstva CK ZKJ z 28. februarja 1989. leta. Vi navajate ravno ti dve stališči (to je moja ocena predsedstva CK ZKJ) in samo zlonamernež lahko najde razliko med njima.

Vaš postopek v dveh zapisih v TV-15 presega mejo dovoljenega, mejo spodobnosti in moralnosti. Upam, da boste tudi vi to spoznali.

Tovariški pozdrav

Milan Pribić

Fotografije z razstave »Soške fronte 1915–1917«

In Soča je krvava tekla...

Sele zdaj, ko je minilo že več kot sedemdeset let od prve svetovne vojne, dobivajo reminiscence nanjo svoj pravi človeški obraz. Prav soška fronta je na gričih in v kraških dolincah zapustila tisoče mrtvih mladcev, starih med 17 in dvaindvajset let iz različnih krajev in dežel: mnogi so bili mladi Madžari, številni Kranjci in Štajerci, pa tudi Bosanci in Hrvati...

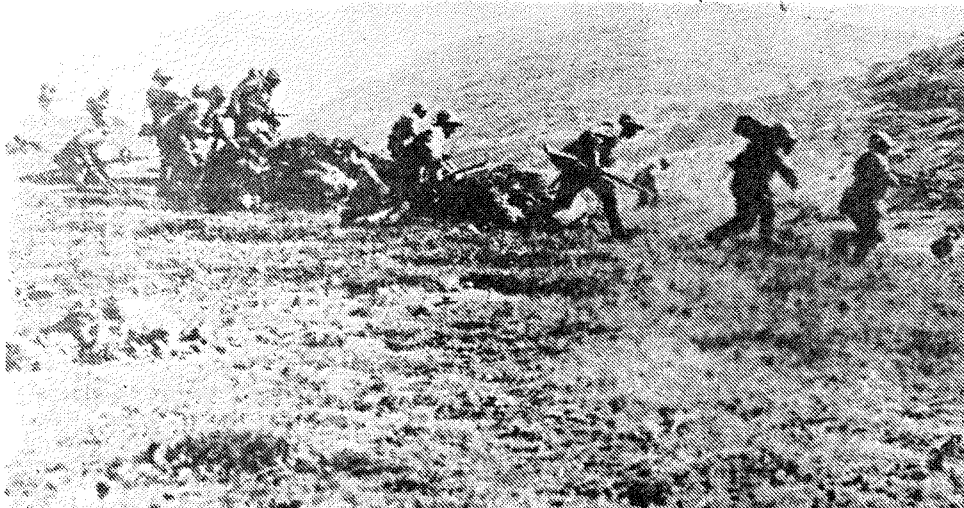
Ko je na koncu maja leta 1915 stopila na evropsko bojišče Italija, se je razvila nova, jugozahodna, 600 km dolga fronta: od prelaza Stelvio na italijansko-švicarsko-avstrijski meji prek zahodne Tirolske, njenega vzhoda in juga v Karnijo, Viskorške gore, na visoki Rombon, se spustila proti jugu ob Soči pa do Jadranskega morja. Prav zadnji »rep« te fronte, 90 km dolg, označuje terminus Soška fronta. Potekala je tik ob narodnostni meji med Slovenci, Furlani in Italijani, ki je tako zajela tudi slovensko ozemlje, edino od vseh slovenskih ozemelj, ki je v prvi svetovni vojni neposredno doživljalo vojne grozote fronte.

Ko je 23. maja 1915. leta Italija končno napovedala Avstroogrski vojno, je imela stara K&K vojska na pričakovani fronti z Italijo razvrščenih le 112 bataljonov, 9 eskadronov in 49 topniških baterij, medtem ko je stalo na nasprotni strani 400 italijanskih bataljonov. Av-

strijci so spričo pomanjkanja razpoložljive vojske pripravili obrambno linijo ob Soči, tako da je osnovna obrambna linija potekala prek Velikega vrha, Poldajne Špice, Viša, Rombona, Ravelnika, Javorščka, Lipnika, Vršiča, Vrat, Krna, Mrzlega vrha in Vodil vrha. Pri vasi Dolje se je spustila do Soče. Potem je linija tekla naprej po drugem bregu te naše reke vse do izliva v morje.

Glavni boji na soški fronti so divjali v času od 23. maja 1915 do 28. oktobra 1917 in so se razdrobili v enajst italijanskih ter eno avstrijsko-nemško ofenzivo.

Soška fronta šteje v zgodovini vojn za eno najbolj krvavih front, saj je v 29 mesecih in petih dneh tam padlo, bilo ranjenih in izginulih več kot milijon žrtev. Ocene o padlih v neposrednih bojih pa se gibljejo med 450.000 in 700.000 možmi. Od teh pa jih je največ padlo na Krasu. Dežela, v kateri je z avstroogrsko vojsko vztrajal general Borojevič, je izpraznila svoje civilno prebivalstvo, razdejane, ki je ostalo za vojsko, pa je bilo ogromno. Tako so bile porušene tudi nekatere kulturne znamenitosti kot samostan na Sveti gori, več kot tristo hiš v Dornberku, da o uničenih poljih, sadovnjakih in vinogradih niti ne govorimo.

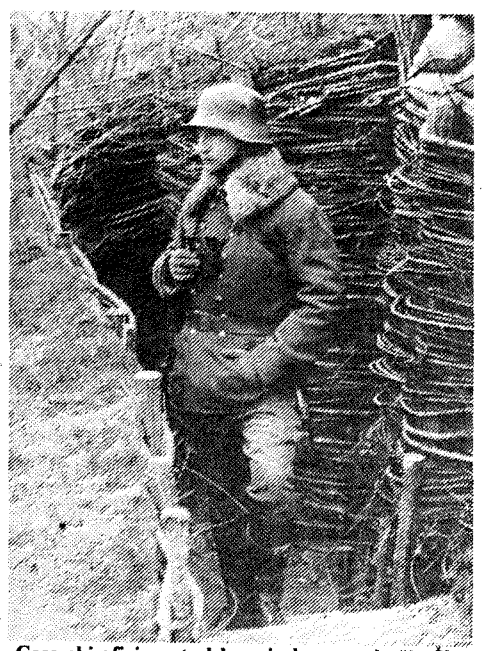
Italijanski napad na Avški vrh med enajsto ofenzivo, ki je trajala od 17. avgusta do 12. septembra 1917

Avstroogrski vojaki vlečejo težki top na položaj

Strelca v snežni galeriji kaverne na področju Lipnika v spodnjem Posočju

Cesarski oficir v strelskem jarku na pobočju Škabrijela

Ob rob načrtovani gradnji zadrževalnika Božna nad Polhovim Gradcem

Ali je res potrebno toliko vroče krvi?

Iz Ljubljane se v Polhov Gradec pripeljete z avtomobilom v slabe pol ure. Če bi bila cesta malo širša in manj luknjasta, bi bila vožnja po dolini krajša in bolj prijetna. Ko se v Dvoru, pri veličastni gotski cerkvi iz 16. stoletja, cesta prevesi v dolino, se pred vami pokaže naselje. Najprej se vidi Polhograjska gora in kapelica na njej, v kateri so domačini uredili muzej. Tisti dan, ko smo prišli v Polhov Gradec, so delavci dokončali obnovo mostu čez potok Božna. V zraku je bil vonj po sveže žaganem lesu in zgodnji pomladi. Toda mir, ki je vladal naokoli, je bil samo navidezen. Kaj je pravzaprav, poleg zadev, ki vznemirjajo vse nas, skalilo mir Polhograjcem. To je gradnja zadrževalnika na Božni, ki naj bi bil dober kilometer in pol nad vasjo.

V šestih letih naj bi navozili v najbolj širok del doline potoka Božna približno 600 tisoč m³ materiala in tako naredili nasip visok približno 42 in dolg približno 200 metrov. V primeru hudega deževja, naj bi se za nasipom zbrala odvečna voda, ki bi jo lahko bilo 5,5 milijona m³. Dva izpusta pod nasipom

če odvečno vodo zadržimo v povodju Gradaščice same.

Gradnja zadrževalnika je predvidena tudi v predlogu družbenega načrta SR Slovenije za letošnje in ga opredeljuje kot svoje obvezno izhodišče. Zato ga morajo vsebovati tudi vsi občinski planski dokumenti. Tako letošnja resolucija o usre-

prava potekala proti zbiralniku, vendar za to ni bilo nobene strokovne podlage. Nihče ni hotel upoštevati dejstva, da bo zbiralnik poln samo nekajkrat v sto letih, in da se bo izpraznil v največ dvaindesemdesetih urah. Nekateri pa so skušali dokazati, da bo zbiralnik postal jezero. Glavni argument je bil, da v svoji dolini ne pustijo zgraditi objekta, ki bi uničil dolino in ogrozil njihova življenja. Strokovnjaki pravijo, da so možnosti za porušitev nasipa minimalne. Krajane tudi moti predvidena gradnja ceste na obronkih Polhograjske gore, saj bi, po njihovem, onesnažili, ali pa celo prestavili vodne izvire, s katerimi polnijo svoj vodovod,« je dejal Egon Breitenberger.

Povejmo še, da postopek za pridobitev gradbenega in lokacijskega dovoljenja ne bo vodila občina, ampak ustrezni republiški organi, saj je to objekt, ki sodi v njihovo pristojnost.

Kakšni so razlogi krajanov?

»Že na začetku moram povedati, da smo bili prisotni v vseh fazah sprejemanja planskih do-

z njegovo vzdržljivostjo. V gradivu za javno razpravo ni nobenega jamstva, da bo nasip vzdržal pritisk, ko bo poln vode. Bojijo se, da bo ta zbiralnik doživel podobno usodo ostalih, in da se bosta izpusta sčasoma zamašila in za nasipom bo nastalo jezero s 5,5 milijona m³ vode, kar je več kot pa jo ima Blejsko jezero. Krajani pa ne želijo živeti s takšno količino vode nad svojimi glavami. Če bi prišlo do katastrofe in bi nasip, iz različnih razlogov (potres, padec velike skale s pobočja v vodo), popustil, potem bi vodni val dobesedno izbrisal večino Polhovega Gradca in

Egon Breitenberger: »Občinska skupščina in izvršni svet se bosta vse skozi zavzemala za zakonitost in ne bosta dovolila, da bi bili kršeni predpisi pri gradnji zadrževalnika Božna.«

vasi tja do Ljubljane. V osnutku načrta so predvidene tudi zapornice, ki bi se zapirale ob večjem pretoku vode, kar bi povzročilo odlaganje materiala ob nasipu in v izpustih, to pa bi povzročilo nastanek jezera.

Razmišljali so tudi o gradnji betonskega jezua, ki pa ni sprejemljiv zaradi svoje velikosti, predvsem pa zaradi tega, ker je to potresno območje, menda kar osme stopnje.

Zaradi nasipa bi morali predstaviti tudi sedanjo cesto, ki povezuje krajevno skupnost Črni vrh s Polhovim Gradcem in naprej z Ljubljano. Osnutek predvideva, da bi jo zgradili na pobočju Polhograjske gore, ki pa je zelo strma. Krajani pravijo, da so proti takšnemu grobem posegu v goro, predvsem zaradi tega, ker obstajajo možnosti za cenejšo varianto ceste. Po njihovem mnenju, naj bi jo zgradili v smeri Briše-Praproče—Zalog in naprej na Črni vrh, kjer je ozemlje precej drugačno in ne bi bilo potrebno miniranje. Po njej pa bi lahko dovažali glino, ki bi tvorila nepropustno jedro nasipa. Poudarjajo tudi, da je trasa bodoče ceste načrtovana ravno tam, kjer še raste redka cvetica Blagajev volčin. Menijo tudi, da bi bila pozimi cesta izpostavljena velikim snežnim plazovom, nikjer pa ni zapisano, kako jo bodo zavarovali pred njimi. Za naselje Petačev greben pa naj bi cesto gradili po levi strani Božne.

»Po našem mnenju bi se lahko gradnji tako velikega nasipa v katerem naj bi bilo okoli 600 m³ materiala izognili tako, da bi najprej s pragovi in kaskadami umirili Božno in nato zgradili dva ali tri manjše nasipe, visoke do deset metrov, ki ne bi bili nevarni za sam Polhov Gradec. Predlagamo tudi čiščenje zbiralnika v Petačevem grabnu, ki je bil zgrajen leta 1930 in je zdaj popolnoma zasut. To je še en dokaz za našo bojazen, da se bo enako zgodilo tudi z velikim zadrževalnikom. Ljudje se tudi sprašujejo, zakaj naj bi delali nasip na najbolj širokem delu doline in ne

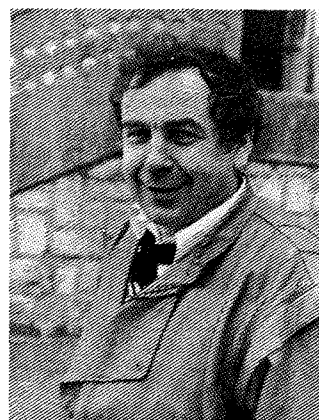
na najbolj ozkem, kar bi bilo bolj logično,« pravi Marjan Plestenjak. »Po našem mnenju so zdaj možnosti za takšno katastrofalno povodenj, kot je bila leta 1926, zelo majhne, ali pa jih sploh ni, saj sta pobočji Tošča in Grmade, od koder je prišlo največ vode zdaj pogozdeni, kar je tudi obramba proti poplavam.«

Polhograjci tudi trdijo, da je projekt o gradnji zadrževalnika nezakonit. Zakaj? Leta 1974 so delegati občinskih skupščin Ljubljana Vič-Rudnik in Ljubljana Šiška razglasili Polhograjske Dolomite za krajinski park (Uradni list 14/74). Menijo, da tega sklepa ne morejo izničiti birokrati v neki ustanovi, ampak ga lahko odpravi samo tisti, ki ga je sprejel, ali nekdo, ki je nad njim. Kako je dejansko s tem pa bo povedalo ustavno sodišče.

Kaj pravi stroka?

»Po naši zakonodaji sisi ne-materialne proizvodnje ne morejo biti investitorji, zato nastopa v tej vlogi pri tem projektu naša delovna organizacija,« pravi območni vodja v Podjetju za urejanje hudournikov Aleš Horvat. »Zato tudi odpadejo obtožbe krajanov Polhovega Gradca, da si želimo na ta način zagotoviti delo za nekaj let. Ko bo, in če sploh bo projekt sprejet, se bo na licitaciji odločalo, kdo bo izvajalec teh del.«

Sicer pa je prva študija o tem projektu nastala že leta 1974, izdelal pa jo je Vodogradbeni inštitut. Potem so nastajali še drugi, dokler ni nastal slednji. Po besedah Aleša Horvata se je lokacija pomikala vedno bolj

V Uradnem listu, kjer je razglašen krajinski park, v njegovi sredini naj bi stal zbiralnik, je jasno napisano, da so takšni posegi, ki spreminjajo krajino, strogo prepovedani,« pravi Marjan Plestenjak.

Cesta je načrtovana blizu nasipa zato, da bi lahko kar od tam vozili material na nasip,« poudarja Aleš Horvat. »Prvotno je bilo načrtovano, da bi ga vozili iz kamnoloma Hrstenice, toda cestni strokovnjaki so izračunali, da bi moral vsakih dvajset sekund peljati tovornjak, če bi hoteli do roka navoziti dovolj materiala za nasip.«

proti Dolomitom. Najbolj idealna lokacija je bila pri Žirovnikovem grabnu, ki pa so jo morali opustiti zaradi nekontrolirane stanovanjske gradnje. Če

bi hoteli zdaj graditi tam, bi morali preseliti najmanj 40 domov. Končno je obveljala sedanja lokacija nasipa, dober kilometer in pol nad Polhovim Gradcem.

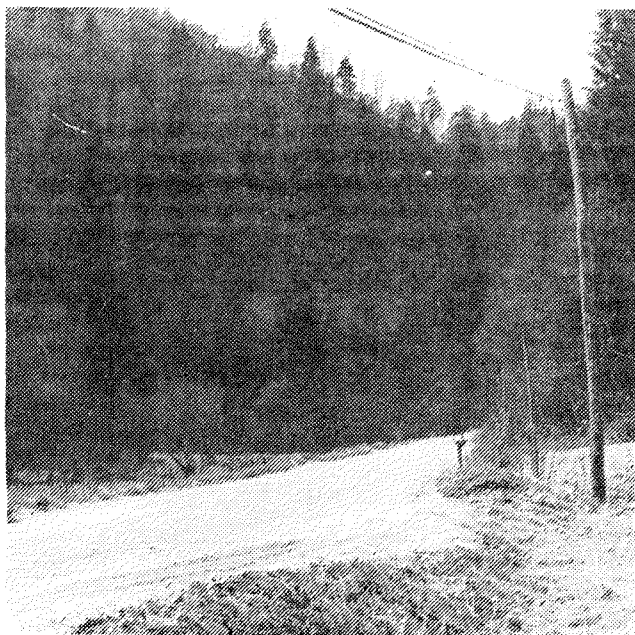
»Gradnja takšnega zbiralnika je potrebna zaradi tega, ker v izrednih vremenskih razmerah, kot so bile tiste leta 1924 in 1926 priteče do Bokalc 292 m³ vode v sekundi, medtem ko jih lahko struga Gradaščica in Malega grabna sprejmeta 164 m³. Zato bi se voda razlila in poplavlila 1300 hektarjev površin. Od tega je 468 hektarjev površin zazidanih s stanovanjskimi hišami in bloki. Voda pa bi poplavlila tudi 462 hektarjev v dolini Gradaščice in 403 hektarjev v dolini Šujice. Zato mislim, da so popolnoma neumesne trditve, da bi zbiralnik radi zgradili zaradi zaščite ljubljanskih Murgelj. Krajani tudi predlagajo, naj bi z manjšimi pregradami uredili zadeve. Vendar to ni mogoče, ker manjši nasipi ne bi mogli zadržati tolikšne količine vode. Tudi nasip je popolnoma varen, saj ga bo moral izvajalec narediti natančno tako, kot to zahtevajo strokovnjaki Gradbene fakultete. Skupina profesorja Vidmarja bo določila, kakšne debeline mora biti material, kako debele morajo biti posamezne plasti in podobno. Za vzdrževanje izpustov in njihovo čiščenje bodo narejene posebne odprtine, ki bodo hkrati služile tudi kot svetlobni vir za premike rib v njih, tako da jih nasip ne bi oviral pri njihovih potovanjih. Cesta pa bo grajena tako, da jo bo v nekaj letih popolnoma skrillo drevje in grmovje in jo praktično ne bo videti. Mislili smo tudi na snežne plazove, in tam kjer obstaja nevarnost za cesto, načrtujemo postavitev posebnih streh, po katerih bo plaz zgrmel pod prometnico, uporabljali pa jih bodo lahko tudi gozdarji za spravilo lesa. Povsem je tudi odveč bojazen krajanov, da bodo usahnili vodni izviri. Polhograjska gora je sestavljena iz kamnine dolomit, ki je prepustna. Voda pa pride na dan tam, kjer naleti na nepropustno kamnino. Tudi če bi izvajalec miniral in se lahko skladi dolomita nekoliko premaknejo, toda voda bo še vedno pronicala in bo ob nepropustnih plasteh prišla na dan,« poudarja Aleš Horvat.

Ali je potrebno toliko vroče krvi?

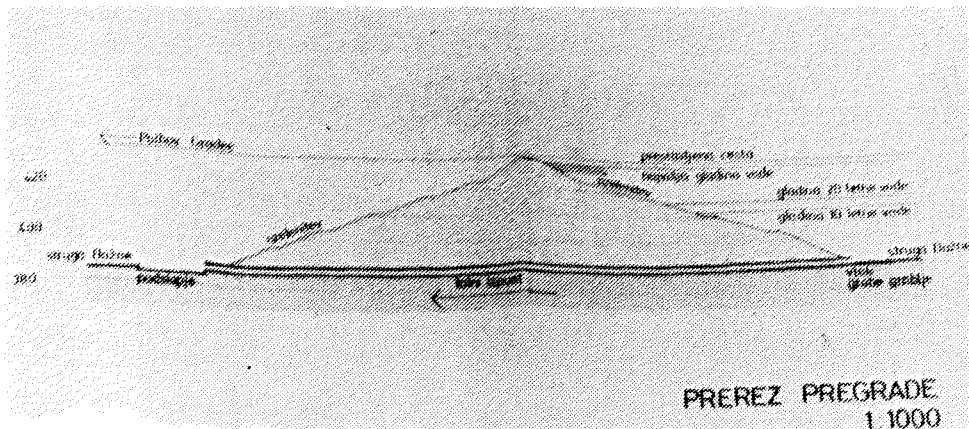
Po vsem kar so nam povedali naši sogovorci, menimo da ni nobenega vzroka za medsebojne obtožbe. Ob strpnem in človeškem dialogu, bi se zadeve lahko uredile na miren način. Polhograjci pravijo, da so pripravljeni popustiti, če bodo upoštevali njihove pripombe. Zdi pa se nam nepošteno, da obtožujejo drug druge, češ da hočejo eni delati zbiralnik zato, da bi si zagotovili delo za več let (kdo pa si tega ne želi v današnjih časih), in da so drugi proti zbiralniku zaradi tega, ker so nasledli »slovenskemu zelenemu lobiju,« in ker hočejo tako izsiliti cesto po drugi trasi. Nesmiselna je tudi trditev, da si nekdo želi zgraditi piramido, to je svoj spomenik.

Prav gotovo pa je treba upoštevati dejstvo, da je dolina Božne še edina nedotaknjena dolina v Dolomitih (tudi brez vikendov) in jo poleti obišče ob koncu tedna na stotine Ljubljančanov, ki uživajo v neokrnjeni naravi. Podpreti pa velja tudi usmeritev Polhograjcev, to je »razvoj kmetijstva in turizma.«

Bojan Kuntarič

Približno tukaj naj bi bilo glinasto jedro bodočega nasipa

Prerez nasipa iz katerega se vidi, da bo precej spremenil okolico, v kateri bo stal.

pa bi omogočila, da bi se zadrževalnik izpraznil v 72 urah.

Za preprečitev poplav v Ljubljani

»Idea o gradnji zadrževalnika je že stara,« pravi predsednik komiteja za urejanje prostora in varstvo okolja občine Ljubljana Vič-Rudnik Egon Breitenberger, »in je zapisana v naših planskih dokumentih. Tako je zadrževalnik opredeljen v dolgoročnem načrtu naše občine in mesta Ljubljana, ki je bil sprejet konec leta 1985, v poglavju o urejanju hudournikov. Namenjen pa je zadrževanju visokovodnega vala. Ideja o zadrževalniku je posledica hudih poplav v letih 1924 in 1926, ko je voda segla do Tobačne tovarne, poplavljen pa je bilo tudi celotno ljubljansko barje. Do poplav pride zaradi tega, ker lahko Ljubljana in Grubarjev kanal sprejmeta določene količine vode. Če pade v Polhograjskih Dolomitih veliko dežja, je enostavno ne moreta odvajati. Za to je najbolje,

ničevanju družbenega načrta predvideva sprejem lokacijskega dovoljenja za Božno in začetek pridobivanja drugih ustreznih dovoljenj.

Kot pravi Egon Breitenberger je lokacijski načrt obravnaval občinski izvršni svet junija lani, in tako kot pri vseh predhodnih postopkih, je tudi na tem sodeloval predstavnik krajevne skupnosti Polhov Gradec, ki pa ni imel pripomb. Seveda pa je treba povedati, da so na tem sestanku sprejeli strokovne podlage na katerih so nadaljevali izdelavo osnutka lokacijskega načrta.

Osnutek so javno razgrnili v krajevnih skupnostih Črni vrh in Polhov Gradec ter na občini Vič-Rudnik. V javni razpravi o osnutku naj bi zbrali vse pripombe jih upoštevali, ali pa strokovno zavrnili. V KS Črni vrh ni bilo bistvenih pripomb, hoteli so imeti le cesto, ki ne bi bila poplavljena niti takrat, ko bi bil zbiralnik poln vode. V Polhovem Gradcu pa so se stvari zapletle...

»Proti pričakovanjem je raz-

kumentov, v katerih je zapisana tudi gradnja zadrževalnika Božna, vendar v nobenem ni bilo povedano, kako velik bo. Smo tudi za to, da se Ljubljana zaščiti pred morebitnimi poplavami, vendar smo prepričani, da so še druge možnosti, ki bi bile sprejemljive za nas — krajanje — in za investitorja,« poudarja predsednik sveta KS Polhov Gradec Marjan Plestenjak.

Nasprotovanje krajanov Polhovega Gradca načrtovani gradnji zadrževalnika Božna temelji na štirih razlogih, in sicer: velikost zadrževalnika, vzdržljivost samega nasipa, čiščenje dveh izpustov, glavni razlog pa je vpliv miniranja na trasi nove ceste na vodne vire na pobočju Polhograjske gore, iz njih se oskrbuje z zdravno vodo okoli 80 odstotkov prebivalcev krajevne skupnosti. Strah temelji na dejstvu, da so vodni izviri le nekaj sto metrov stran od bodoče ceste.

Glede na to, da zdaj pri nas še ni bil zgrajen tako velikanski nasip, krajane skrbi, kako je

Odbor združenja aktivistov NOG Tržaškega ozemlja

Močno smo zaskrbljeni zaradi razmer v Jugoslaviji

Odbor Združenja aktivistov narodnoosvobodilnega gibanja Tržaškega ozemlja je velik del svoje seje namenil razpravi o sedanjih dramatičnih razmerah v Jugoslaviji. Dogajanja v državi našega matičnega naroda vso slovensko in demokratično javnost v zamejstvu močno vznemirja, razumljivo pa je, da še zlasti globoko prizadeva vse tiste, ki so se bodisi kot borci ali aktivisti, politični preganjanci ali interniranci v NOB borili ob strani jugoslovanskih narodov za svobodo, za novo, demokratično, enakopravno in srečno domovino slovenskega in vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti.

Po izčrpnih in zavzetih razpravi so člani odobrali Združenja aktivistov NOG Tržaškega ozemlja sprejeti naslednjo izjavo:

»Združenje aktivistov NOG Tržaškega ozemlja z veliko zaskrbljenostjo spremlja dogajanje v Jugoslaviji, ki iz nacionalističnih izhodišč vnašajo razdor med bratske jugoslovanske narodne in narodnosti in resno ogrožajo sožitje med njimi v državi, kakršna je nastala iz

skupnega osvobodilnega boja, in prav tako resno ogrožajo obetajoči demokratični razvoj in napore za izhod iz gospodarske, družbene in politične krize. Vznemirjeni smo spričo dejstva, da je zato, ker se dosledno zavzema za popolno enakopravnost vseh narodov in narodnosti v SFRJ na osnovi ustave in splošno veljavnih demokratičnih načel, kakor tudi za svobodno izražanje različnosti v družbi, pod ostrimi napadi unitarističnih sil še zlasti Socialistična republika Slovenija, država slovenskega naroda v SFRJ in zato tudi matična Slovencev, ki živimo v Italiji.

Zaskrbljeni smo, ker čutimo, kako se sedanje napeto stanje v SFRJ negativno odraža tudi na življenje ob meji in posredno na učinkovitost boja za naše narodnostne pravice v državi, v kateri živimo in v katerih si prizadevamo biti čimbolj uspešen posredovalni člen med našimi sosednjimi državama.

Kot Slovenci v Italiji, udeleženci narodnoosvobodilnega gibanja v sklopu Osvobodilne fronte slovenskega naroda in ponosni na delež, ki

smo ga prispevali v skupnem boju za zmago nad fašizmom, za demokracijo in za osvoboditev, izrekamo vso podporo družbenopolitičnemu vodstvu Socialistične republike Slovenije in njegovim stališčem.

Prepričani smo, da je v tem težkem trenutku najprimernejše orožje za izhod iz nevdružnega stanja skrajna treznost in razsodnost ob doslednem vztrajanju na načelih medsebojnega spoštovanja in prizadevanja po enakopravnosti vseh narodov in narodnosti v Jugoslaviji, s pravico,

da v širši družbeni skupnosti sami odločajo o svoji narodni usodi.

Izrekamo srčno upanje in želje, da bi v interesu nadaljnega demokratičnega razvoja in blagostanja vseh, treznost in razsodnost čimprej prevladali nad nacionalističnim brezumjem, kjerkoli se pojavlja, in omogočil uspešnost naporov za izhod iz sedanjega dramatičnega stanja,« je zapisano v izjavi odbora Združenja aktivistov narodnoosvobodilnega gibanja Tržaškega ozemlja.

J. O.

Popolna podpora slovenskemu vodstvu

Občinski odbor ZZB NOV Ljubljana Vič-Rudnik je na nedavni razširjeni seji ocenil dogodke na Kosovu in v zvezi z njim, obravnaval pa je tudi politični pluralizem, obnovo SZDL in poskuse razvrednotenja narodnoosvobodilnega boja.

Največ razprav je bilo seveda o obtožbah Slovenije v nekaterih delih Jugoslavije v zvezi s shodom v Cankarjevem domu. Vsi razpravljalci so bili enotni v oceni, da so bili cilji in motivi shoda globoko humani, sprejemljivi pa je bila tudi izjava, ki so jo podpisali mnogi borci. Nesprejemljivi toni in vsebina nekaterih govornikov, ki ni bila v skladu z dogovorjeno vsebino shoda, ne more kompromitirati humani cilj. Napadi na Slovenijo na mitingu v Beogradu, v sredstvih obveščanja v nekaterih delih Jugoslavije in na raznih forumih v Beogradu so bili v razpravah borcev obsojeni in zelo ostro zavrženi. Enotno je sprejet sklep, da se stališčem slovenskih predstavnikov v zveznem predsedstvu borčevske organizacije daje popolna podpora, a zahteva se od njih, da tudi v bodoče ohranijo pokončno držo in ne klonejo pred pritiski in napadi. Pri tem ocenjujejo, da bi bilo neracionalno na napade odgovarjati z mitingi in strategijo kosovskega provokatorja Šolevića. Takšne metode ne rešujejo ničesar, le še bolj razpihujejo nacionalistične strasti. Odbor podpira politiko borčevskega vodstva v Sloveniji, ki je povabilo vodstva drugih republik, naj pridejo v Slovenijo in se sami prepričajo, kakšna je resnica. Pri tem so borci izrazili tudi popolno podporo sedanjim po-

litiki slovenskega političnega vodstva. Člani odbora in predsedniki krajevnih združenj so tudi v celoti podprli program predsednika nove vlade Anteja Markovića. Zaskrbljeni pa so zaradi zadnjih dogodkov v Jugoslaviji, predvsem zapiranja trga in gospodarskega bojkota, kar je v direktnem nasprotju s cilji, ki jih je zastavila nova vlada za premagovanje krize.

Borci so bili enotni, da brez nadaljnje demokratizaci-

nega pluralizma. Nekateri deli novih zvez v Sloveniji pa med svoje cilje postavljajo tudi razvrednotenje NOB, rehabilitacijo narodnega izdajstva, borbo za oblast, možnost demokratizacije družbe pa vidijo le na ruševinah ZK in SZDL. Vse to je pa po oceni borcev bolj podobno prerivanju okrog korita in borbi za fotelje kot pravi politiki, ki naj bi bila konkurenca idej, programov, novih poti. Takšno obliko demokracije

slavlja enakopravnih narodov, koncipirana tako, kot je to določala ustava iz leta 1974, socializem, samoupravljanje, pluralizem lastnin, odprtost v svet.

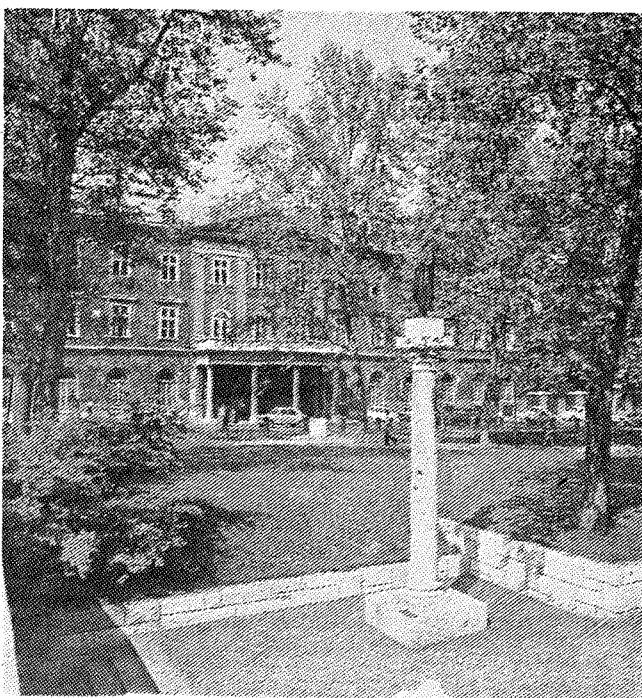
Borci so prepričani, da se jim njihove vloge v NOB in povojni graditvi ni potrebno sramovati. Nasprotno, na prehojeno pot so lahko le ponosni. Za svoje delo so imeli in še imajo priznanje tudi v svetu, včasih celo več kot doma. To bodo člani odbora zelo jasno povedali na predstojenih krajevnih skupščinah, ker se že dogaja da posamezniki izgubljajo zaupanje v pravilnost svojih opredelitev v prehojeni poti.

Ko smo se borci opredeljevali za borbo proti okupatorju, za pravičnejši družbeni red, nismo tega počeli le zase, pač pa tudi za naše potomce. Iz istih nagibov smo se opredelili proti Stalinu. Sedaj je pred nami tretja preizkušnja. Opredeljujemo se za socializem po meri ljudi, ki bo sprejemljiv tudi za naše sinove in vnuke. S tem pa ne pljuvamo na tisto, kar nam je vedno bilo sveto. Ne dovolimo, da se ruši vse, kar smo zgradili, da pa se to poskuša, ni dvoma.

Kljub napakam posameznikov, tudi udeležencev NOB, ki so bili po vojni na odgovornih položajih in so sokrivci za stanje, v katerem živimo, bosta NOB in njeni udeleženci ostala ena od najsvetlejših točk in strani naše zgodovine. To pa seveda ne pomeni zaustravljanje procesa, menjavanje vsega, kar je preživeto in daljne demokratizacije družbe.

Ob zaključku seje so borci sklenili, da o svoji podpori slovenskemu borčevskemu vodstvu in slovenski politiki, kakor tudi o ostalih stališčih, ki so bila enoglasno sprejeta, obvestijo republiški odbor ZZB NOV in SZDL.

Alojz Škufca

Drobec z ljubljanskih ulic

je družbe v celoti, predvsem na političnem področju ne bo mogoče izpeljati vseh treh reform. Zato politični pluralizem ni več vprašanje da ali ne. Potrebno bo le sprejeti obnašanja v pogojih politič-

borci ne želijo. Smatrajo, da je demokracija in politični pluralizem možno doseči in uveljaviti znotraj prenovljene SZDL, brez klasičnih strank. Pri tem morajo obstajati neki okvirji, kot je avnojska Jugo-

Dobro sodelovanje z delovnimi organizacijami

Krajevna organizacija ZB NOV Brinje v bežigrajski občini šteje danes 265 članov. V začetku marca je potekala v osnovni šoli F. Bevka dobro obiskana redna letna konferenca z udeležbo preko polovice članov, kar dokazuje zainteresiranost članov za današnja dogajanja in še vedno politično aktivnost, čeprav je povprečna starost članstva okrog 70 let, pa tudi zdravstveno stanje temu primerno.

Delo odbora se odvija preko komisij, ki vse leto aktivno in prizadevno delajo. Velik del aktivnosti odpade na socialno-zdravstveno komisijo, saj je njena nenehna skrb za bolne in pomoči potrebne člane. Poleg posameznih obiskov je bilo v preteklem letnem obdobju 184 registriranih obiskov, predvsem bolnih članov z izročitvijo skromnih daril. Šest članov je prosilo za denarno pomoč, zato se je večina sredstev razdelila za praktična darila ob priliki prijateljskih obiskov svojih tovarišev.

V lanskem letu je odbor organiziral dva izleta, delno jih je tudi finančno podprl. Prvi je bil na Pokljuko z obiskom še nekaterih partizanskih krajev in spominskih obeležij, drugi v začetku oktobra pa na avstrijsko Koroško, kjer smo bili prisrčno pozdravljeni od predstavnikov koroških borcev, v katerih je še vedno prisotna močna narodna zavest in skrb za usodo našega zamejskega prebivalstva.

Komisija za odlikovanja je dostojno opravila svojo nalogo, kar lahko rečemo tudi za Komisijo za razvijanje in negovanje revolucionarnih tradicij, ki poleg ostalih aktivnosti sodeluje ob raznih priložnostih z osnovno šolo Franceta Bevka, predvsem ob sprejemanju v mladinsko in pionirsko organizacijo, ob Dnevu JLA in ob počastitvi raznih spominskih dogodkov iz naše revolucije. Tovarišice, zbrane na letni konferenci so z burnim aplavzom pozdravile predlog da se odpovedo čestitkam od dnevu žena, zato je bil denar v znesku 150.000 din namenjen za to, poslan UKC za nabavo inkubatorja.

Naša krajevna organizacija ZB je skupaj s krajevno skupnostjo nosilec vsakoletne proslave ob septembrskem krajevnem prazniku, ko tudi s podporo delovnih organizacij našega območja, s katerimi zelo dobro sodeluje, organizira po proslavi tovariško srečanje s pogostitvijo in srečelovom. Denarna sredstva, zbrana ob tej priložnosti je razdelila med humanitarna društva in organizacije, kot so Rdeči križ. Taborniški odred Bičkova skala, socialno zdravstvena komisija, invalidska organizacija, pevski zbor Posavje, krajevna skupnost, in drugo.

Ob zaključku je konferenca sprejela sklep, da vedno, kot tudi v današnji težkem gospodarskem in političnem položaju soglasno podpira naše državno in partijsko vodstvo.

Za uspešno delo naše organizacije gre zasluga požrtvovalnemu vodstvu, dobremu sodelovanju s krajevno skupnostjo, velik del bremena in zaslug za delo pa nosi njen požrtvovalni tajnik Mirko Dukič.

Jože Simšič

V ospredju skrb za bolne in ostarele

Člani borčevske organizacije na Smolniku pri Rušah, so na letni konferenci ocenili svojo dejavnost iz preteklega leta in se dogovorili za nove aktivnosti.

Smolniška organizacija je, kot smo že večkrat zapisali, ena najaktivnejših v ruški občini. Njihove dejavnosti so množične, tesno povezane z vsemi dejavniki v KS, predvsem pa s krajinami njihovega območja.

Ob krajevnih praznikih pripravijo pohodne skupine za obisk obeležij in družin iz NOB-ja, še posebej tistih, ki so sodelovale z Ruško četo. Ocenjujejo in nagradijo literarna in likovna dela na tematiko NOB, v katero se vsako leto vključuje veliko število dijakov kemične šole in OŠ »Janka Glazerja« iz Ruš. Enako aktivno je sodelovanje ob 8. januarja, krajevnem prazniku Ruš pri Treh žeblih na Osankarici.

Uspešno so organizirali »okroglo mizo« o ruški gimnaziji in partizanskem šolstvu v Lovrencu na Pohorju in predstavitev zgodovine Lackovega odreda, avtorja dr. Milana Ževarta.

Izvedli so vrsto predavanj z diapositivni PO POTEH POHORSKE IN RUŠKE ČETE v krajevnih skupnostih ruške občine in tudi v drugih mari-borskih občinah. Odbor za nadaljevanje te poti, ki ga uspešno vodi Franček Hribernik, pa je začel z obnovo markacij in napisov na spominskih obeležjih.

Letos načrtujejo več srečanj z borci v krajih pomembnejših dogodkov iz NOB, med drugim v Haričevem kolobarju na Smolniku, kjer se je Ruška četa spopadla z Nemci in jih premagala. Dogodek bodo skromno

obeležili z granitno skalo in napisom.

Z univerzitetno knjižnico in Kulturno skupnostjo v Mariboru pa se dogovarjajo za »okroglo mizo« o Slovenskem bralnem društvu v Rušah, ustanovljenem leta 1865. Njegovim pobudnikom bodo v ruškem parku postavili spominsko obeležje in pripravili dostojno proslavo.

Z sodelovanjem njihove članice prof. Alenke Glazerjeve, načrtujejo predstavitev njene pesniške zbirke, kar bo v tem kraju poseben kulturni dogodek.

Za vse tovrstne dejavnosti sami mobilizirajo pridobivanje posebnih, namenskih sredstev, ki jih vodijo pod oznako »za negovanje in razvijanje tradicij NOB in zgodovine nasploh«.

Izredno aktivna in delovna je komisija za zdravstvo in socialno varstvo borcev in vojaških invalidov, saj je nenehna skrb zanje postavljena v ospredje njihovih nalog. Z dodeljenimi sredstvi so jim pomagali pri najetju ugodnejših stanovanjskih pogojev.

Največ pozornosti in skrbi pa namenjajo bolnim in ostarelim, katere med letom obiskujejo, ob njihovih življenjskih jubilejih pa tudi skromno obdarijo. Med njimi je najstarejša članica Marija Vidmar, ki bo letos dopolnila svoj 97. rojstni dan.

Ivan Bučan

14. pohod na Porezen

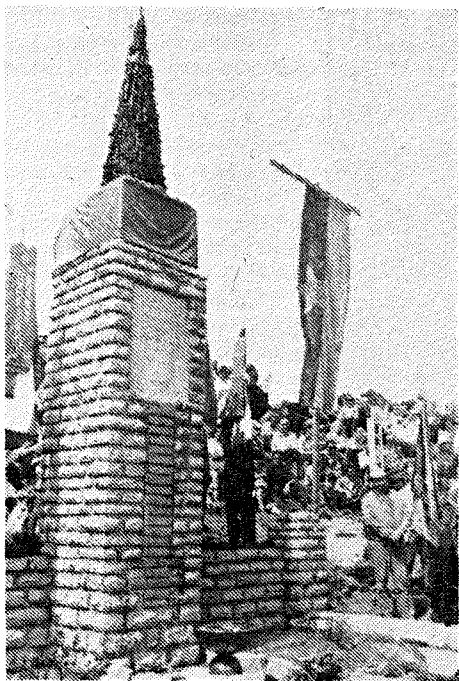
Po poti spominov

Preteklo je štirinštirideset let od najbolj krvave ofenzive sovražnika na Primorskem in Gorenjskem. Sovražnik je poskušal uničiti enote 9. korpusa in narodnoosvobodilno gibanje na Gorenjskem in Primorskem, ki ga je oviralo pri strateškem in taktičnem umiku pred zavezniki iz vzhodnega bojišča, Balkana in Italije. Ta ofenziva je trajala več mesecev, najbolj pa se je razmahnila v marcu 1945.

Močne sovražnikove sile, sestavljene iz elitnih enot SS in ostalih vojaških enot, četnikov, domobrancev in italijanskih fašistov ter drugih kvistlingov so se strinjale, da obkrožijo in uničijo osvobodilno gibanje v tem delu Slovenije.

Vse enote 9. korpusa so se vstrajno upirale sovražnikovim namenom in jih preprečile. Enote Gorenjskega vojnega področja so zavzele položaje v Potoku pod Blegošem, kjer smo imeli razporejene naše enote, skladišča in delavnice ter druge objekte za potrebe in življenje enot. Zaradi vedno večjega pritiska sovražnikovih sil na položaje enot Gorenjskega vojnega področja, se je področje z vsemi enotami in štabom umaknil v smeri Črne vrha in prispel 22. marca na sedlo in se namestil v vojašnice bivše italijanske vojske. Kmalu so prispale tudi ostale enote in sicer škofjeloški odred, oblastni komite za Gorenjsko in zaščitni bataljon oblastnega komiteta. Našim enotam se je pridružilo večje število političnih delavcev tega dela Gorenjske. Proti večeru istega dne so se iz Primorske na Črni vrh umaknile še enote: brigada »Srečka Kosovela«, inženirski bataljon 31. divizije ter dve italijanski brigadi, igralna skupina 9. korpusa in nekaj osebja korpusnih delavnic iz Cerkna. Skupno se je zbralo okoli 4 tisoč borcev in aktivistov. Po dogovoru vseh predstavnikov enot, ki so bile zbrane na Črnem vrhu, smo se odločili, da se še isto noč skušamo prebiti preko soteske Davče in nato med Zalim logom in Prtovčem preko Jelovice v bohinjsko dolino. Ko se je pričelo svitati, je iz začelja prišel ukaz, da se vsa ta kolona, ki je bila dolga do štiri kilometre, vrne na izhodiščne položaje na Črni vrh. Po vrnitvi vseh enot na Črni vrh smo se temeljito lotili preoblikova-

nja enot. Izločili smo bolne, ranjene in jim določili stražarje, da so se z manevriranjem, kot manjše enote, lažje zamaskirale in se ogibale borb s sovražnikom. Tako smo oblikovali dve koloni, ki sta dobili naslednje smeri pohoda iz sovražnikovega obroča in to: prva v kateri so bile brigada Srečka Kosovela,

Tako so leta 1976 odkrili obnovljen spomenik na Poreznu

Gorenjsko vojno področje, inženirski bataljon 31. divizije, igralna skupina 9. korpusa in del osebja korpusnih delavnic. V naši skupini je krenilo na pot okoli 1.400 mož, žena in precejšnje število neoboroženih. V noči med 23. in 24. marcem smo se odločili za pohod preko grebena Porezna 1630 metrov nadmorske višine, Soriške planine v bohinjsko dolino in tako prišli iz ofenzivnega območja.

Druge kolona v kateri so bili Škofjeloški odred, oblastni komite za Gorenjsko, pokrajinski odbor OF za Gorenjsko, zaščitni bataljon in dve italijanski brigadi, je odšel v smer Blegoša, Martinj vrha, Prtovča in Jelovice v bohinjsko dolino. Tako bi

skupini z manjšimi izgubami prišli iz sovražnikovega obroča ter nadaljevali svoje borbene naloge. Pohod je bil v hudi zimi, burji, borci pa izmučeni, slabo oblečeni s skromno zalogo municije.

Bile so resnično težke razmere za naše enote, pot od Črne vrha po obronkih Cerknega na Porezen je bila dolga več kot 20 km. Kolona se je uspešno pomikala po izredno težki in naporni poti, ovirana s snežnimi zameti, ki je v presledkih segal do kolena, ponekod zmrznjen in tudi s težkim bremenom se je udiralo, tako da je še bolj

utrudilo borce na celotni poti do samega vrha vrh Porezna. Predhodnica 19. brigade je zasedla položaje na vzhodnem in severnem delu grebena Porezna. Bili so utrjeni, iskali so zatišje, da bi se odpočili in razmestili za eventualni sovražni napad iz smeri Davča ali smeri Petrovo brdo – Sorica.

Zadnji del kolone je prispel na Porezen v zgodnjih jutranjih urah. Dobršen del moštva vseh teh enot, ki so bile oborožene, je zavzelo položaje na kotah Porezna v smereh kjer je bilo pričakovati napad sovražnika, ostalo ljudstvo pa se je namestilo v bunkerje in vojašnice, ki so jih Italijani zgradili že v času priprav na drugo svetovno vojno (t.i.

obrambna linija Porezna / Črni vrh, ki so jo Italijani gradili nasproti naše obrambne linije Blegoš. Del borcev je iskalo zavetje v kotanjah ob skalah, pihal je močan veter, bil je ledeno mrzel. Za vse nas, ki smo bili to noč na obronkih Porezna, je bila velika sovražnica gosta megla, ki nam je preprečila uspešno organizirati obrambo pred pričakovanim sovražnikovim napadom na naše položaje. V odnusu na vse prepreke in izmučene borce, zaradi megle in utrujenosti borcev smo se skušali prikriti na Poreznu do večera, nato pa se po že predhodnem planu prebiti med Sorico in Petrovem brdom na Soriško planino in naprej v bohinjsko dolino. Ker smo opazili premike sovražnikovih enot na bližnjih obronkih, smo ukazali strogo pripravljenost. Sovražnik je izkoristil gosto meglo prišel neopaženo mimo zasede in se pojavil na vrhu Porezna. Ker je zasedel vrh grebena si je pridobil taktično in terensko prednost. Poveljstva vseh enot so takoj ukrepala in tudi sprejela borbo s sovražnikom, ki je začel obstreljevati naše položaje. Vnel se je hud boj na grebenu, z jurišem smo hoteli napadalcem pregnati z vrha grebena Porezna, da bi dobili boljše položaje in terensko prednost.

V jurišu na greben Porezna je padlo 32 borcev, vsaj toliko je bilo tudi ranjenih. Med padlimi je bil tudi namestnik komandanta Gorenjskega vojnega področja, narodni heroj Andrej Žvan-Boris in namestnik komandanta kosovelove brigade Jože Kojc-Pepi, ki je branil izhod iz bunkerja. Tovariš Boris je padel pri jurišu za osvojitve grebena Porezna, pri tem smo izgubili tudi bolničarke, ki je tovarišu Borisu hotela nuditi zdravniško pomoč, oba sta bila smrtno zadeta. Sovražnik je po zasebi položaja na grebenu Porezna obkrožil bunker in borce v njem. Borci 1. bat. Kosovelove brigade in Gorenjskega vojnega področja smo z močnim ognjem preprečili, da bi sovražnik prodrli naprej, tako so se borci iz bunkerjev in vojašnic po jugovzhodni robom Porezna.

Da je bil položaj še težji, se je med bojem dvignila megla in ni bilo nobene možnosti več, da bi borci z jurišem pregnali sovražnika in rešili borce iz obkoljenega bunker-

Skupina pohodnikov, ki se je leta 1983 udeležila pohoda na goro.

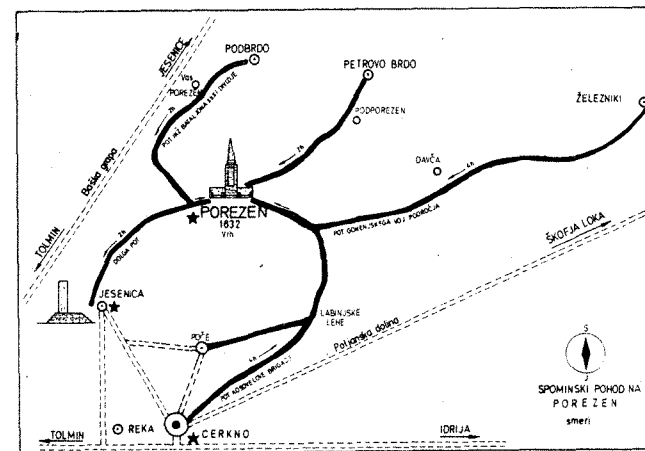
ja. Enote 13. policijskega polka 14. SS divizije so po obkrožitvi bunkerja začeli pozivati borce, da se predajo. Ti so počasi prihajali iz bunkerja, ukazali so jim, naj predajo orožje in opremo, jih pretepali s puškinimi kopiti in jih prisilili, da so legli v sneg. Zvezali so jim roke na hrbtu, jih povezali po deset in deset skupaj in jih gnali v dolino. Enote tega polka so že pred bitko na Poreznu zajele 31 borcev in bork. Zaslišal jih je komandant major Schmitt. Od vseh jih je ostalo živih le dva. Vse so postrelili v Zapršiču, 200 m od Pavlinove domačije, deset borcev neznane enote pa so pobili v Rovtah. Najhuje je bilo z zajetimi na Poreznu, peljali so jih v prazen hlev Gabriela Feltina, tu so preživeli dan lačni, žejni in v popolni negotovosti.

Drugi dan 25. marca so 11 borcev preoblečenih v cape in celo gole odpeljali na morišče v Javorško gmajno in njeno bližino. Ko so borci zaslišali prve strele sta jih zajela obup in groza, nekateri so vpili, drugi preklinjali ali molili. Pobili so jih po šest ali deset skupaj, nekatere pa so zapodili v hrib in jih pobijali kot divjad. Tako so pobili na Jesenici 97 partizanov, ostale pa na Ravnah in Orehku. Še

živeče priče, ki so se rešile pokola zaradi svoje iznajdljivosti in sreče so: Tone Ravnik, Alojz Koder, Stanko Divjak, Rudi Vidmar, Stanko Zakelj, Ivo kovač, govorijo z vso prizadetostjo o surovosti tega nepopisnega zločina. Nič ni pomagalo pojasnjevanje, da so bili mobilizirani, da so iz zalednih enot, in da niso imeli orožja, starejši, žene in mladoletniki.

Enote, ki so bile na Poreznu, so se po končani borbi umaknile proti Bohinju. Glavno cesto smo prešli med Petrovim brdom in Sorico v smeri Soriške planine. Iz Sorice so nas močno obstreljevali z minometalci. Ker smo se umikali po bukovem gozdu nam mine niso povzročile izgub.

Sovražnik se še ni umaknil iz ofenzivnega območja v Selški dolini, ko je Gorenjsko vojno področje preko Jelovice, Prtovča prikorakalo v Česnjico. Vse enote GVP so pod vihrajočo zastavo krenile naprej proti Železnikom in naprej v Martinj vrh. Namestili smo se pri Puču ter z povečano aktivnostjo delovali za odpravo posledic nemške ofenzive, ki je pustila za seboj razdejane ter veliko človeških in materialnih izgub. Janko Urbanc-Olga

Skica smeri pohodov na Porezen. Ob 11. uri bo pri spomeniku padlih na vrhu Porezna spominska slovesnost.

Kruto nemško maščevanje

Dne 31. 12. 1944 je skupina prleških partizanov obračunala z zagrizenim nacistom Hansom Hallom.

Po neuspelem nacističnem puču v Avstriji leta 1934 je pribežal v Jugoslavijo in se zadrževal pri nemškutarski družini Rauch v Svetinjah (danes Mihalovci) pri Ormožu. Tam je med viničarji in kmeti agitiral za nacionalsocializem in pripravljaval spisek zavednih ljudi, ki jih bo treba izgnati ob nacistični zasedbi Jugoslavije.

Ob vdoru okupatorja je še v večji meri nadaljeval s svojo agitacijo za nacizem. Nemški okupator je po njegovem prizadevanju izgnal več družin. Ves čas je vohljajal za partizani in izdajal postojanke OF, agitiral za nemško vojsko ter od kmetov zahteval, da redno oddajajo obvezno oddajo. Zaradi njega so nacisti odpeljali več aktivistov OF in njihove družine v nacistična taborišča. Partizani so ga večkrat opozarjali naj preneha z agitacijo in izdajami, toda vse to ni nič zaleгло. Kljub temu, da so nacisti obdali hišo v kateri je stanoval z bodečo žico in okrepili orožniško postajo v Svetinjah je prejel zaslužen kaznen. Nacisti so se za to kruto maščevali. Iz ptujskih zaporov so izbrali 10 talcev (eden je med potjo pobegnil) in jih tako 9 ustrelili v Ivanjkovcih v bližini ceste ki pelje iz Ljutomerja v Ormož.

Po puču v Avstriji v Jugoslavijo

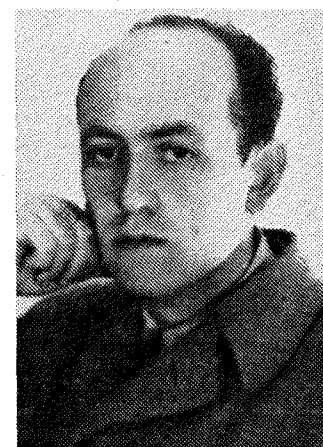
Dne 25. julija 1934 so nacisti v Avstriji poskušali prevzeti oblast. Na Dunaju so ranili Engelberta Dollfusa, ki je za posledicami napada umrl. Puč je bil zadušeni, nacisti pa so v Avstriji pričeli preganjanje. Več kot 80 nacistov je tiste

dni preko mostu v G. Radgoni zbežalo na jugoslovansko ozemlje. Med temi je bil tudi Hans Halla, doma v bližini Gradca. Nastanil se je pri nacistični družini Rauch v Svetinjah. Ta družina je imela v Jeruzalemskih gorah veliko vinogradov. Ze kmalu po prihodu je pričel med viničarji in drugimi agitirati za Hitlerja, češ, da je le-ta za reve-

že, da v Nemčiji ni brezposelnosti in da je tam dovolj kruha za vse. V Prlekiji se je povezal z ostalimi člani Kulturbunda in se udeleževal njihovih sestankov. Pripravljaval je spisek zavednih ljudi, katere bo potrebno ob zasedbi Jugoslavije izgnati.

Po vdoru okupatorja je nadaljeval z agitacijo za nacionalsocializem. Po njegovi

zaslugi so nacisti v Svetinjah in okolici izgnali več družin. Med kmeti je agitiral naj oddajo čimveč hrane (obvezna oddaja). Ko so nacisti leta 1942 pričeli mobilizirati v nemško vojsko tudi štajerske Slovence, je vseskozi agitiral za nemško vojsko, vermanski in državno delovno službo. Bil je silovit nasprotnik narodnoosvobodilnega gibanja. Po vaseh je vohunil za partizani in izdajal družine, ki so podpirale narodnoosvobodilno gibanje. Po njegovem nasvetu je nemški okupator v jeseni 1944 organiziral večjo hajko za partizani. Nacisti so prečežali Šalovske gozdove, vendar partizanov niso izsledili.

Stane Simončič-Janko, ki je vodil skupino partizanov pri likvidaciji nacističnega Halleja.

Opozorila partizanov niso zalegla

Jeseni 1944 je nemški okupator pričel ob Muri in v notranjosti Slov. goric graditi vojaške utrdbe. Za vsako ceno so nacisti nameravali zadržati prodirajočo Rdečo armado, ki je korak za korakom

osvobajala Madžarsko, nato pa od Blatnega jezera usmerjala svoje krake tudi proti Prekmurju. Nacisti so za gradnjo utrdb ob Muri mobilizirali vso delovno silo, predvsem mladino in starejše ljudi. V to akcijo se je z vso vneto vključil tudi Hans Halla. Ljudi je priganjal pri delu in povzročal teror. Delati so morali ob vsakem vremenu, saj so utrdbe morale biti zgrajene do roka.

V jeseni 1944 je bilo na ozemlju Prlekije vedno več ubežnikov iz nemške vojske. Dne 31. 12. 1944 so nameravali nacisti izvesti zopet večjo mobilizacijo za nemško vojsko, za izvedbo le-te pa je bil med drugim odgovoren tudi Hans Halla. Z vso zagrizenostjo se je vključil v akcijo. Da bi akcijo preprečili so partizani sklenili, da Hansa Halla prav na dan mobilizacije likvidirajo. Partizani so ga večkrat opozarjali, naj preneha izdajati in preganjanje domačine, opozorila pa niso za-

Še enkrat

Marčevska noč pod Uršljo goro

Pod tem naslovom ste dne 2. marca letos objavili lep spominski članek tovarišice Štefke Melanšek z Razbora, ki na kratko opisuje napad Bračičeve udarne brigade na sovražnikovo postojanko v Žerjavu 1945. leta.

Za ta članek pa sem se odločil po svoji presoji in zaradi želje nekaterih borcev Bračičeve brigade, naj pojasnim, da se je tovarišica Štefka Melanšek nekoliko zmotila pri datumu opisanega dogodka, ki ni bil marca 1945, temveč 5. in 6. maja 1945.

Kot je znano, je dobila Bračičeva brigada na pohodu na Koroško povelje štaba 14. divizije naj uniči sovražnikovo postojanko v Žerjavu in nemudoma nadaljuje pohod

proti Celovcu. Štab 14. udarne divizije je hkrati ukazal Tomšičevi udarni brigadi, da sočasno, ko bo Bračičeva brigada napadala Žerjav, napade Črno. Tako je potem tudi bilo od 5. na 6. maj 1945.

Bračičeva udarna brigada je krenila v napad na Žerjav z Javorja. Akcija je bila dobro organizirana. Sovražnikova posadka iz Črne ni mogla Žerjavu na pomoč zaradi blokade in napada Tomšičeve udarne brigade na Črno, proti Mežici pa so bile na zavarovanju enote Bračičeve brigade in enote 4. bataljona VDV (Vojske državne varnosti).

Napad na postojanko v Žerjavu je bil odločen in zelo uspešen, saj je brigada

strla sovražnikov trdovraten odpor, uničila nevarno oporišče za nadaljnje uspešno partizansko napredovanje in zaslegla bogat plen pri katerem je bil bistveno orožje, ki ga je takrat spričo množičnega priliva novincev močno potrebovala.

Spodbujena s tem uspehom je Bračičeva brigada nadaljevala svoj pospešen pohod pod vodstvom štaba, ki sta mu bila na čelu poveljnik narodni heroj Andrej Cetinski-Lev in politični komisar Stane Kink-Stašo proti Železni Kapli.

O razbitju sovražnikove postojanke v Žerjavu, bi bilo seveda mogoče še veliko napisati, vendar kdaj drugič. Kot zanimivost pa velja

spomniti, da je bila Bračičeva brigada prav na tem območju natanko pred enim letom t. j. 5. do 6. maja 1944 tudi zelo uspešna.

Najprej je 5. maja 1944 skupaj s 1. bataljonom Vzhodno Koroškega odreda uspešno mobilizirala. Hkrati pa je v okolici Mežice porušila 4 mostove. V teh akcijah se je nekajkrat spopadla tudi s sovražnikovimi manjšimi enotami. Uspešna mobilizacijska akcija je zajela kraje: Jazbina, Javorje, Mošenik, Pristava, Mala in Velika Črna, Božič, Kogelnik in v okolici Mežice.

Ta mobilizacija je pomenila za Bračičevo brigado, ki je bila v hudi februarjski ofenzivi 1944 močno prizadeta, njeno bistveno število okrepitev z mladimi, svežimi in pogumnimi borci, ki so se v glavnem vsi odzvali partizanski mobilizaciji prostovoljno.

Glavna akcija v teh dneh (5. in 6. 5. 1944) je bil napad Bračičeve na sovražnikovo postojanko v Mošeniku med Črno in Žerjavom. Borci so zažgali žago in veliko količino lesa, pripravljenega za transport v Nemčijo ter razrušili več komunikacij. Postojanka pa ni padla, ker je velik požar onemogočal pristope do utrdbe.

Kljub temu je bila ta akcija uspešna, saj je bila zgovoren dokaz, da se brigade 14. udarne divizije krepijo in že uspešno napadajo okupatorja na vseh koncih. To je bil najbolj učinkovit odgovor sovražnikovim propagandi, ki je pred dobrih dvema mesecema razglašala, da so nemške enote uničile 14. divizijo!

Mirko Fajdiga

Koroški »dohtar« z odprtim srcem

Primarij dr. Vlado Weingerl iz Slovenj Gradca sodi med tiste zdravstvene delavce, ki že vrsto let z veliko zagnanostjo skrbijo za zdravstveno varstvo borcev in ostalih ljudi. Poleg tega, da že od 1953. leta dalje vodi dispanzer za pljučne bolezni v Slovenjem Gradcu in da dela kot specialist za pljučne bolezni v Slovenjem Gradcu in v Radljah ob Dravi, ima na skrbi še zdravstveno varstvo vseh borcev na Koroškem. Te dolžnosti opravlja že šesto leto. Ima pa še druge zadolžitve, kot so razne komisije in društva in še kaj. Sam pravi, da je tako zaposlen, da prostega časa ni. Ima ga le takrat, če odpotuje za krajši čas

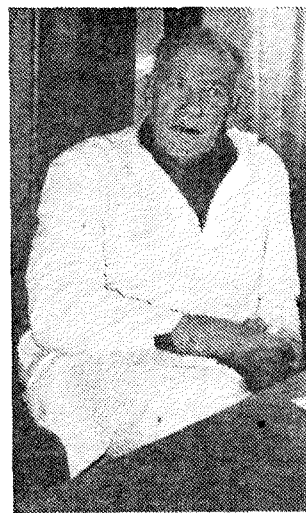
vrhu 1921. leta, je po vojni poleg številnih obveznostih, velikokrat neodložljivih, uspešno doktoriral iz splošne medicine, potem se je specializiral za pljučne bolezni.

Od svojim spominov se težko loči. Čeprav navzven zglada tako robat, kakor, da ni v njem nobene, se pod njim skriva tisto mehko, toplo in odprto srce Korošca, ki ti hoče pomagati, kjerkoli le more. Z vso spoštljivostjo, je pripovedoval, ko se je pred vojno vozil iz Šoštanj v celjsko realno gimnazijo. Bil je prijatelj s Karlom Destovnikom-Kajuhom, Dušanom, bratom Božem Mraljakom-Mrožem, ki je padel skupaj z borci prvega pohorskega bataljona, Bibom Rikom in še s kom, med temi naprednimi mladinci. Kakor, da bi bilo včeraj, se spominja naš sogovornik, ko so privrženci na večer pred dvajsetim aprilom na Hitlerjev rojstni dan, v Šaleški dolini preganjali Hitlerjance, ker so kurili kresove. Takrat so se z njimi ne samo zgrabili, so jim tudi bele dokolenke pomazali s tem ali z drugim sredstvom. Vmes so bile še druge reči, s katerim so posamezni mladinci pokazali, da se res ne dajo kar tako, saj imajo ponos Slovencev.

V pogovoru nam je Vlado Weingerl predstavil organizacijo zdravstvenega varstva borcev na Koroškem in njihove probleme v vseh štirih občinah: Slovenj Gradec, Ravne na Koroškem, Dravograd in Radlje. Čeprav si posamezni zdravstveni delavci, poleg njih pa še kdo, v okviru razpoložljivih možnosti prizadevajo, pa bi bilo treba urediti ali rešiti to in ono. Naš sogovornik pravi, da bi za borce morali narediti še več. Obljubili smo, da bomo o tej problematiki pisali kdaj pozneje.

Da smo našega sogovornika predstavili smo se odločili zato, ker je eden izmed tistih in poštenih zdravstvenih delavcev, ki mu je skrb za bolnega in trpečega človeka osrednja skrb. Zaradi tega mu tudi upravičeno pravijo to pa je naš dohtar s Koroške, z odprtim srcem.

Drago Miklavc

Primarij dr. Vlado Weingerl

v tujino ali pa kam na srečanje, tako, da razen njegove družine za to nihče ne ve.

Povejmo tudi to, da je bil od 1953 do 1983 direktor Zdravstvenega doma v Slovenjem Gradcu, in da na mesec opravi delno s svojim vozilom okoli 250 do 300 ali pa po prečno na dan deset obiskov na domu. Med njimi je največ borcev NOB. Njegov delovni dan traja od 16 do 18 ur.

Nekateri se ga spominjajo, kako se je kot medicenec septembra 1944 priključil borcem Tomšičeve brigade, in da se je do konca vojne bojeval v raznih delih Slovenije skupaj z lackovci. V eni in drugi enoti je bil sanitetni referent. Ta zvrstni možak, ki učinkuje, kakor da je neupogljiv hrast, se je rodil v Otiškem

Črna pozimi

Sestali so se razlagalci in mentorji revolucionarnih tradicij

V domu družbenih organizacij v Mariboru so se sestali mentorji in razlagalci revolucionarnih izročil pri Mestnem odboru ZZB NOV Maribor in se pogovorili o svojem dosedanjem delu in o nalogah, ki jih čakajo. Predsednik Leon Čepič je ugotovil, da se je število razlag v osnovnih in srednjih šolah zmanjšalo v primerjavi z preteklimi leti, in da bo treba ugotoviti vzroke za takšno stanje. Pogovoriti se bo treba tako z mentorji, kakor tudi z vodstvi posameznih šol. Vse je odvisno od usklajenega dela ravnateljev in učiteljev na posameznih šolah in mentorjev oz. razlagalcev. Očitno je, da si mladi želijo takšnih razlag, saj na to opozarjajo na pogovorih sami. Želijo odgovore na razne tabu teme iz NOB in povojne socialistične graditve. Samo v šolskem letu 1987/88 je

poslušalo razlage v srednjih šolah okoli 4600 učencev, kar je vsekakor lepo število. Večina obravnavanih tem je zajela tematiko NOB v Sloveniji, zapore in taborišča, NOB v drugih predelih Jugoslavije in razne druge politične teme. Mlade je zanimal med drugim tudi odnos partizanov do slovenske klasike. V posameznih šolah so izdelali tudi raziskalne naloge kot na primer »Mladina v svobodnem Mariboru« in »Življenje in delo Maksa Gašpariča« (Ekonomska srednja šola), Zbiranje podatkov za pomnik v avli šole (Srednja družboslovna šola) in druge. Organizirali so tudi šolske ekskurzije v Kočevski Rog, na Osankarico, v muzeja NOB v Mariboru in Celju in v razne druge kraje, zanimive iz NOB.

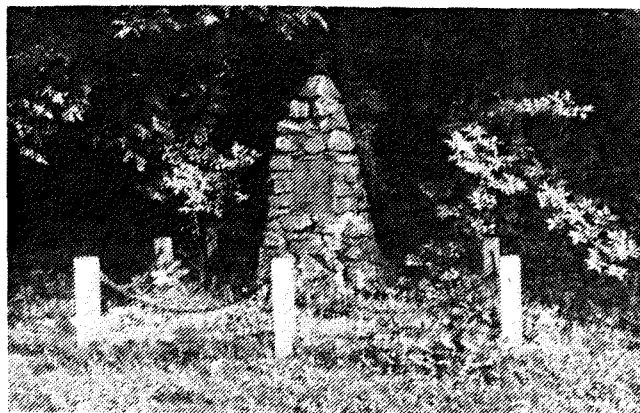
M. K.

legla. Da bi bil bolj varen pred partizani so nacisti obdali hišo, kjer je stanoval z bodečo žico. V jeseni 1944 pa je nemški okupator povečal število orožnikov na postaji v Svetinjah. V boju proti partizanom so nacistom v jeseni 1944 še pomagali kozaki, ki so izvajali strahovit teror nad prebivalstvom po Slovenskih goricah in Murskem polju.

Akcija je bila skrbno pripravljena

Partizani so pred izvedbo akcije temeljito preučili stanje in položaj sovražnikovih sil, izdelali načrt in se dogovorili, kdo bo vse sodeloval v tej akciji. Vodil jo je Stane Simonič-Janko, domačin, ki je najbolj poznal stanje in položaj v kraju. V akcijo so bili vključeni tudi kurirji Lackovega odreda, ki jih je na ozemlju Prekije vodil domačin Janez Viher-Oskar doma iz Plešivice.

Dne 31. 12. 1944 se je na

Na kraju, kjer so Nemci ustrelili devet talcev stoji danes spominski znamenje.

vinčariji pri Ivanu Majcnu starejšemu v Litmerku pri Ormožu zbrala skupina partizanov med njimi: Stane Simonič-Janko, Rado Pušenjak-Rado, Rado Kukovec-Rado, Jakob Malk-Mohor, Janez Viher-Oskar, Jože Turk-Aleks, Nande Magdič-Nabor, Jurij Dobrotinšek-Džuro, Jože Perger-Milan in še štirje drugi partizani, kate-

rih imena niso ugotovljena. Vsi so bili v glavnem dobro oboroženi, imeli pa so celo puškomitraljez. Proti večeru so krenili v akcijo. Pot jih je vodila mimo kmetije Franca Rajha v Svetinjah, nato so prečkali železniško progo Ormož-Ljutomer in se ustavili v nekem vinogradu približno 100 metrov pred vasjo. Skrbno so postavili zasede in to

tako, da so pazile orožniško postajo, zahodno stran hiše, kjer je stanoval nacist, tretja pa je bila pri domačiji Staneta Simoniča.

Nacist je prejel zaslužen kaznen

Za izvedbo ožje akcije sta bila zadolžena Stane Simonič in Rado Kukovec. Najprej sta se oglasila pri viničarju Težaku, in ga vprašala, če je gospod Halla doma. Ta jima je povedal, da so gospod doma. Dogovorili so se, da bo šel z njima in poklical Hallovo služkinjo, da bi odprla vrata zidanice, kjer je Halla stanoval, nato pa bosta partizana vdrla v stavbo in opravila svojo nalogo. Pred vhomom v zidnico pa si je viničar premislil in ustrašil, zato sta partizana morala ukrepati drugače. Dogovorila sta se, da bo Hallo poklical po nemško Rado Kukovec in mu sporočil, da mu mora nekaj nujno sporočiti. In tako sta tudi storila. Rado Kukovec je zaro-

potal po vratih in poklical po nemško naj mu odprejo, da mora gospodu nekaj nujnega sporočiti. Nakana je uspela. Rado je poklical in kmalu zatem je slišal glasove Hansa Halla, ki je vprašal »Kdo je?« Rado mu je odgovoril, da je delavec iz šole, in da mu mora sporočiti važno novico. Nacist se je kmalu zatem pojavil na vratih in vprašal: »Kje si?« Stane Simonič, ki je v tem trenutku stal z brzo strelko nasproti vežnih vrat je sprožil rafal in izdajalec se je zgrudil. Prejel je zaslužen kaznen za številne zločine, izdaje in trpljenja naših ljudi v taboriščih.

Ko je bila akcija opravljena se je skupina partizanov umaknila. Za seboj so zabrisali vse sledove v snegu. Odšli so k Jakobu Ozmeču v Krčevine in si tam odpočili. Nacisti so takoj po akciji alarmirali vse okoliške orožniške postaje. Izvedli so obsežno akcijo proti partizanom po Zasavcih, Šaleških gozdovih in Krčevi-

ni. Akcija je bila brezuspešna, saj partizanov niso mogli izslediti. Pobesneli so se odločili za drugi korak.

V Ivanjkovcih ustrelili 9 talcev

Nemški okupator se je za izgubo vnetega nacističnega maščeval. V ptujskih zaporih so izbrali 10 talcev, jih natrpali na kamion in peljali proti Ormožu. V bližini Libanje je z drvečega tovarnjaka skočil talec in zbežal v gozd. Nacisti so nanj streljali, toda še do danes ni bilo mogoče ugotoviti, kdo je bil ta talec in ali se je rešil. Ostale talce so nacisti peljali proti Ivanjkovcem. V tem kraju so se ustavili pred Sigmundovo hišo. Na travniku blizu te domačije so si morali talci sami skopati jame, nato pa so jih ustrelili.

Ustrelitev talcev je močno odjeknila po vseh Slovenskih goricah in Murskem polju. Na kraju zločina so domačini ustreljenim talcem postavili pomnik. Drago Novak

Oneiromantija – traparija ali »nekaj pa le je«?

Ljudje pravijo, da je vse ti-
sto, kar je obrobnega, od na-
povedovanja prihodnosti, do
vedeževanja, od horoskopov
pa do razlage sanj in raznih
»sistemov« za igre na srečo
najbolj živo in živahno v sla-
bih časih. Tudi v naših. Nič
čudnega torej ni, če »čarovni-
ce« spet poganjajo kot gobe
po dežju, če se vse več ljudi
zaganja v debele knjige orien-
talske preteklosti, kjer piše ve-
liko tega o branju usode z rok,
o prerokovanju iz nebesnih
znamenj in podobnem.
O branju in razlaganju sanj
pa je itak govora že v bibliji in
na egipčanskih papirusih pred
2000 leti... Osnova za vse
novejše sanjske bukve pa je
Oneirokritiká Artemidorja iz
Efeza, iz drugega stoletja pred
našim štetjem. Slovenske sanj-
ske bukve, kolikor so jih razi-
skovalci lahko zasledili, pa se-
žejo komaj v sredino prejšnje-
ga stoletja, kar bodisi pomeni,
da so šle te »vede« poprej od
ust do ust in iz roda v rod
z ustnim izročilom, bodisi, da
Slovenci nismo v preteklosti
kaj prida verjeli v razlage
sanj. Kakorkoli že, znano in
priznано je, da je na področju
psihiatrije dunajski slavni dr.
Freud spet segel po sanjah in
jih, tokrat mimo sanjskih

knjig, začel povezovati s člo-
veško podzvestjo in tistim
našim drugim, notranjim živ-
ljenjem, ki ga drugim ne kaže-
mo, se nam pa včasih »odto-
či« v sanje.

Za malce razvedrila in za
kratek čas vam tukaj ponuja-
mo samo vzorec v tistega, kar
vam ponujajo sanjske bukve.

Če sanjate april in to, da ste
koga naaprilili, pomeni, da
boste doživeli visoke časti...

Če se vam je sanjalo o bla-
tu, to pomeni, težko delo
z malo uspeha,

Če se vam je sanjalo o boju,
ki se ga udeležujete, to pome-
ni, da bo previdnost zelo ko-
ristna,

Če bi v teh dneh sanjali oze-
lenelo brezo, bi pomenilo to
tožbe in pomanjkanje,

Če se vam je sanjalo, da
vidite kup gnoj, je to dobro
znamenje, saj pomeni, da bo-
ste imeli dobiček,

Če se vam je sanjalo karkoli
o novem klobuku, to pomeni,
da boste doživeli dobre raz-
mere,

Če se vam je sanjalo, da ste
bili na lovu, pomeni to, da
boste še srečni zaradi svoje
odločitve in

Če se vam je sanjalo, da
prižigate luč, je to znamenje
srečnih dogodkov.

Upajmo torej, da boste kar
naprej v sanjah prižigali luč
in, da bodo pred vašimi sanj-
skimi očmi kar naprej letali
novi klobuki.

B. Ž. J.

Kaj veste o starinskih merah?

Komaj nekaj več kot sto let
nazaj je bilo na Slovenskem
z merami tako, da so se
v vseh pogledih ljudje ravnali
še najpogostejše (zlasti pri dol-
žinskih merah) po količinah,
izmerljivih na delih človeške-
ga telesa. Spomnimo se, da se
je merilo v vatlih, komolcih,
pednjih, čevljih, v velikih in
malih pedeh in nenadajne
v palcih. Seveda pa je bilo
mogoče v tistih časih, ko je
utegnil imeti čevljev malo več
ali pa malo manj, z merami
goljufati dosti bolj varno kot
kasneje, ko se je že uveljavil
metrski in z njim druge mere
v desetiškem sistemu. Počasi
tone v pozabo, da je kar pre-
cej sporov iz tistih časov šlo
na rovaš nepravilnega merje-
nja, da so bile za obrtnike, ki
so goljufali, določene kazni
in, da je bilo splošno znano,
da so na primer goljufive pe-
ke običajno potunkali
v vodo...

Še najmanj »naše« so bile
na Slovenskem utežne mere,
ki so zvečine izhajale iz funta
ali libre (dunajskega funta, ki
je tehtal današnjih 560 gra-
mov) ter beneških liber in li-
bric.

Votle mere so bile za naše,
zvečine kmečko prebivalstvo
nad vse pomembne. Ena takš-
nih mer za žito je baje izvirala
še iz starega slovanskega kor-

ca, druga pa je bila bavarska
dajatvena mera mut. Najbolj
zanesljive korenine pa vodijo
k rimski meri sextarius, ki se
je prek beneškega trgovstva
udomačil tudi pri nas v razli-
čicah in pod različnimi imeni.
Iz tega se v šestnajstem sto-
letju oblikuje ljubljanski star
nove mere (106 l), ki se je
delil še na dva kobala (oziro-
ma škafa) in štiri mernike.

Glavna mera za vino je bil
bokal (1,651) ta pa se je delil
še na dva poliča ali na štiri
maseljce. Pogosta mera za vi-
no (in druge tekočine) pa so
bila tudi vedra, ki so merila
po 16 ali 20 bokalov.

Po sredini 18. stoletja so
začele prej našteje mere izgi-
njati in dajati prostor dunaj-
skim meram z enoto metzen
(ob hrvaški meji so ji pravili
vagan). To je bila mera, zelo
blizu nekdanjemu kobalu in
je veljala za cca dva mernika.
In tako so votle mere ob kon-
cu devetnajstega ter še v dvaj-
setem stoletju na podeželju
vse po vrsti dunajske, z lokal-
nimi ohranjenimi imeni.

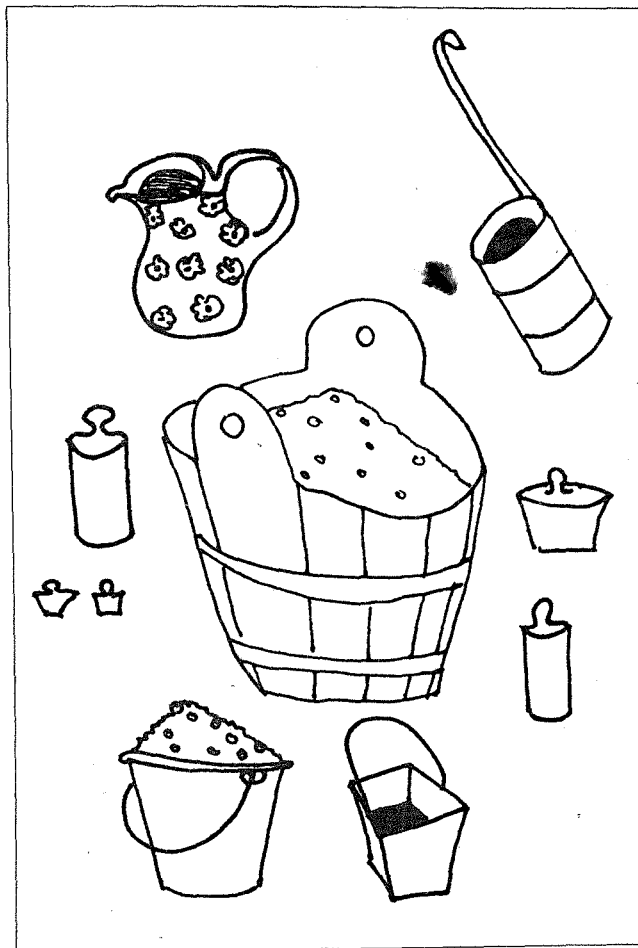
Iz našega vsakodnevnega
življenja pa je od starih mer
najdlje »držal« lakat, mera,
ki so jo vztrajno in uspešno
uporabljali za izmero platna
in je že tja od srede srednjega
veka merila cca 276 cm,

Kaj ni lepo slišati še danes,

če kdo reče, »prišli so gostje
in postregel sem jim s poli-

čem?« Žal le še malokdo ve,
da je to pol bokala in, da
štirje merniki pšenice niso še
nobeno bogastvo.

B. J.

Zdravnikovi nasveti

O povišani telesni temperaturi

(nadaljevanje)

Telesna toplota je spremenljiva in odvisna od notranjih
telesnih dogajanj, pa tudi od okolja. Nazorno lahko sprem-
ljamo te pojave pri povečanem telesnem naporu, ob prebav-
ljanju 'ane, ob vročicah, ki spremljajo nekatera obolenja,
kadar se razburimo in seveda ob vplivu povišane ali znižane
temperature v okolju – v zraku in vodi.

Ob normalnih pogojih znaša povprečna temperatura
zdravega človeka vedno enako, vendar pa se v enem dnevu
– med jutrom in večerom običajno spreminja za eno stopi-
njo Celzija. Najnižja je zgodaj zjutraj, najvišja pa pozno
popoldne. Kar navajeni smo že, da si ob teh različnih časih
temperaturo merimo.

Telesna temperatura se spreminja tudi v odvisnosti od
hormonskega stanja, na primer naraste v času zorenja jaj-
čeca, ob menstruaciji ter v prvem obdobju nosečnosti.

Za merilo telesne toplote jemljemo temperaturo v ustni
votlini, ki znaša okoli 37 stopinj Celzija. Normalne vredno-
sti se gibljejo med 36 in 37,4 stopinjami Celzija. Telesna
temperatura, merjena rektalno je za cca 0,5 stopinj Celzija
višja, medtem ko je temperatura izmerjena pod pazduho za
0,5 stopinj nižja. Ker so na osnovi zgoraj povedanega ob
enakih pogojih možne različne izmeritve, ki bi utegnile
povzročiti prenaplajeno sklepanje o določenih bolezenskih
stanjih, moramo vselej ob poročanju o povišanju telesne
temperature navesti tudi mesto merjenja.

Povišanje telesne temperature predstavlja v bistvu uravna-
vanje telesne toplote na višji termoregulacijski točki.

Center za termoregulacijo se nahaja v možganih (Hypot-
halamus), kjer se nahajajo tudi drugi pomembni centri za
uravnavanje pomembnih vegetativnih funkcij. Ni odveč, če
vemo, da so v tem možganskem predelu tudi centri za
kontrolno celotne aktivnosti na področju čutnih zaznav. Bak-
terijski strupi ali drugi povzročitelji, ki izhajajo iz obramb-
nih, prav za to mobiliziranih krvnih elementov ter delujejo
na kostni mozeg, povzročajo nastajanje pirogenih snovi, ki
po krvi prispejo tudi do termoregulacijskega centra v mož-
ganih, kjer izkazuje povišanje termoregulacije oziroma dvig-
nje njeno točko. To povišanje lahko prestopi 41,1 stopinje
Celzija.

Povečanje telesne toplote lahko nastane zaradi več razli-
čnih vzrokov: zaradi povečanja tvorbe toplote (n. pr. drhte-
nje), zaradi zmanjšanja odvajanja toplote (n. pr. pri zožitvi
ožilja na okončinah – bele roke – periferna vazokonstrik-
cija).

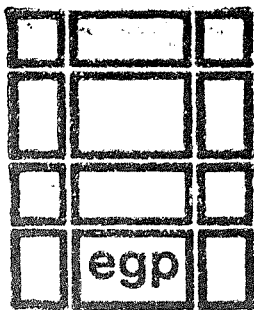
Pod pojmom hipertermija razumemo dogajanje, ki se
razlikuje od običajnega povečanja temperature po tem, da
nastaja, kadar je telesna toplota višja od nivoja – točke na
katerem deluje termoregulacijski center. Temperatura lahko
naraste do smrtnega nivoja. Ta hipertermija se pojavlja pri
presnovni produkciji toplote, v primerih kadar zunanja tem-
peratura presega sposobnost organizma za normalno odva-
janje temperature ali, kadar je moteno odvajanje.

Učinki povišane telesne toplote

Na pojav povišanje telesne toplote moramo gledati z dolo-
čeno mero zaskrbljenosti, čeprav v določenih primerih pri-
naša povečanje telesne temperature celo korist. Z druge
strani dolgotrajno povišanje telesne temperature lahko
navede do okvare nekaterih notranjih organov odgovornih
za presnovo. Visoka telesna temperatura lahko dovede pri
nosečnici do okvare ploda v prvih treh mesečnih nosečnosti,
neodvisno od vzroka za tako povišanje telesne temperature.
Dolgotrajno povišanje telesne temperature oralno preko 40
stopinj Celzija in rektalno preko 41 stopinj Celzija povzroči
okvare možganskega živčnega sistema.

Kadar presega oralna temperatura 42 stopinj Celzija in
rektalna 43 stopinj Celzija pride do toplotnega udara in
verjetne smrti. Podatki o telesni temperaturi so zelo
pomembni za ugotavljanje bolezní oziroma za ocenitev sta-
nja človeškega organizma. Imeti moramo izhajajoče iz tega,
v vidu, da višina telesne temperature ni vedno sorazmerna
s stopnjo oziroma težo bolezni. Na splošno pa velja pravilo,
ki ga ljudje dobro poznajo, da so toplotne reakcije pri
otročih burnejše, pri starejših pa manj izrazite. Temperatura
do 39 stopinj Celzija običajno še ni posebno vznemirljiva pri
otročih, medtem ko je pri starejših že resnejše opozorilo.
Tudi nenadni padec telesne temperature ni vedno znak
izboljšanja bolezenskega stanja. Kadar pade samo tempera-
tura, pa se splošno počutje ne izboljša, je to lahko tudi
znamenje bližajočega se stanja odpovedi določenega sistema
v organizmu, komplikacij kot je n. pr. šok.

Dr. Danijel Brezic
(se bo nadaljevalo)

30 let

EMBALAŽNO GRAFIČNO
PODJETJE ŠKOFJA LOKA

Transportna embalaža • Komericalna
embalaža • tiskarske storitve

64220 ŠKOFJA LOKA, KI-
DRICEVA C. 82

Telefon N-C. 60-541, 60-565
DIREKTOR – TAJNIŠTVO:
60-935,
PRODAJA: 62-590
TEKOČI RAČUN:
51510-601-12589
TELEX: 34684 EGP YU

Partizan in slikar Pavle Zidar-Zappa:

Svojstveno dojemanje sveta

V Piranu je veliko znamenitosti. Prav zaradi tega je mesto za vsakogar privlačno. Med znamenitostmi Pirana sodi tudi mož, ki ga prepoznaš po zdravi barvi obraza, črnih naočnikih in kapitan-ski kapi. To je slikar Pavle Zamar-Zappa. Dne 27. januarja so v Izoli v galeriji ALGA odprli pregledno razstavo njegovih miniaturn, dne 28. januarja pa so v piranski MESTNI GALERIJI odprli retrospektivo njegovega življenjskega dela. Razstava je pravzaprav samo izbor njegovih najznačilnejših slik, zakaj nemogoče bi bilo v prostore ene galerije strpati vse njegovo zajetno delo.

Pavle Zamar-Zappa je po očetu Furlan, po materi Slovenec. Rojen je bil v Ločniku pri Gorici. Ko je kot petnajstleten deček nenadoma ostal sam, ker so fašisti starše odgnali v taborišče, se je napotil k partizanom. Najprej je bil pomočnik mitraljeza v Goriški brigadi, nato v brigadi Simona Gregorčiča, nato v Briškobeneškem odredu, nazadnje pa v Gradnikovi brigadi. Ob osvoboditvi je bil še zmeraj premal, da bi služil gladno vojsko, zato so ga spustili »domov«. Ko so se partizani morali umakniti iz najzahodnejših slovenskih ozemelj, te strahotne krivice ni mogel prenesti, kar je vsepovedno javno in glasno izražal z besedami in najrazličnejšimi demonstracijami. Zavezniška policija ga je zaradi tega zaprla. V zaporu je prišel v spore s svojimi čuvaji, zato so ga pretepali, končno pa jim je ušel ter se umaknil

Zamarjevih umetniških postopkov. Le redke so njegove podobe, v katerih se podreja zunanemu, nepodretemu svetu in v katere skuša s posebno vdanostjo prenesti zunanji svet. (Med te podobe sodijo predvsem portreti, na primer portret Vena Piona, kjer pa skuša z barvnimi sredstvi ponazoriti psihološko problematiko portretiranca).

Vse ostale Zamarjeve podobe so v bistvu rekonstrukcije sveta. – Človek s posebno zvedavostjo išče v njegovem slikarskem opusu predvsem piranske in morske motive, saj je umetnik prebivalec obmorskega sveta in ribiških gladin. Slikovito piransko mesto, kjer preneka zidovje spominja na abstraktno slikarstvo, kjer se ulice zvijajo od harmonije barv in ritmične ubranosti hiš ali drugih nenavadnih slikarskih presenečenj, kjer se v okna lovi modrina neba in nalašč poudarja sladka razdrapanost sveta, je v Zamarju našlo pesnika, ki zna stisniti njegove vidne podobe v ritmičen koral arhaičnih oblik. Prav tako slikovno obnavlja s pristno življenjsko silo, v kateri je polno trpkosti, lepoto istrskih vasi in podrtij. Mrtve oblike materije se združujejo v estetsko enovitost večno divjih in tragičnih motivov. Te lupine naše eksistence ali eksistence naših bližnjih so kot prazgodovinski dokument nekdanje in sedanje človekove usode.

Zamar tudi morje doživlja čisto po svoje: ker je z njim sanjsko zvezan (kot bi bil stalni prebi-

Pavle Zamar-Zappa v ateljeju v Piranu

v Ljubljano. V Slajmarjevem domu so zdravili njegove rane in druge nevšečnosti. Nato je šel v delovne brigade: sodeloval je pri gradnji železniške proge Brčko-Banovići. Takrat se je začela počasi oblikovati njegova usoda. Risarski talent ga je najprej vodil v zagrebško slikarsko akademijo, nato pa še v ljubljansko, a vendar ga šolsko delo ni pritegnilo. Veliko bolj ga je zanimalo osebno iskanje in soočanje z likovno umetnostjo. Njegovo načelo »slikar-amater je samo tisti, ki slika slabe slike« ga je preko najrazličnejših poskusov, stranpoti in uspehov s časom izoblikovalo v mojstra, ki od leta 1957 nastopa kot zrel slikar. Od takrat naprej se je namreč udeleževal najrazličnejših skupinskih razstav doma in v tujini, sodeloval v likovnih kolonijah, organiziral piranski ex-tempore in mednarodno razstavo evropskega exhibrisa. Vendar pa se Pavle Zamar-Zappa ne ukvarja samo s slikarstvom, kot organizatorja ga zanima splošno kulturno življenje Pirana, pa tudi letalstvo, zasnoval je letališče v Sečovljah... Najbrž ni bolj izbranega užitka kot ukvarjati se s skrivnostmi slikarstva in stikati z intelektualnim nasiljem za njegovimi vrlinami in slabostmi. Če si to veselje lahko privoščimo ob »pregledni razstavi« Pavla Zamarja-Zappe, se bomo najbrž najprej ustavili ob zelo posplošeni ugotovitvi: glavna notranja sila, ki v skriti ali očitni obliki žene in usmerja celotno življenjsko delo tega nenavadnega slikarja, je nemir. Zamar svoja slikarska spoznanja, o katerih je najbrž sprva mislil, da imajo nadih večnosti, nenehno razdira ter se zateka k novim in ko nova pritira do viška, jih spet opusti ter se spet požene v svet novih oblik in novih slikarskih dognanj. Ta ustvarjalni nemir je ključ za razumevanje Zamarjevega slikarstva. Znani rek, da mora umetnik svet najprej podreti in ga nato zgraditi na novo, je najbolj primerna in dostojna razlaga

valec morskega dna in bližnji sorodnik njegovih fantastičnih stanovančev), ureja morski svet v preoblikovani ritem valovanja in v urejene oblike odslakavanja svetlobnih iger, ki jim išče in najde muzikalni smisel Bachove fuge. Zamarjevo abstraktno videnje in ponazarjanje morja je nenavadno izvorno, bodisi v smislu čistega človeškega doživljanja bodisi likovne izvedbe.

Pozlate, ki jih je Zamar uvedel v slovensko slikarstvo (pod Solejevim vplivom), so pravi pravcati slikarski praznik, ki nastaja v spajanju živih oljnih barv s pristnim sijajem zlata. Te abstraktne podobe včasih spominjajo na srednjeveško okensko slikarstvo (kadar se v okna upro sončni žarki in pozlatijo posamezne koščke stekla, ostalim pa poudarijo barve), spominjajo na zlate benečanske vezenine ali na dragotine, ki se človeku prikazujejo samo v sanjah. Ob teh podobah nam postane jasno, da so zahteve umetnosti toliko bolj težke, kolikor več svoboščin si umetnik izbojuje v svojem nenehnem stremeljenju, da se dokoplje do zlate pene sanj.

In če bi si že lahko vsaj bližnjo razložili Zamarjev slikarski svet in ga poskušali doumeti v vsej njegovi raznolikosti, bi si nazadnje zastavili vprašanje: kam neki sodi njegovo slikarstvo? V čas informela? V čas vsesplošnih eksperimentov? V čas poetičnega nadrealizma? Težko je odgovoriti. Zelo jasno pa je, da sodi Zamar med tiste nenavadne umetnike, ki so zrastle ob stiku dveh kultur (furlanske in slovenske) v nenavadno plodno in izviren odraz med Sočo, Tržaškim zalivom in Krasom. Med velikimi slikarskimi imeni, ki jih je ta svet rodil in ki med njimi nekatera štejemo med imena svetovnega slovesa, bo ostalo zapisano tudi ime slikarja Pavla Zamarja-Zappe. S pozlato.

Jože Javoršek

Iz knjižnice Cirila Kosmača v Tolminu

Ne le izposojevalnica knjig

V tem norem prehitevačem času, ki nam grozi, da nas bo pogazil, človek komajda najde trenutek, da se mirno poglobi v dobro knjigo. Poleg tega je večina žepov preplitva, da bi segla po novem na knjižnem tržišču. Tu in tam za kako novo knjigo, ki se nam zdi, da je pisana po naši meri, že še odštejemo »previsoko« vsotico in jo preselimo na domačo knjižno polico. Pa se verjetno med svojimi starejšimi kolegi-cami z že orumenelimi platnicami in listi kar malo čudno počuti.

Zatočišče naši bralni kulturi so prav gotovo knjižnice. »Ampak, to ni samo izposojevalnica knjig,« mi pravijo v knjižnici Cirila Kosmača v Tolminu, »temveč tudi pomemben informativni center. Zlasti za podeželje je pomembno povezovanje knjižnice z drugimi kulturnimi dejavniki, saj tako kultura, strnjena okoli nekega središča, lažje najde pot do ljudi.«

Knjižnica v Tolminu je prva novogradnja te vrste pri nas po vojni. Pogoji zanj (prej je bila stisnjena med ozke, prej temačne kot svetle zidove) so nastali po potresu, ko so v tolminsko občino začela pritekati potrebna materialna sredstva. Zdaj knjižnica blesti v vsej svoji lepoti, svetlobi, racionalnosti prostorov, skratka, v doseženih mednarodnih standardih. Obsežno prvo nadstropje združuje, ločene z opremo, več manjših namenskih kotičkov: izposojevalnico, pravljico sobo s čitalnico za najmlajše, čitalnico za odrasle, kjer je postavljena tudi proročna knjižnica s slovarji, enciklopedijami ipd., zaprt pa je poseben glasbeni oddelek z instrumenti, gramofonom, ploščami in najrazličnejšo glasbeno literaturo. Pravzaprav je knjižnica ta oddelek prinesla s seboj že iz starih prostorov, kjer se je na pobudo ravnateljice Marte Filli rodil kot prvi takšen knjižnični oddelek v Sloveniji.

Ljudje se med knjižnimi policami dobro počutijo. Lahko bi rekli – pravi luksuz. Ogromno svetlobe. Nobene utesnjenosti. Med knjižnimi policami so kar trije metri razdalje in vmes so mize, ob katerih ljudje posedajo, da v miru prelistavajo knjige, revije, časopise, kar jih pač za nimajo. Knjižnica daje na razpolago 37.000 knjig pa še 65 naslovov revij in časopisov. Poleg tega ima svoj oddelek v Bovcu z 9500 knjigami in je solastnik potujoče knjižnice z Ajdovščino in Novo Gorico. Ta ima 37 izposojevališč in enkrat mesečno potuje po občini. Kar 30 odstotkov izposoje pripada potujoči knjižnici.

»Promet občutno raste,« pripoveduje dolgoletna knjižničarka Marta. »Ljudje prihajajo tudi zaradi visokih cen tiska, pa naj so to knjige ali časopisi, ki si jih pač ne morejo privoščiti. Lani smo zapisali 70.437 izposojenih knjig, bralo pa je 22.709 bralcev. Med njimi je veliko mladih. Zanje je treba še posebej poskrbeti, saj je to večinoma šolajoča se mladina, ki poleg leposlovja potrebuje tudi poučno literaturo. Tako nam potrebe narekujejo, da presegamo nabavne predpise, po katerih bi morali nabavljati 60 odstotkov leposlovja in le 40 odstotkov poučnih knjig.

Mi imamo vsakih polovico. Če pa nekdo išče knjigo, ki je na naši knjižni polici nimamo, mu jo preskrbimo iz druge knjižnice, saj smo vključeni v medknjižnično izposajo.«

Tolminska občina je po razsežnosti največja v Sloveniji, zato je knjižnih polic zanj še kar premalo. »Nujno bi rabili še knjižnico v Kobari-du,« pravi Marta. Sicer pa tolminska knjižnica poskuša po najboljših močeh pomagati ljudem tudi z informacijami. Menijo, da bo to veliko

tvaš so v prvih letih vedno organizirali koncerte. Zdaj se zaradi prevelikih stroškov zadovoljijo tudi s krajšimi kulturnimi programi. Ob dnevu žena je knjižnica ponudila razstavo akademske slikarke Vesne Nikolić, oblikovalec v svobodnem poklicu Dušan Berlič pa je razstavljal blesteči nakit. V januarju so po tipkah klavirja drseli prsti kar dveh vrhunskih pianistov – Toneta Potočnika in Riccarda Zadra. Velja omeniti še srečanja z ustvarjalci in predstavitev njihovih del, kar omogoči ljudem stik z umetniki in s tem tudi drugačen odnos do ustvarjenega. Skratka, v lanskem letu so zapisali v knjižnici 33 kulturnih dogodkov.

Pa odprimo še vrata v Kosmačevo sobo. Še po svežem diši, saj je minilo komaj me-

Ob otvoritvi razstave Aleksandra Peršolje, so obiskovalci prisluhnili koncertu za violino in klavir.

lažje, ko se bodo vključili v računalniško mrežo. To je namreč sedaj njihova prva naloga.

Še naprej bo knjižnica opravljala svoje dosedanje poslanstvo. Med drugim – otroci v zimskem času tako radi pridejo na ure pravljic, za katere prezaposlene mame pa tudi babice največkrat nimajo časa. Po dogovoru organizirajo ure pravljic tudi poleti – za vrtnice in zunanje šole. Tudi razstave bodo še naprej organizirali, saj spada to v pomemben del dejavnosti knjižnice Cirila Kosmača v Tolminu. To omogoča razsežen razstaveni prostor v pritličju, na katerega pragu ti pravzaprav zastane korak, ker ne veš, če si prav prišel. Vajen si, da se ob vstopu v knjižnico znajdeš pred natrpanimi policami, tu pa ni nobene police. Le umetnine s sten te vabijo, da si jih pobliže ogledaš in pokrit klavir na onem koncu dolgega prostora nemo priča, da se tu včasih tudi še kaj drugega dogaja. Petnajst, šestnajst razstav se zvrsti letno: likovnih, knjižnih, zgodovinskih ali kakršnihkoli že. Vse so na dokaj visoki ravni. In ob otvori-

sec dni, odkar so jo uredili. V njej bo odslej stalna zbirka, ki bo spominjala na tega priljubljenega pisatelja Tolminske, v katere nedrjih se je rodil, v njej ustvarjal in umrl. Če ne drugega te Balada o trobenti in oblaku, Medveke, Sreča in kruh, Očka Orel, Na svoji zemlji in drugi naslovi pisateljevih izvirnih del popeljejo tja v šolska leta, ko si se o njih učil in marsikatera roka spet rada seže po starih spominih.

Ko je Ciril Kosmač 28. januarja 1980. umrl, se je njegovo ime kar samo ponudilo knjižnici, katere novi prostori v Tolminu so ravno takrat rasli. Lahko so Tolminci ponosni na svojo knjižnico, na Cirila Kosmača pa tudi na ravnateljico Marto Filli, ki je v njej pustila petintrideset let svojeje dela in idej pa se sedaj odpravlja v pokoj. »Knjižnica... to je moje življenje,« pravi Marta. »Stik z ljudmi je nekaj, kar ne more nadomestiti nobena druga stvar. S tem, da ljudem daješ kulturo v teh hudih časih, pomeni, da jim posreduješ moč za premagovanje težav.«

Živa Drole

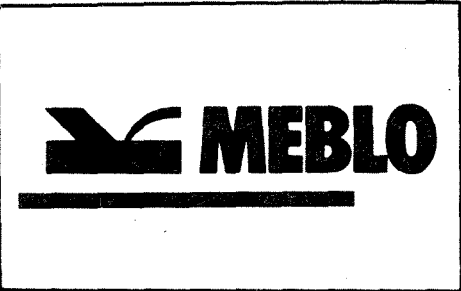

terme čatež

OB VSAKEM ČASU, ZA VSAKOGAR NEKAJ

do **emona hoteli**

NAGRADNA KRIŽANKA

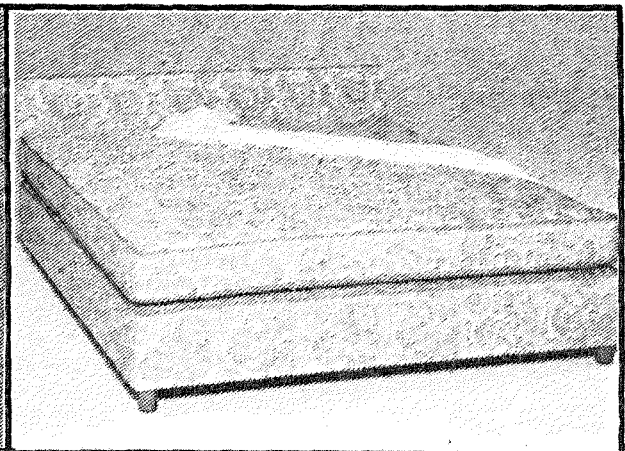
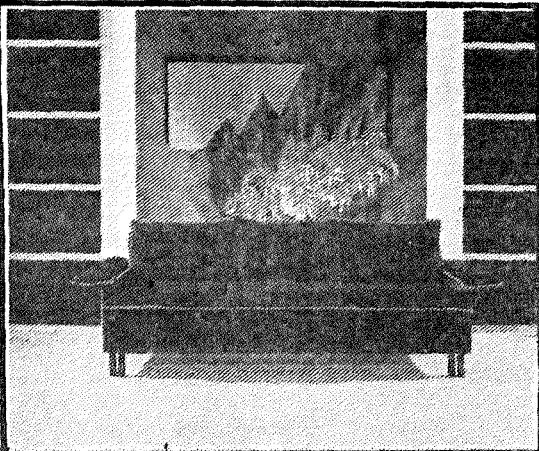
Nagradni razpis

Nagradno križanko smo popestrili z izdelki novogoriškega Mebla. Rešitve pošljite do petka, 7. aprila 1989, na naslov: Uredništvo TV-15 Naš tovariš, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana. V spodnji levi kot kuverte pripišite še MEBLO. Tri reševalce čakajo knjižne nagrade iz programa založbe Borec.

Nagradni kupon

Ime in priimek: _____

Naslov: _____

RUDJER BOSKOVIĆ			ITAL. ARHITEKT (PIER LUIGI)	UPOŠTEVANJE	GLASB. OZNAKA	FRANC. SKOFIC	KOŽNI IZPUŠCAJ	SRBSKI PSIHOLOG (NIKOLA)	NEPRIJETNA ZADEVA	JURE FRANKO			FORLI	TOVORNA ŽIVAL	ZNAMENJE ŽIVAL. KROGA	uniles	
IONIZIRANA ZRAČNA PLAST										JAJČNIK						PITJE V KRATKIH POZIRKIH	PEKAČ ZA OPECENE KRUHKE
ŠKOF, KI JE BIL TU-DI CERKVENI KNEZ										TRGOVEC NA DEBELO PREM. PO ZKRAKU							
MESTO V SEVERNI ITALIJI						TRDA ZLITINA ČARANJE							REKA V SPANIJI DIVJAK, SUROVEŽ				
RAJKO OCEPEK	MESTO V JUGOZAHODNI ANGLIJI	KONOPEC IGRALKA KALEZIC						OBLIKA DRŽAVNE UREDITVE									
				DALJŠE ČASOVNO OBDOBJE				BESEDE BREZ NAGLASA ODSTRANITEV UDA					STRUPENE KAČE	SAMPION ŠVEDSKI POLITIK (TAGE)			
			GLASBENIK SOSS	NASPROTJE PROSTOSTI	EGIPČANSKI BOG				SKAND. DROBIZ	AM. SLIKAR (JOHN SINGER) ZNAČAJ							
POLET, ZANOS					OBNOVA								TRAJNO MOČVIRNAT SVET				
LONDONSKA GALERIJA					FR. FIZIK (ANDRE MARIE) ZELENICA								AVSTRIJ. PSIHIATER (ALFRED)				
AM. IZUMITELJ (THOMAS ALVA)							GOROVJE VSZ NADSTROPJE						ŽELEZOV OKSID			KORALNI OTOK V MIKRONEZIJI	ZAČETNIK DINASTIJE ARSAKIDOV
RADIJ			POVODEC IGRALEC MOORE						VIDA JUVAN			EGIPT. POLITIK (GAMAL ABDEL)	MESTO NA SICILIJI				
AVTOR VINKO KORENT	OMAMA	GOTSKO OKNO NERESNICHNOST							PISATELJ FLEMING DODATEK K POGODBI				KOS SUKANCA	DARILO GLEDALISCE			
TANTALOVA HČI VGR. MIT.						ALEKSANDAR METLICA				MESTO V PIEMONTU (ITALIJA)	GR. MIT. VELIKAN, ANTEJ						
LADJA ARGONAVTOV					OZEK PAS MORJA ALI KOPNEGA						SP. GOR. SLEME TROPSKE ZUZELKE						
ANGL. FILM. REŽISER (CAROL)					PREVZVISENOST JAPON. POLITIK										UČENJE DENAR MANJSE VREDNOSTI		
BORILNI ŠPORT							IGRALEC POKRAJINA V SAUD. ARABIJI						THEODORE DREISER			UPAD MORSKE VODE	DEL KNJIGE
PIJAČA STARIH SLOVANOV			KRAJ PRI LJUBLJANI	KRILO RIM. KONJENICE KONTAKT				MLEČNI IZDELEK LUKA V S. ITALIJI				DEL KMEČKEGA VOZA	GR. BOG LJUBEZNI NORVEŠKI SLIKAR				
LASTNOST ZNOSNEGA									DESNI PRITOK VOLGE	MISEL, ZNANJE PERJE PRI REPI							
ŽILA, ODVODNICA						PODSMEH ANICA CERNEJ									ČEBELJA PAŠA NEDA UKRADEN		
jogi	VRSTA SLIKARSTVA																
	ATLET							FR. FILM. KOMIK (JACQUES)					SLOV. DRAMATIK (PAVEL)				

Franciška Glad

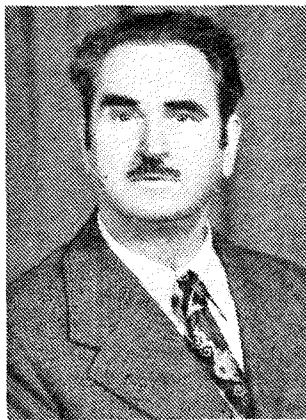
V oseminosemdesetem letu je januarja umrla Franciška Glad iz Dolnje Brige pri Kočevski Reki. Vsa družina je bila aktivno vključena v boj za osvobodite naše dežele. Bila je vzor partizanske matere. Kljub številni družini je namalokrat nahranila partizane.

Mirko Sajovic

Zadnje dni lanskega decembra smo se na tržiškem pokopališču poslovili od sedeminsedemdesetletnega Mirka Sajovica, rojenega v Trzinu. Junija 1941 je bil izgnan v Valjevo in jeseni 1944 se je pridružil borcev 17. udarne divizije 4. proletarske brigade 3. krajinske. Odlikovan je bil z redom zaslug za narod II. stopnje in z redom hrabrosti.

Janez Sedlar

Izteklo se je tiho in mirno življenje Janeza Sedlarja iz Primož pri Kočevski Reki. Preživel je vse tegobe predvojnega časa. Ob kapitulaciji Jugoslavije je bil kot vojak stare jugoslovanske vojske interniran v Namčijo.

Andrej Janežič

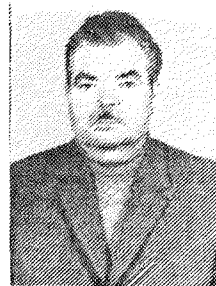
V 77. letu je v Ljubljani umrl nosilec Partizanske spomenice 1941 Andrej Janežič.

Jeseni 1941 se je vključil v delo terenskega odbora OF Vrhnik pri Ložu, od avgusta 1942 do septembra 1944 je bil član okrožnega odbora OF Notranjske, nato pa do konca vojne član gospodarske komisije Pokrajinskega narodnoosvobodilnega odbora za Slovensko Primorje.

Po vojni je bil družbenopolitično aktiven, dolga leta pa je bil direktor DO Javor, Pivka.

Jože Lapajne

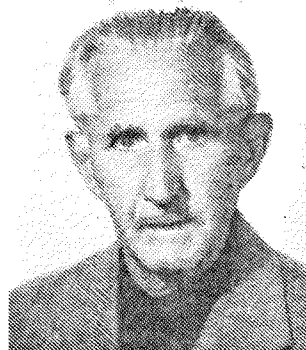
V Idriji smo se lani poslovili od Jožeta Lapajneja, rojenega leta 1919. Moral je v italijansko vojsko in leta 1944 se je pridružil 4. prekomorski brigadi. Odlikovan je bil z medaljo zaslug za narod.

Jožef Ramšak

Lani smo se poslovili od Jožeta Ramšaka iz Žage. Že kot mladinec je v svojem kraju organizirano deloval z NOB, posebno se je izkazal ob prihodu 14. divizije na Štajersko.

Peter Bajec

Na Gradišču pri Vipavi smo se februarja poslovili od Petra Bajca. Rojen je bil leta 1929 v Veliki vasi pri Krškem. Že kot deček je moral z družino v izseljenišvo v Namčijo. Po vojni je služil vojaški rok, kjer je več let ostal kot aktivni starešina. Nato ga je pot privedla na Vipavsko.

Milan Vrtačnik

V 83. letu je v Ljubljani umrl nosilec partizanske spomenice 1941 Milan Vrtačnik. Pred vojno je bil vključen v naprednem gibanju na Blokah, kjer je učiteljeval. Poleti 1941. se je vključil v OF in kmalu postal član okrožnega odbora OF.

Od leta 1942 do kapitulacije Italije je bil v koncentracijskem taborišču v Italiji. Od leta 1944 do osvoboditve pa je bil prvi ravnatelj partizanske gimnazije na osvobojenem ozemlju v Črnomlju.

Po vojni je bil aktiven kulturni in družbenopolitični delavec v občini Ljubljana Vič.

Marija Debenc

V Lipici pri Škofji Loki smo se poslovili od trinosemdesetletne Marije Debenc. Od leta 1943, ko je mož odšel v partizane, je delala za OF. Pomagala je s hrano in drugim materialom.

Alojz Hodnik

Lani je umrl Alojz Hodnik iz Morave pri Kočevju. Z NOG je začel sodelovati leta 1942 in opravljal predvsem kurirske naloge. Avgusta 1944 se je priključil partizanski vojski in bil tik pred koncem vojne ranjen.

Ivan Meglič

Februarja je umrl Ivan Meglič, ki se je rodil pred devtinsedemdesetimi leti. Že pred vojno je imel stike s člani KP v Trzinu in v začetku leta 1942 je začel delati za NOG. februarja 1944 je odšel med borce Vojkove brigade in kasneje v inženirsko brigado v Bosno. Za zasluge je bil večkrat odlikovan.

Marinka Lenarčič

Na ljubljanskih Žalah smo se 7. marca za vedno poslovili od Marinke Lenarčič, zavzete medvojne in povojne aktivistke OF. Rodila se je 1926. leta v Novi vasi v družini Lenarčič, ki je bila predvojna leta središče naprednega gibanja. Leta 1941 in 1942 pa osrednja organizacijska in materialna baza odpora na Blokah. Ob veliki italijanski ofenzivi so fašisti ubili očeta in brata, hišo izropali, poslopja požgali, preostale članke družine terorizirali. Marinka je z mamo odšla k sorodnikom v Ljubljano, kjer je kljub nenehnemu preganjanju nadaljevala z aktivističnim delom vse do konca vojne.

Anton Kverh

V petinsedemdesetem letu je v Ajdovščini umrl Anton Kverh. Rojen je bil v Trenti. Leta 1940 je bil vpoklican v italijansko vojsko. V NOV se je vključil septembra leta 1943 in bil borec 18. SNOUB Bazoviške, mitraljezec in vodnik. Ker je bil ranjen se je zdravil v bolnišnici Franja. Za svojo aktivno in prizadevno delo je prejel več odlikovanj in priznanj.

Julijana Poje

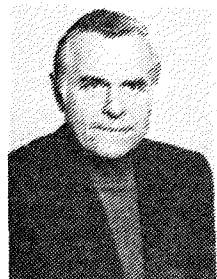
Pred kratkim je v enainosemdesetem letu umrla Julijana Poje iz Novih Laz pri Kočevski Reki. Med vojno je vseskozi sodelovala v NOG. Sin ji je padel kot borec Šercerjeve brigade.

Nande Miklič

Mnogo prezgodaj je umrl Nande Miklič iz Štalcerjev pri Kočevju. Kot mlad fantič je vodil partizane po širnih gozdovih Kočevske in ubiral kurirske poti. Za aktivno delo in sodelovanje med NOB je bil odlikovan z redom zaslug za narod in z redom dela s srebrnim vencem.

Ana Rot

Ana Rot, po domače Knezova mama, je umrla lani. Rojena je bila pred šestinsedemdesetimi leti. Ko so se je pojavili prvi partizani, se je vključila v delo NOB, posebno je bila aktivna v OF in AFŽ. Pokopana je v Srpenci.

Miloš Babič

V Trzinu smo se poslovili od Miloša Babiča. Rojen je bil leta 1926. Septembra 1944. je odšel med borce Kokrškega odreda in od tu v 4. operativno cono. Bil je v Kamniško-zasavskem odredu. Ob napadu je bil ranjen in ujet. Zaprt je bil v ljubljanskih zporih. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost in prejel več priznanj.

V letu 1987 in 1988 so umrli člani združenja borcev NOV

ZB Čepovan

Ivan Murovec, rojen leta 1929, udeleženec NOB od oktobra 1943. Leopold Paglovec, rojen leta 1906, interniranec od septembra 1943. Justina Bratuž, rojena leta 1915, udeleženka NOB od septembra 1943. Peter Šavle, rojen leta 1907, udeleženec NOB od septembra 1943. Ana Mrak, rojena leta 1922, udeleženka NOB od septembra 1943. Janez Bratuž, rojen leta 1906, udeleženec NOB od septembra 1943 in nato interniran v taborišče. Antonija Šuligoj, rojena leta 1911, udeleženka NOB od marca 1943. Jožef Bremec, rojen leta 1907, udeleženec NOV od julija 1944.

ZB Žirovnica

Francka Javor, rojena leta 1920, Fani Pšenica, rojena leta 1914, Angela Rakar, rojena leta 1912, vse tri aktivistke. Lovro Noč, rojen leta 1909, borec od decembra 1944. Fortunat Bogataj, rojen leta 1908, borec od septembra 1944. Janez Zavodnik, rojen leta 1910, borec od marca 1942 in Ivan Komac, rojen leta 1925, interniranec od leta 1943.

ZB Vodovodni stolp Kranj

Branislav Švabič, rojen leta 1915, aktivni udeleženec od leta 1944. Anton Polajnar, rojen leta 1914, ilegalce od leta 1943. Avgust Vidmar, rojen leta 1910, nosilec partizanske spomenice 1941. Stanko Toplak, rojen leta 1910, nosilec partizanske spomenice 1941. Francka Piriš, rojena leta 1926, aktivna udeleženka od leta 1942. Ivanka Zevnik, rojena leta 1921, aktivna sodelavka od leta 1943. Silva Erjavac, rojena leta 1929, sodelavka od leta 1944. Franciška Erzen, rojena leta 1914, sodelavka NOV. Janez Šušteršič, rojen leta 1904, aktivni udeleženec NOV od leta 1944. Anton Volčič, rojen leta 1923, aktivni udeleženec od leta 1943. Marija Logar, rojena leta 1908, sodelavka NOV od leta 1941. Anica Benedik, rojena leta 1925, od leta 1943 sodelavka NOB. Drago Kump, rojen leta 1910, sodelavec od 1942. leta, Anton Kobal, rojen leta 1908, od 1944. leta sodelavec NOB. Vinko Zaplotnik, rojen leta 1913, aktivni udeleženec od leta 1943.

ZB Rožna dolina Ljubljana

Jože Bostele, rojen leta 1902, bil v izgnanstvu in deloval kot aktivist. Jožica Jamnik, rojena leta 1924, bila izseljena v Srbijo in od maja 1942 je bila bolničarka v slovenski četi Ivana Cankarja. Pavla Jeltnikar, rojena leta 1900, bila je aktivistka. Mara Pavletič, rojena leta 1910, bila je aktivistka, izdana in zaprta v Begunjah in nato internirana v Ravensbrück. Inž. Albin Stritar, rojen leta 1925, od leta 1941 je delal na terenu, nato je odšel v partizane v Gubčevo brigado in zaščitni bataljon glavnega štaba. Marija Trtnik, rojena leta 1899, bila je aktivistka.

Komisarjevi zapiski naj se ponatisnejo

V 8. št. TV-15 z dne 2. marca 1989 je tovariš Dušan Mevlja posvetil spominu Matevža Haceta ob desetletnici smrti (1979–1989) tele vrstice:

»Čprav je Hace pisal poleg knjig s partizansko tematiko tudi druge kmečke povesti iz zgodovine notranjske in njenega kmečko delavskega življa, slovi upravičeno kot izrazit partizanski pisatelj, ki je doživel in opisal v svojih delih partizansko gibanje izvirno, iskreno in brez potvarjanja. Ob njegovih delih se vedno spomnim pogostih očitkov mlajših literarnih kritikov in zgodovinarjev, češ, da je bila skoraj vsa partizanska literatura enostranska in črno-bela. Hacetova partizanska dela se tej oznaki hudo postavljajo po robu in jih postavljajo na laž«.

Prebiram ponovno po nekaj letih komisarijeve zapiske Matevža Haceta, notranjskega samorastniškega pisatelja, že pokojnega gozdnega in lesarskega delavca, medvojne komisarja 14. divizije in v zadnjem letu vojne politikomisarja – podpolkovnika 4. operativne cone.

Bilo bi lepo in prav, ko bi ponatisnili prvo in drugo knjigo Komisarijevih zapiskov. Naj naša mladina izve resnico, nepotvorjeno in nepolepšano, kot jo je gledal Hace s svojimi očmi.

Zanimivo bi bilo vedeti v kakšnem spominu ga ima naš sedanji predsednik Predsedstva SRS Janez Stanovnik, katerega je Hace tako zanimivo opisal pri njunem skupnem aktivističnem delu v letu 1942:

»13. julija 1942 je prišel k meni mlad aktivist Janez Stanovnik-Tine. Bil je mlad, vesel, razgiban fant, srednje velik, črnih las. Kar naprej in naprej je govoril. Prišel je naravnost s pravne fakultete. Osvobodilni fronti je bil zelo predan, toda brez življenjskih in praktičnih izkušenj. Neke poletne noči sva se vračala z zborovanja v Travniku, kjer je bilo navzočih 320 ljudi. Vprašal sem ga: »Dragi Tine, pa si ti docela prepričan, da bo vojna letos zares končana?« Malo je pomislil, nato pa veselo odvrnil: »Čisto nisem prepričan, vendar tako kaže in tudi zgornji tako govorijo. Sicer pa pri govoru mora biti tudi učinek.« Veselo se je nasmejal, kakor študent, ki je dobil lepo sprichevalo.

Tine je bil pošten fant, a bilo je potrebno pomeniti se z njim o trdi življenjski stvarnosti, posebno o tej na podeželju. Ko sem ga nekega vročega julijskega dne našel kraj ceste, sem mu dejal: »Vidiš Tine, vso noč si hodil in delal, vem, da si truden. Ali ne spodobi se ležati kraj ceste, ljudje bi si mislili: ga vidite, mestnega lenuha. Zvečer nam pridiga, podnevi se pa sonči in lenobo pase.

»Lej ga no,« mi je dejal presenečeno. »Še v glavo bi mi to ne prišlo. Sedaj pa vidim, da ne poznam kmečkega življenja.« Zvečer pred sestankom, ko so kmetje tu in tam metali seno v skedenj, sva se ti docela prepričala, da bo vojna letos zares končana?« Malo je pomislil, nato pa veselo odvrnil: »Čisto nisem prepričan, vendar tako kaže in tudi zgornji tako govorijo. Sicer pa pri govoru mora biti tudi učinek.« Veselo se je nasmejal, kakor študent, ki je dobil lepo sprichevalo.

V svoji drugi knjigi Komisarijevi zapiski pa je zanimiva njegova pripoved kako so brigada 14. divizije in Savinjski dolini zajele nemško vrhovno poveljstvo za jugovzhod. Ti zapiski Matevža Haceta so še tem bolj zanimivi, ker smo v februarju 1989 slavili 45 letnico prihoda 14. divizije na Štajersko.

V tretji knjigi Komisarijevih zapiskov je Hace zapisal:

»Svetlo stran v zgodovini slovenske revolucije predstavljajo naši nikdar pozabljeni hribovski kmetje. Pa naj so bili to notranjski, dolenski, primorski, savinjski, pohorski in tudi koroški, tostran in onstran reke Drave. V srednjem in poznem veku petnajstega in šestnajstega stoletja so ti nepismeni slovenski kmetje trebili goščave, gmajne in gozdove. Zidali so si hiše, hleve, skednje, sadne sušilnice, svinjake, terišča za lan, čebelnjake, cervke, šole, pota in steze. Napravljali so si nove njive, travnike in pašnike. Sejali so kakor dolinski kmetje pšenico, rž, ječmen, proso, ajdo in koruzo. Sadili so krompir in peso, grah, bob in redili ovce in koze, krave, vole, telice, bike in konje. Vseh teh dobrot smo bili deležni v teh letih slovenski partizani, ki smo bili zbrani z vseh slovenskih pokrajin. Če bodo kdaj o tem pisali pisatelji, ki so preživeli revolucijo v slovenskih gorah, hribi in planinah, bodo lahko pisali o kmetih. Pisati bi morali po resnici in pravici komisariji in ko-

mandantje, kurirji, obveščevalci in intendant, o vseh, ki so dajali rade volje, kakor tudi o tistih, ki niso dali radi. Zaradi tega se jim je jemalo. Prisila, pravijo, ni dobra. V slabo ime postavi človeka, brigado ali odred, ki je tako delal.«

Ema Bizjak

Kako je padel Vladimir Vanô

Dne 9. marca t. l. ste v rubriki »Iz Vaših pisem«, na strani 12, napisali, da Ivanka Naglič iz Titovega Velenja sprašuje za partizansko družino Vanô iz Maribora.

Tovarišici Ivanki lahko sporočite, da je bilo v »TV–15« leta 1975 (3. 4., 29. 5., 13. 11. in 4. ter 25. 12.) in v letu 1976 (10. 6. na strani 4) napisanih več člankov o tragediji in zločinu na Fužinah v Poljanski dolini, kjer je dne 2. februarja 1945 med borci 2. bataljona Vojkove brigade padel tudi Vlado (Vladimir) Vánô (star je bil 17 let). Bil je ranjen in ujet. Domobranci iz postojanke v Gorenji vasi nad Škofjo Loko so ga odpeljali iz Fužin proti Hotavljam in ga na stezi, ki pelje vzporedno s cesto, ustrelili v tilnik ter ga tam pustili ležati.

Njegova mama Antonija Vánôva in sestra Vlasta, poročena Kašliková, sta prišli junija 1976 v Slovenijo in prisostvovali spominske-mu srečanju oseb, ki so bile priče smrti in pokopu Vlada; med njimi sem bil tudi jaz, saj sem ga jaz našel mrtvega, ko sem šel v patroljo iz Fužin proti Hotavljam. Srečanje preživelih je bilo 3. julija 1976 v Fužinah, potem pa smo skupaj obiskali še grob v Novi Oselici.

Partizanka Vlasta Vánôva, poročena Kašliková, ki je bila pri štajerskih partizanih, je umrla leta 1985 v Olomoucu v ČSSR, stara 60 let, medtem ko njena mati Antonija Vánôva (bila je kot partizanka v Cerknem), še živi. Njen naslov: Antonie Vánôva, 77300 OLOMOUC – CHVÁLKOVICE DPD Penzion A 50/II, ČSSR. Stanislav Kašlik, mož pokojne Vlaste pa živi s sinom Vladimířem v: Tř. 1. máje 29 77200 OLOMOUC, ČSSR.

Janko Tišler

Ne Mirnikova, temveč Mernikova tiskarna

Pred časom ste objavili moje vprašanje o partizanski tiskarni na Pohorju, ki naj bi jo imenovali Mirnikova tiskarna. Odgovor na to vprašanje sem našla v eni izmed vaših prejšnjih števil, kjer ste pisali o tisku med NOB. Ugotovila sem, da gre v bistvu za Mernikovo tiskarno, in ne tako kot sem, očitno slabo slišala po radiu – Mirnikovo tiskarno.

Vedno sem upala, da bom imela potem, ko se bom upokojila več časa za branje. Toda tega, kljub upokojitvi, ni na pretek. Časopisi, revije in knjige ter drugo, kar bi rada prebrala, se mi kopiči, kljub temu pa najraje prebiram TV–15, saj je v njem veliko tistega, kar me najbolj zanima.

Ivanka Naglič

Naš dolg do Kajuhovih kulturnikov

Svoje misli navezujem na letošnje govore tovarišev Kučana in Kavčiča ob spominski svečanosti pohoda 14. divizije in ob podelitvi Kajuhovih nagrad.

Ugotovila sta, »da zgodovinska spomina med mladimi ni, da pa ga je nujno postaviti. Kajti zgodovina se ne začneja danes.« Eden takih spominov iz najbližje preteklosti naj bi bila po mojem mnenju Kajuhova kulturna skupina, ki je skoraj vsa padla na pohodu 14. divizije na Štajersko:

Pesnik Kajuh, kipar Belac, glasbenik Špik, plesalka Brina, umetniški fotograf Peter in še kdo.

Pravna posvetovalnica

Tovariš Ivan U. iz Ilirske Bistrice sprašuje, kakšne pravice do nakupa osebnega avtomobila ima kot stoođotni vojaški invalid z dodatkom za tujo pomoč. Ker je vrašanje takšno, da bo najbrž zanimalo tudi druge, smo za izčrpniji odgovor zaprosili strokovno službo na reblškem komiteju za borce in vojaške invalide.

V zvezi z vprašanjem V. I. iz Ilirske Bistrice, 100 odstotnega vojaškega vojnega invalida II. skupine, ali ima pravico do osebnega motornega vozila oz. kakšne so zakonske možnosti za nabavo ali uvoz osebnega motornega vozila, vam posredujemo naslednje:

Zakon o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev (Ur. l. SFRJ, št. 31/86) v prvem odstavku 69. člena določa, da ima vojaški invalid, ki mu je priznan status vojaškega invalida I. skupine trajno zaradi amputacije ali hudih okvar spodnjih okončin, ki so izenačene z amputacijo okončin, ali ki mu je status vojaškega invalida I. skupine priznan zaradi izgubljenega vida na obeh očesih, pravico do osebnega motornega vozila domače proizvodnje s prostornino do 1000 cm³. Pravilnik o okvarah organizma, na podlagi katerih ima vojaški invalid pravico do osebnega motornega vozila ter o vrsti motornega vozila (Ur. l. SFRJ, št. 7/82) taksativno našteva 11 okvar organizma (eksartikulacija v kolenu, obojestranska; amputacija obeh nog nad kolonom; ankiloza obeh kolkov v kateremkoli položaju; obojestranska eksartikulacija v kolku; amputacija obeh goleni s kratkimi ali skrčenimi štrclji, neprimernimi za proteze ali z omejenim gibanjem v kolenu; obojestranska paraliza lumbosakralnega pleksusa; parkinsonizem najhujše stopnje; konsolidirana fraktura hrbtenice s flakidno paraplegijo ali spastično paraplegijo v fleksiji – trajna negibnost in vezanost na posteljo; najhujša oblika cerebralnega ataktičnega sindroma po traumi – zaravni ataksije gibanje ni mogoče; najhujša oblika polinevritičnega sindroma hudih okvar motilitete z atrofijami, hudih trofičnih motenj in popolna ohromelost okončin – invalid je negiben; slepota – obojestranska izguba vida na obeh očesih), ki ustrezajo vsebini 69. člena zakona in ki hkrati dajejo pravico do dodelitve osebnega motornega vozila. V primeru, da vojaški invalid kupi osebno motorno vozilo z večjo prostornino od 1000 cm³, ima po določbi 2. odstavka navedenega člena pravico do denarnega povračila v znesku cene vozila, ki ga je kupil, pri čemer to povračilo ne sme biti večje od zneska cene vozila iz prvega odstavka tega člena. Vojaški invalid lahko ponovno uveljavi pravico do osebnega motornega vozila po sedmih letih od dneva prevzema prej prejetege ali kupljenega vozila.

Vojaški invalidi od I. do VI. skupine invalidnosti, ki jim je lastnost invalida priznana samo na podlagi okvare okončin imajo po določbi 6. točke odloka o vrsti in količini oziroma vrednosti predmetov, ki jih smejo uvažati in izvažati fizične osebe (Ur. l. SFRJ, št. 21/86, 44/86, 3/87, 52/87, 57/87, 86/87 in 76/88) pravico uvoziti osebne avtomobile. Vendar je z odlokom o začasni ureditvi uvoza osebnih avtomobilov določenih fizičnih oseb (Ur. l. SFRJ, št. 14/87, 86/87, 39/88 in 76/88) trenutno oz. začasno do 31. julija 1989 prepovedan uvoz osebnih avtomobilov.

Po 36. točki prvega odstavka 36. člena zakona o obdavčenju proizvodov in storitev

v prometu (Ur. l. SFRJ, št. 43/83, 66/83, 71/84, 4/85 in 39/85) imajo vojaški invalidi, pri katerih je zaradi izgube ali okvare spodnjih okončin oz. medenice nastala najmanj 80 odstotna telesna okvara in tisti, ki so popolnoma izgubili vid na obeh očesih ter tisti z amputacijo ali popolno ohromelostjo udov, zaradi katere ne morejo osebno voziti osebnega avtomobila, pravico do nakupa osebnega avtomobila brez plačila davka od prometa proizvodov. Podrobneje je bilo o tej pravici pojasnjeno v vašem tedniku v članku »Obvestilo o spremembah glede oprostitve plačila prometnega davka ob nakupu osebnega avtomobila za invalide« z dne 26. 5. 1988.

Po določilih Pravilnika o kreditih občanom za določene namene imajo možnost pridobiti pri katerikoli enoti Ljubljanske banke v SR Sloveniji kredit za nakup osebnega avtomobila, ki služi kot ortopedski pripomoček, vojaški invalidi z naslednjimi telesnimi okvarami: slepi, slabovidni z najmanj 50 odstotno telesno okvaro, z ocenjeno 100% telesno okvaro, z ocenjeno telesno okvaro zgornjih okončin v višini najmanj 80% in z ocenjeno telesno okvaro spodnjih okončin v višini najmanj 60%. Upravičenec pa lahko pridobi kredit na podlagi treh naslovov in sicer z lastno udeležbo, z vezavo dinarskih sredstev in z namenskim varčevanjem.

Pravnik vam odgovarja

Glede vprašanja K. F. iz Izole o dedovanju po pokojni sestri: 15. člen Zakona o dedovanju v drugem odstavku določa, kako dedujejo bratje in sestre ter njihovi potomci po pokojniku, ki ni zapustil svojih potomcev in, ki so mu tudi starši že prej umrli. V konkretnem primeru K. F. žal ne pove, ali so potomci enega ali večih njegovih bratov ali sestr. Načeloma velja: vsi potomci enega brata ali sestre dedujejo njegov delež, kakršen bi mu pripadal, če bi bil še živ. Skratka, v primeru, da so vsi nečaki potomci enega brata bi polovico celotne zapuščine dedoval F. K., ostalo pa nečaki.

★

Tovarišu B. E. iz Marezig bi glede na njegovo vprašanje odgovoril: odločbo o nacionalizaciji zemljišča, ki ga obdeluje, je moral prejeti, če ne on, pa njegov oče. Žal bi moral pogledati v pristojno zemljiško knjigo, da bi se lahko prepričal, kdaj je bila parcela nacionalizirana. Takšen podatek vam lahko izstavi pristojna zemljiška knjiga, verjetno v vašem primeru koprška, pri temeljnem sodišču v Kopru. Ni pa mogoče s priposestvom pridobiti lastninske pravice nad zemljiščem v družbeni lastnini.

★

Tovarišu H. G. iz Portoroža, ki sprašuje glede odkupa stanovanja oziroma hišice, za katero ima pravico uporabe, moram povedati, da se lahko o tem pravnem poslu dogovori le z lastnikom, oziroma s solastniki. Če pa do takšnega dogovora ne bo prišlo, hišico ne bo mogel kupiti.

Odgovarja
dipl. iur. Jernej Pavšek

Kdo od mladih pozna vsa ta imena? Takratni mladi umetniki, za katere so strokovnjaki menili, da bodo postali najboljši umetniki naroda, je doletela največja tragedija, ki lahko doleti človeka – da namreč v svojem delu ne more zapustiti vsega dobrega, kar mu je podarila narava.

Nihče jih ni mogel nadomestiti, ko so umirali tako mladi, v naročju svojega majhnega, bednega naroda – kakor njihovi pesniški predniki Kette, Murn, Kosovel...

Ko so padli, jih ni mogel nadomestiti nov vojak v vojaškem vodu. Za narod je nastala tragična in nepopravljiva škoda. Zakaj za narod je tragična izguba vsakega velikega talenta, ki ni mogel zapustiti za seboj velikega dela. Kučan upravičeno pravi, da sta Belac in Špik pokazala, da revolucija ni le pokol ampak tudi rojstvo najlepših idej.

O njih delu skromno govore estetsko izredno lepo urejen muzej v Šoštanju. Žal ho-

dijo vanj v glavnem samo iz štajerskega okoliša. Toda tudi učitelji v drugih krajih bi morali otrokom več govoriti o Kajuhovi skupini. Naši otroci bi tako bolj vedeli, kaj smo Slovenci, kakšne prednike smo imeli in kaj nam po pravici pripada. Spoštovanje prednikov rodi ponos, samozaupanje, borbenost rodi vero in ljubezen do življenja.

S celo Kajuhovo skupino smo zgubili dragocene ljudi. Toda med tem, ko je o Kajuhu še kaj slišati, spomin na ostale blei. O njih skoraj ni opomb v spominskem koledarju ne v časopisih ne v radiu. V prvih letih po vojni smo še čitali o Belacu, Špiku, Brini in Petku v šolskih učbenikih ter revijah, zdaj pa se sledi za njimi izgublja.

Kučanov govor mi je zbudil upanje. Morada prihaja čas, da se bo kaj spremenilo.

Milena Babič

Ali ga (jo) poznate?

Moj mali nečak

Moj mali nečak Andrej je zelo prikupno bitje svetlih las, modrih oči in velikosti štiriletnega falota. Po srcu je tako dober in ubogljiv, da bi mislil, da je punčka. Angelček pa le ni, saj rad ponagaja in tudi udari, če je treba. Zelo rad pomaga očetu pri delu, a ne boste verjeli, kljub temu da je majhen, njegova pomoč očku veliko pomeni in mu je v veselje. Zelo rad ima nekaj let starejšo sestrico Jasmino, ker se z njim veliko ukvarja in mu posveča svoj prosti čas. Če jo kdo udari ali razjezi, jo s svojim pogledom omami, da se mu mora nasmejati in oprostiti. In če ga vprašate, kaj najraje gleda od revij, vam bo odkrito povedal, da je to KAJ – revija za odrasle. Vendar zaradi tega ne govori grdih besed, ki ne spadajo v njegov besedni zaklad. Vede se tako, kot se takšnemu dečku spodobi in pristaja. Zelo rad ima živali, posebno prašiče, zato rad obiskuje staro mamo.

Ker pa je Andrej po svojem mišljenju že velik, trdi, da je

vse njegovo, kar sta očka in mamica težko naredila in Jasmini preostane lesena baraka za hišo, ki ji jo Andrej z veseljem srcem predaja v last.

NATALIJA DVORJAK, 7.b
OŠ 3. bat. VDV Vitanje

Takšna je moja babica

Moja babica je že zelo stara. Po obrazu ima zelo izrazite gube in z njega gledajo temnorjave oči. Svetleči nazaj počesani lasje ji zelo pristajajo. Zelo rada se smeji, pri tem pa vedno pokaže nekaj svojih zob, ki jih še ima. Hodi sključeno.

Rada ima živali, zato lepo skrbi zanje. Čeprav že težko hodi, še vedno opravi veliko stvari in se zapiči v vsako lažje delo. Zjutraj, ko odhajam v šolo, mi pomaha skozi okno. Ob večerih je zelo utrujena od dela in vsakdanjih skrbi. Kadar je dobre volje, nam pove tudi kako šalo, da se vsi zavijamo od smeha. Včasih, ko ob večerih sedemo ob toplo peč, nam pripoveduje zgodbe ali pa opisuje svoja doživetja iz otroških let. Imam jo zelo rad in je ne želim nikdar izgubiti.

MARTINA JELČIČ, 7.b
OŠ Artiče

Iz glasila osnovne šole Edvard Kardelj – Polje

Svoboda

Člani novinarskega krožka iz osnovne šole Edvard Kardelj – Polje (če se spomnite, smo na naši strani že pisali o njihovem delu in o prizadevanjih okoli imena šolskega glasila) so pri zbiranju gradiva za januarsko številko glasila, ki so ga poimenovali »Kako« (saj je toliko vprašanj, na katera mladi iščejo odgovor), pobrskali tudi po svoji literarni skrinji in v njej odkrili zapis premišljanja ALJE GOLE iz 7. d razreda. Pa se še mi pridružimo njenim mislim:

»Svoboda!« je dejal Karantanec in v istem trenutku je bila takšna trdnost v njegovem proznem koraku, taka moč v njegovih rokah, da bi lahko moč njega proti njegovim sovražnikom primerjali z močjo geparda in miši.

Ni več ponosnega Karantanca in beseda svoboda je izgubila pomen. Pozabili smo deviške gozdove, neprehodne in neokrnjene v svoji lepoti. Pozabili smo na kito, ki je zaplesala mlademu dekletu okoli glave, ko se je zavrtela v prvem pomladnem plesu. In ob živordeči nagelji na njenem oknu, ki je nekoč vabil, dražil, jezil, kje je? Kje je mati

s svojimi velikimi toplimi rokami, ki je jemala tisti sladkodišeči kruh iz peči? Kako velike kose je radodarno rezala! V njih si videl njen veseli obraz in mehke, smejoče oči. Kam je izginil? Takrat so vedeli, kaj je svoboda. Živeli so na njenih krilih in zanjo bi umrli.

Seveda, sedaj tudi živimo v njej in spet bi šli zanjo v boj. Pa res vemo, kaj je svoboda? Zakaj smo tako prepričani, da smo svobodni? Ker je mir? Ali pa zato, ker nam nihče ne ukazuje? Ne! Mi smo sužnji. Sužnji svojega časa, dela, obveznosti. Sužnji življenja. Zakaj? Ker se nam zdi vse brezsmiselno, ker ne vemo več, zakaj živimo. Ne znamo živeti. Važne so nam le naše stvari: naši problemi, naše dobrine, naše, naše, naše... Zakaj te več ne poznam, prijateljica – Tatjana, Urša... Zakaj se sploh ogovarjamo? Zato, da lahko preložimo svoja bremena, da povemo svoje probleme drugim, jih preložimo na njihova pleča. Sami pa nimamo več lepe besede za sočloveka. Kako sebičen je svet!

Torej se borimo; borimo za toploto src, za svobodo človeških src. Za tvoj pozdrav, za moj nasme, za svobodo ljubezni. Rdeči nagelj mora znova zacveteti! Večji, lepši, močnejši in tisočkrat bolj »moder«. Razumnejši. Zato, da bo korak tvojega sina prožen, neustavljiv in njegova glava ponosno vzdignjena. Kajti on je Slovenec, svoboden in ponosen.

Nekoč so hodili peš

Moja stara mama je hodila v šolo na Frankolovo. Od doma pa do šole je imela dolgo pot, saj je bila doma v Lindeku. Vsak dan je hodila peš. Imela je obute lesene cikle. Zato so bile njene noge vedno potolčene. Torba je bila nara-jena iz lesa, v njej pa je nosila le tablico in majhen kamenček za pisanje. Centralne peči seveda v šoli ni bilo. Tisti, ki je prišel prvi, je moral zakuriti, če

so se hoteli greti. Tudi vsak svojo malico so nosili v šolo. Tisti, ki je ni imel, pač ni nič jedel. Moja stara mama si je vedno nosila kruh, če ga je le imela.

Sedaj se v šolo vozimo z avtobusi. Šole so veliko lepše in sodobnejše, poskrbljeno pa je tudi za toploto in malico.

HELENA FIJAVŽ, 5.b
OŠ Edvard Kardelj
Slov. Konjice

Miki mouse

Mikija ima vsakdo rad; večina ga ima za pravi zaklad. Ima svoje oboževalce – že malo starejše bralce. Koliko časa otroci porabijo zanj, vedo vsi; samo učitelji malo manj. In prav ta popularni Miki mišek star je že šestdeset let, pa ga še vedno vsak rad sprejema, z veseljem kot sladoled.

ANJA PINTARIČ, 6. a
OŠ Artiče

Junaki pa taki

»Čiv, čiv!« se sliši z balkonske ograje, kjer je na količku privezana ptičja hišica. v njej je vedno polno ptičje hrane – to so ponavadi sončnice. Oče vsak dan nasuje na dno hišice to hrano, kajti ptičev je veliko, ki poskusijo zobati. So veliki, mali, skratka vsi, saj se borijo za svoje življenje. Dolgo časa že opazujemo dve sinčki, ki prihajata vsak dan in se gostita v hišici. Ena je večja, zato drugi ne pusti, da bi se lahko najedla do sitega. Vedno jo kljuva s svojim majhnim kljunom in kot da ji želi reči: »Starejši imajo prednost!« Zato mora počakati na svoj čas, seveda

dokler si ne nasiti svojega lačnega želodčka večja sinica. Na vrsto pride le malo časa, zato razpre svoje peruti in čez rob potisne nekaj sončnic, saj ji pridejo prav pozneje, ko mora odstopiti svoj prostor svoji starejši sinici. Potem pa se gosti kar na tleh, pred garažnimi vrati. Večja sinica se šopiri na hišnici in odžene vse lačne kljunčke. Le nekaterim ptičem, ki so bolj hudi, uspe priti do jedi.

Ko se tako šopiri na svojem prostoru, se mi zdi, da želi vsem ostalim reči: »Junaki pa taki!«

ALENKA BRAČIČ, 7.b
OŠ 3. bat. VDV Vitanje

Lepo je biti ribič

Sem »pionir ribič« ribiške družine Ajdovščina. Ribiško družino sestavljajo člani, mladinci in pionirji. Vodi jo izvršni odbor, v katerem so predsednik, njegov namestnik, tajnik, računovodja, gospodar in devet članov.

Ribiška družina Ajdovščina ima svojo ribogojnico. V njej gojijo postrvi. V reki Vipavi in Hublju decembra in januarja z elektroagregatom lovijo ribe, starejše od treh let. Samicam osmukajo ikre, ki jih takoj oplodijo s samčevimi semenčci. Oplodjene ikre negujejo v valilnikih. Po štiridesetih do petdesetih dneh se že izvali ribji zarod. Izpustijo jih v vzrejene potoke. Po dveh letih jih polovijo in spustijo v lovno vodo – v reko Vipavo. Tu jih športni ribiči od aprila do konca septembra lovimo trikrat tedensko. Vsakič lahko ujamejo tri merske postrvi. V ribogojnici vzredijo letno tudi deset ton rib

za prodajo. Kot odškodnino za povzročeno škodo v reki Vipavi ob melioraciji, so ob rokavu Vipave uredili ribnik za krape in linje. Tudi sama ob sobotah in nedeljah rada posedim ob ribniku in čakam, kdaj plovček na trnku potegne. To je znak, da je krapu zadišala polenta na mojem trnku. Takrat moram potegniti in že nekajkrat sem ujela pravega lepota.

Lepo je biti ribič. Skrbi me ribji naraščaj, bojim se umazanih rek in potokov, huda sem na »črne ribiče«. Vendar se ob ribolovu naužijem čistega svežega zraka in spoznavam naravo. Zaskrbljeno prisluhnem, ko se starejši z grozo pogovarjajo o vse bolj onesnaženih vodah.

Bo čez nekaj let še lepo biti ribič? Kaj pa riba?

JERICA KRAVOS, 3.b
OŠ Drago Bajc
Vipava

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMI

Če spregovorijo ločila in črke

Dragi mladi prijatelji, si predstavljate, da vam črke in ločila pod vašim pisalom spregovorijo? Koli-ko pritoževanj bi bilo: ena je preoglata, druga potlačena, tretja visi pod črto, potem se pritožujejo vejice, ki ste jim pozabili določiti mesto, druge se spet počutijo odveč itd. Ja ja, bi rekli vaši dedki in babice, kje so tisti naši časi, ko smo pisali tanko gor, debelo dol in je bil lep opis v šoli nekaj zelo pomembnega. Res je, takih lepih pisav danes ne srečamo več. Če pa si jih želite ogledati – v knjižnicah ali v kakih starih občinskih arhivih jih še najdete in morda tudi na kakem vašem zaprašenem podstrešju. Zdi se, da danes tudi za lepopisje nima- mo več časa. Ampak, toliko se pa že velja potruditi, da bo, recimo, poštar znal prebrati naslov na vašem pismu.

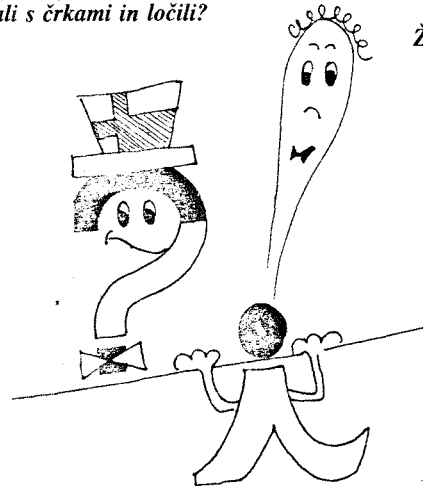
Vsekakor pa si velja vcepiti v kri slovenski pravopis, saj bomo z njim ohranili lepoto in moč slovenskega jezika, moč, s katero živi slovenski narod in njegova kultura.

Zdaj pa si preberite, kaj se je zgodilo ANDREJU LEVAKU iz 6. a razreda iz osnovne šole Artiče, ko je nekega dne pisal spis... »Pazi vendar, kako pišeš!« so se oglasila ločila. Ostrmel sem in nisem videl nikogar, ki bi mi lahko kaj očital. Šele, ko sem bolje prisluhnul, sem ugotovil, da govorijo ločila, ki jih ne pišem prav. »Nad menoj je vedno strešica,« se je oglasila črka č. Sedaj pa še črke, sem si mislil. »Mene piše na črti in ne pod njo, ker bo sicer kdo mislil, da sem pika na i,« se je pritožila pika. »Jaz sem takrat, ko je stavek vzklilen,« je zaklical klicaj.

Vsem sem obljubil, da se bom poboljšal, saj so mi zagrozili, da bodo popackali ves zvezek. Tega sem se bal, saj bi mi lahko tovarišica zaradi pack vrgla zvezek v koš za smeti. Obljubo sem držal in se poboljšal. Sedaj ne delam več veliko napak pri pisanju črk in ločil, a še vedno se najde katera v zvezku.

Ali je še kje tak Andrej? O, seveda so. Pa vam želim, dragi naši dopisniki, da bi se čim manj kregali s črkami in ločili?

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMI

V starem mlinu

V ponedeljek smo obiskali mlin v Grajski vasi. Mlin je že zelo star. Stoji že od leta 1848, a še vedno dela.

Učenci smo se odločili, da bomo napisali raziskovalno nalogo o starih mlinih. Z mentorico smo se napotili iz šole že ob enih. Okrog dveh smo prišli v Grajsko vas. Najprej smo se seznanili z mlinarjem Konradom Muhovičem, zdajšnjim lastnikom mlina. Razkazal nam je mlinске prostore in nam razložil proces mletja.

Ko smo si ogledovali mlin, je mlinarjeva hči spekla tri vrste kruha iz različne moke. Mlinar nas je povabil v hišo in nam postregel s kruhom in salamami. Po kratkem oddihu smo začeli gospodarja spraševati o vsem, kar nas je zanimalo. Na vprašanja nam je obširno odgovarjal. Tudi domačih narečnih besed ni manjkalo. Te smo si še posebej skrbno zapisali. Tako nam je čas minil do šestih zvečer.

Ta dan smo preživeli zelo lepo. Naučili smo se in spoznali veliko več o mlinih, kot smo vedeli do tedaj.

LUCIJA MEDVED, 6. b
COŠ Fran Roš, Celje

Stare igre in običaji

Postavite se v občutek tujega turista, ki prvič pride v naš kraj. Najbrž bi turist rad spoznal ljudi in njihove navade ter običaje. Po Sloveniji in Pohorju niso še zamrli stari običaji in igre, ki so jih med raznimi prazniki ter zabavami prirejali po vaseh. Še sedaj pred konjiškimi hotelom nekajkrat na leto privablja turiste z raznimi starimi običaji ter igrami. Vse to seveda popestrijo narodne noše in razne folklorne skupine. Običaji in igre so bile domislice mladih po raznih slovenskih vaseh, saj takrat niso imeli druge zabave. Sedaj pa ti običaji obujajo spomine starejšim ljudem, medtem ko mlajšim vzbujajo zanimanje. Zato se veliko mladih vključuje v razne folklorne skupine.

Mislím, da bi turiste zelo pritegnili, če bi prirejali še več takšnih zabav in iger. Vse to bi obudilo kulturno življenje v našem kraju.

MIHA KUZMAN, 7. b
OŠ Edvard Kardelj
Slovenske Konjice

TV-15 je oproščen tem. prom. da
ka po mnenju Sekretariata za in
SRS.